

JAARVERSLAG 2012

PENSIOENFONDS
ARCHITECTENBUREAUS

Pensioenfonds voor de Architectenbureaus

Jaarverslag 2012

Dit jaarverslag is een uitgave van
Pensioenfonds voor de Architectenbureaus

administrateur
Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.
Postbus 194, 3434 ZK De Meern
telefoon: (030) 245 30 01

datum
31 mei 2013

Inhoudsopgave

1	Het fonds	11
1.1	Inleiding	11
1.2	Over het fonds	11
1.2.1	Naam en vestigingsplaats	11
1.2.2	Doelstelling	11
1.2.3	Missie en visie	11
1.2.4	Omvang van het fonds	12
1.2.5	Kenmerken pensioenregeling	13
1.2.6	Samenwerkende organisaties	14
1.2.7	Externe partijen	14
1.3	Het bestuur	15
1.3.1	Samenstelling	15
1.3.2	Vergaderdata, studiedagen en overige bijeenkomsten	16
1.3.3	Dagelijks bestuur	16
1.3.4	Bestuurlijke commissies	17
1.4	De visitatiecommissie	18
1.4.1	Samenstelling	18
1.4.2	Vergaderdata	18
1.5	Het verantwoordingsorgaan	18
1.5.1	Samenstelling en vergaderdata	18
1.6	De deelnemersraad	19
1.6.1	Samenstelling	19
1.6.2	Vergaderdata en studiedagen	20
1.7	De geschillencommissie	20
1.7.1	Samenstelling en vergaderdata	20
1.8	Uitbesteding	20
 Verslag van het Bestuur		
2	Ontwikkelingen	21
2.1	Ontwikkelingen financiële positie	21
2.2	Wet- en regelgeving	22
2.2.1	Verhoging AOW leeftijd betekent inkomensgat	23
2.2.2	Minder fiscale mogelijkheden opbouw pensioen	24
2.3	Goed pensioenfondsbestuur	24
2.4	Communicatie	26
2.4.1	Communicatiebeleidsplan	26
2.4.2	Pensioenregister	26
2.5	Toeziethouder AFM en DNB	26
2.5.1	Autoriteit Financiële Markten	26
2.5.2	De Nederlandsche Bank	26
2.6	Herstelplan	27

3	Financieel beleid	29
3.1	Inleiding	29
3.2	Premie 2012	29
3.3	Toeslag	30
3.4	Continuïteitsanalyse	30
3.5	Kosten uitvoering pensioenbeheer	30
3.6	Actuariële analyse	31
3.6.1	Technisch resultaat	31
3.6.2	Voorzieningen en reserves	32
3.7	Risicoparagraaf	32
3.7.1	Inrichting van het IRM proces	33
4	Vermogensbeheer	36
4.1	Inleiding	36
4.2	Beleggingsbeleid 2012	37
4.2.1	De stappen van het beleggingsbeleid	37
4.2.2	Pijlers van het beleggingsbeleid	37
4.2.3	Beleggingsbeleid en risicobeheersing	38
4.2.4	Verandering van het beleggingsbeleid in 2012	38
4.3	Beleggingsresultaat in 2012	39
4.3.1	Rendement 2012	40
4.4	Verantwoord beleggen beleid	45
4.4.1	Nemen van verantwoorde beleggingsbeslissingen	46
4.4.2	Stimuleren van maatschappelijk verantwoord gedrag	46
5	Uitvoering van de pensioenregeling	48
5.1	Inleiding	48
5.2	De pensioenregeling	48
5.3	Wijzigingen statuten en reglementen	48
Verslag overige organen		
6	Visitatiecommissie	49
6.1	De inrichting	49
6.2	Bevindingen	49
6.3	Reactie bestuur	50
6.4	Reactie visitatiecommissie	50
7	Verantwoordingsorgaan	51
7.1	Oordeel 2012	51
7.1.1	Algemeen	51
7.1.2	Bevindingen en aanbevelingen	51
7.1.3	Oordeel	53
7.2	Reactie bestuur	53
8	Deelnemersraad	55
8.1	Verslag	55
8.1.1	Jaarverslag 2012	55
8.1.2	Toeslag	56
8.1.3	Actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN)	56
8.1.4	Beleggingen	56

8.1.5	Statuten en reglementen	56
8.1.6	Goed pensioenfondsbestuur	56
8.1.7	Herstelplan	57
8.2	Reactie bestuur	57

Jaarrekening

9	Jaarrekening	58
----------	---------------------	-----------

Overige gegevens

10	Overige gegevens	94
10.1	Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten	94
10.2	Gebeurtenissen na balansdatum	94
10.3	Actuariële verklaring	95
10.4	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	97

Bijlagen

Voorwoord

Voor u ligt het jaarverslag over 2012 van de Stichting Pensioenfonds voor de Architectenbureaus. Doel van het pensioenfonds is om binnen de werkingssfeer van het pensioenfonds de deelnemers, de gewezen deelnemers en de gepensioneerden te beschermen tegen de geldelijke gevolgen van ouderdom en overlijden. Het bestuur heeft constante aandacht voor de financiële positie van het fonds en probeert deze positie zo goed mogelijk te verbeteren met de middelen die het bestuur ter beschikking staan.

Het jaarverslag is verdeeld in de karakteristieken van het pensioenfonds, het verslag van het bestuur, de jaarrekening, de verklaringen van de actuaris en de accountant, de verklaring van het verantwoordingsorgaan, het verslag van de deelnemersraad en overige gegevens.

In de karakteristieken geven wij een weergave van het profiel van het pensioenfonds, de organisatie hiervan en de kerncijfers. In het verslag van het bestuur informeren wij u over beleidsmatige zaken die in 2012 hoog op de agenda stonden, zoals de door DNB aangemerkte overtredingen, het stappenplan en de uitbreiding van het bestuur met twee onafhankelijke bestuursleden.

Het belangrijkste onderdeel in het verslag van de deelnemersraad zijn de adviezen zoals de deelnemersraad deze aan het bestuur heeft gegeven. In de verklaring van het verantwoordingsorgaan wordt u geïnformeerd over de bevindingen en conclusies van het verantwoordingsorgaan ten aanzien van het door het bestuur gevoerde beleid. In de jaarrekening presenteren wij het fondsvermogen en de mutaties daarin gedurende 2012, evenals een toelichting op de grondslagen voor de waardering en de mutaties in de beleggingsportefeuille.

In overige gegevens geven wij de actuariële verklaring en de controleverklaring, evenals de gebeurtenissen na balansdatum met belangrijke financiële gevolgen voor het pensioenfonds weer.

Het bestuur heeft het jaarverslag 2012 en de daarbij behorende staten voor De Nederlandsche Bank vastgesteld op 31 mei 2013.

Tot slot bedanken wij iedereen die in het verslagjaar heeft bijgedragen aan het goed functioneren van het pensioenfonds.

Stichting Pensioenfonds voor de Architectenbureaus

Culemborg, 31 mei 2013

Het bestuur:

W.J. Boot
Voorzitter

W. Parênt
Vice voorzitter

Management samenvatting

Postbus 194, 3434 ZK De Meern, Telefoon: (030) 245 30 01

Internet: <http://www.pensioenfondsarchitectenbureaus.nl>, E-mail: info@pensioenfondsarchitectenbureaus.nl

Bestuur per 31 december 2012

Werkgeversleden , functie

Dhr. W.M. Parênt, voorzitter

Dhr. W.G. Heuts, plaatsvervangend voorzitter

Dhr. G. Weemhof

Werknemersleden, functie

Dhr. J.C. Dwarswaard, vice-voorzitter

Dhr. W.J. Boot, plaatsvervangend vice-voorzitter

Dhr. N. Passchier

Aangewezen door:

BNA¹

BNA

BNA

Aangewezen door:

De Unie, vakorganisatie voor werk, inkomen, loopbaan en zorg

FNV Bondgenoten

CNV Dienstenbond

Dhr. H. Schuijt

Dhr. R. van Vledder

Per 1 juni 2013 treedt de heer J. Spruijt tot het bestuur toe, Hij volgt de heer Dwarswaard op. Per 1 juli 2013 treedt de heer R. Nagtegaal tot het bestuur toe. Hij volgt hiermee de heer Weemhof op. Beide benoemingen zijn onder voorbehoud van instemming door De Nederlandsche Bank.

Visitatiecommissie per 31 december 2012

Dhr.R.A. Davis,

Dhr. J.H.M. van de Vall

Verantwoordingsorgaan per 31 december 2012

Werkgevers, functie

Dhr. H. Oonk, voorzitter

Dhr. C. de Groot, secretaris

Gepensioneerde leden

Dhr. M.J. Hebly

Dhr. A. van Gent

Actieve deelnemers

Mw. A. Holen

Dhr. R. van Bergen

Aangewezen door:

BNA

BNA

Aangewezen door:

Centrale Samenwerkende Ouderenorganisaties

De Unie, vakbond voor industrie en dienstverlening

Aangewezen door:

CNV Dienstenbond

FNV Bondgenoten

De heer C. de Wit en mevrouw D. Borghuis zijn per 1 januari 2013 tot het verantwoordingsorgaan toegetreden.

¹ Koninklijke maatschappij tot bevordering der Bouwkunst Bond van Nederlandse Architecten BNA

Deelnemersraad per 31 december 2012

Actieve deelnemers, functie:

Mw. A. Holen, voorzitter
Dhr. R. van Bergen

Aangewezen door:

CNV Dienstenbond
FNV Bondgenoten

Gepensioneerde leden

Dhr. A. van Gent
Dhr. M.J. Hebly

Aangewezen door:

De Unie, vakbond voor industrie en dienstverlening
Centrale Samenwerkende Ouderenorganisaties

De heer C. de Wit en mevrouw D. Borghuis zijn per 1 januari 2013 tot de deelnemersraad toegetreden.

Uitvoeringsorganisatie

Pensioenbeheer

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.

Vermogensbeheer

PGGM Vermogensbeheer
Syntrus Achmea Real Estate & Finance

Adviserend actuaris

Towers Watson

Externe adviseurs

2LCD Projects B.V. (To Lead Create Deliver)

W.J. Krol

Watteaustraat 12/II

1077 ZL Amsterdam

Capital Management Consultants B.V.

A.J. Hutten

Rozebotteltuin 4

7433 CW Schalkhaar

Towers Watson

Drs. R.E.V. Meijer AAG

Prof. E.M. Meijerlaan 5

1183 AV Amstelveen

Sprenkels & Verschuren

Drs. A.H.D. Smolenaers AAG MBA

Haaksbergweg 13

1101 BP Amsterdam

Certificerend actuaris

Mercer

Drs. B. van Boeschoten AAG

Startbaan 6

1185 XR Amstelveen

Externe accountant

KPMG Accountants N.V.

J.P. Faber RA

Rijnzathe 14

3454 PV De Meern

Compliance werkzaamheden

KPMG Advisory N.V.

Rijnzathe 14

3454 PV De Meern

Ontwikkelingen

Begin 2012 heeft De Nederlandsche Bank (hierna: DNB) laten weten dat zij geconstateerd heeft dat het bestuur in overtreding was van de pensioenwet voor wat betreft de artikelen 135, 138 en 143 en artikel 16.2 van het besluit financieel toetsingskader. DNB gaf aan dat het bestuur het risicoprofiel heeft verhoogd, geen prudent beleggingsbeleid handhaaft en geen beheerste en integere bedrijfsvoering waarborgt. Het bestuur heeft naar aanleiding van deze constatering een stappenplan opgesteld en is regelmatig met DNB in overleg getreden. DNB heeft in oktober 2012 bevestigd dat er geen sprake meer is van overtredingen.

Het bestuur heeft onder andere besloten een tweetal externe bestuursleden aan het bestuur toe te voegen, met als specialisme vermogensbeheer en risicomanagement. Het Nationaal Register is benaderd voor de werving en selectie van deze bestuursleden. Begin april zijn de geledingen, te weten BNA, De Unie, FNV Bondgenoten en CNV Dienstenbond hierover geïnformeerd en is invulling gegeven aan de formalisering hiervan.

Financieel beleid

Ultimo 2011 bedroeg de dekkingsgraad 92,3%. Op basis van het herstelplan heeft het bestuur in 2012 geconcludeerd dat het voor het fonds niet mogelijk is om binnen de wettelijk gestelde termijn (uiterlijk 31 december 2013) tot het minimaal vereist eigen vermogen van 104,2% te herstellen. Begin 2012 heeft het bestuur een voorwaardelijke korting van de opgebouwde aanspraken en rechten per 1 april 2013 met 2,8% aangekondigd. DNB heeft dit kortingsvoornemen goedgekeurd. Op 17 januari 2013 heeft het bestuur, op basis van de financiële positie van het fonds op 31 december 2012, het besluit genomen de kortingsmaatregel daadwerkelijk door te voeren. Dit besluit is een uitwerking van de evaluatie van het herstelplan. De korting is definitief vastgesteld op 2,8%. Deze korting is reeds verwerkt in het huidige boekjaar. Hierdoor daalde de voorziening pensioenverplichtingen met € 88,8 miljoen.

Het bestuur heeft besloten tot het verhogen van de afdekking van het nominale renterisico van de kasstromen van de verplichtingen op marktwaarde naar 50%. Ten behoeve hiervan is de portefeuille met swaptions in 2012 verkocht. De huidige manier van rente afdekking vindt door middel van swaps plaats en is ondergebracht bij PGGM.

Uitvoering van de pensioenregeling

Sinds 2006 kent het pensioenfonds een middelloonregeling. Per 1 januari 2008 is de regeling aangepast aan de eisen van de Pensioenwet. Deelname start vanaf 21 jaar. De regeling kent een opbouwpercentage van 2,1%. Voor het jaar 2013 is het opbouwpercentage verlaagd naar 1,9%. Het bestuur heeft voor de uitvoering van de pensioenregeling een nieuw contract gesloten met Syntus Achmea Pensioenbeheer N.V..

Oordeel verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan is van oordeel dat het bestuur in 2012 haar taak op verantwoorde wijze heeft uitgevoerd. Daarbij zijn de belangen van de betrokken stakeholders op evenwichtige wijze afgewogen. Het verantwoordingsorgaan dankt het bestuur voor de open en transparante communicatie in 2012.

Verslag deelnemersraad

De deelnemersraad heeft eind 2012 afscheid genomen van een tweetal ervaren leden. Er heeft vernieuwing en verjonging plaatsgevonden. Het pensioenfonds kent turbulente tijden. De deelnemersraad is blij met de manier van omgang met het bestuur en de open manier waarop het bestuur en de deelnemersraad met elkaar communiceren. Dit wordt ook wel noodzakelijk geacht, gezien de snel veranderende omgeving en de financiële positie van het pensioenfonds.

Kerncijfers (bedragen x EUR 1.000)

(bedragen x € 1.000, -)	2012	2011	2010
<u>Bureaus, deelnemers en pensioengerechtigden</u>			
Gedispenseerde bureaus	1	2	2
Aangesloten bureaus	1.868	1.791	1.779
Actieve deelnemers	8.693	10.008	11.557
Gewezen deelnemers	26.012	24.571	24.386 ¹
Pensioengerechtigden	11.223	9.958	9.398
<u>Premies en uitkeringen</u>			
Premiebijdragen werkgevers en werknemers	73.224	77.554	85.446
Kostendekkende premie	69.973	70.285	65.776
Gedempte premie	54.255	62.514	63.471
Pensioenuitkeringen ¹	92.429	89.044	83.972
<u>Beleggingen</u>			
Totaal belegd vermogen	3.262.936	2.786.066	2.761.467
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	348.146	42.236	261.566
Performance ²	9,54%	1,53%	9,97%
Z-score	(0,08)	0,48	(0,26)
Saldo van baten en lasten	205.838	(385.268)	(24.434)
<u>Reserves en voorzieningen</u>			
Volatiliteit reserve	539.692	546.346	580.199
Algemene reserve	(567.287)	(779.779)	(428.394)
Vereist eigen vermogen	539.692	546.346	580.199
Totale technische voorziening	3.128.875	3.009.456	2.603.133
Dekkingsgraad	99,2%*	92,3%	105,9%
<u>Gegevens pensioenregeling (bedragen x € 1, -)</u>			
Maximumloon	70.326	68.947	68.947
Franchise	14.282	14.002	14.002
Maximum pensioengrondslag	56.044	54.945	54.945
Feitelijke pensioenpremie verplichte regeling	30,3%	28,80%	27,80%

¹ Dit zijn uitkeringen exclusief de eenmalige uitkeringen en de uitkeringen wegens emigratie en gemoedsbezwaren.

² De performance wordt berekend via de modified Dietz-methode, dat betekent dat een tijd gewogen rendementsberekening wordt gemaakt.

Werkgeversdeel	16,665%	15,84%	15,29%
Werknemersdeel	13,635%	12,96%	12,51%
Verhoging ingegane pensioenen	-	-	-
Verhoging pensioenrechten gewezen deelnemers	-	-	-
Verhoging pensioenrechten actieve deelnemers	-	-	-

* Dekkingsgraad na verwerking korting van 2,8%

1 Het fonds

1.1 Inleiding

Het Pensioenfonds voor de Architectenbureaus heeft verschillende organen, zoals het bestuur, de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan. Daarnaast is een aantal externe partijen intensief bij het fonds betrokken. In dit hoofdstuk stelt het fonds de bestuursorganen en externe partijen voor. Allereerst volgen de doelstelling en een aantal algemene gegevens van het fonds.

1.2 Over het fonds

1.2.1 Naam en vestigingsplaats

Het Pensioenfonds voor de Architectenbureaus (hierna: het fonds) is opgericht op in 1958 en statutair gevestigd in Amsterdam. Het fonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Utrecht onder nummer 41199584. De laatste statutenwijziging vond plaats in januari 2013. Het fonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie. De bedrijfstak bestaat uit bureaus die zich bezighouden met architectenwerkzaamheden. Het bestuur van het pensioenfonds kan ook een uitvoeringsovereenkomst sluiten met een werkgever die niet onder de werkingssfeer van het bedrijfstakpensioenfonds valt, maar die zich op vrijwillige basis bij het bedrijfstakpensioenfonds wil aansluiten.

1.2.2 Doelstelling

Doelstelling van het fonds is het verlenen van pensioenen aan deelnemers, gewezen deelnemers en hun nabestaanden met inachtneming van de statuten en reglementen. Het fonds probeert dit doel te bereiken door premies te innen bij de aangesloten ondernemingen. De gelden worden belegd en beheerd en het fonds doet daaruit uitkeringen bij ouderdom, overlijden en arbeidsongeschiktheid.

1.2.3 Missie en visie

Om richting te geven in bepaalde besluitvormingstrajecten heeft het bestuur een missie opgesteld. Verder heeft het bestuur een eigen visie op zelfstandigheid en vermogensbeheer.

Missie

Het fonds voert op verzoek van sociale partners de pensioenregelingen uit voor de deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en overige belanghebbenden uit de architectenbranche. Dit gebeurt op foutloze wijze en tegen aanvaardbare premie, acceptabele kosten en uitlegbare risico's. Het fonds streeft naar continuïteit en naar een zo groot mogelijke zekerheid van nominale pensioenaanspraken en heeft de ambitie om deze zoveel mogelijk waarde vast te houden. Het fonds sluit hierbij aan bij maatschappelijke ontwikkelingen. Deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en overige belanghebbenden van het fonds weten waar zij aan toe zijn en wat zij van het fonds kunnen verwachten.

Visie op zelfstandigheid

De tegenwoordige tijd stelt hoge eisen aan de uitvoering van pensioenregelingen. Het bestuur ervaart dat het voldoen aan deze eisen steeds moeilijker wordt. Op enig moment zal de omvang van de branche zich niet meer verhouden tot de kosten die gemaakt moeten worden om de pensioenregelingen optimaal uit te voeren. Daarnaast speelt bij deze afweging de complexiteit, bestuurskracht en het voldoen aan wet- en regelgeving een rol.

Op afzienbare termijn wil het fonds de mogelijkheden voor de beste vorm van het continueren van de pensioenregelingen voor de architectenbranche besproken hebben met stakeholders: sociale partners en deelnemersraad. Naast het vervullen van wettelijke

taken spelen het draagvlak binnen de branche en de herkenbaarheid voor deelnemers een rol. Ook het opheffen van het fonds in de huidige vorm wordt hierbij niet uitgesloten.

Het fonds werkt de komende jaren toe naar een financieel gezonde vermogenspositie en een algemeen gangbare pensioenregeling. Dit biedt mogelijkheden om buiten de eigen zelfstandigheid de pensioenregeling op een andere manier goed uit te kunnen voeren. Het fonds wil op deze manier de belangen van de deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en overige belanghebbenden van het fonds op een goede en evenwichtige wijze borgen.

Visie op vermogensbeheer

Het bestuur moet alleen beleggen in producten die zij begrijpen en kunnen uitleggen aan de deelnemers. Het fonds belegt maatschappelijk verantwoord en houdt bij de beleggingsactiviteiten bewust rekening met de invloeden van milieu-, sociale factoren en beginselen van goed bestuur. Als lange termijn belegger levert actief beleggen en de daarbij behorende kostenstructuur geen aantoonbare meerwaarde op.

1.2.4 Omvang van het fonds

Deelnemers

Het aantal actieve deelnemers is in 2012 afgenomen van 10.008 naar 8.693, een afname van 1.315 deelnemers. Deze afname is voornamelijk het gevolg van een krimp in de architectenbranche door de economische crisis. Het bestuur verwacht in 2013 een verdere afname van het aantal actieve deelnemers als gevolg van de niet veranderende omstandigheden. De pensioenuitkeringen overstijgen de premie inkomsten als gevolg van de afname van het aantal actieve deelnemers. Dit in combinatie met de volatiliteit van de dekkingsgraad en het relatief hoge premie niveau geven het bestuur aanleiding om naar de toekomstbestendigheid van het fonds en de regeling te kijken. Het fonds heeft daarom aan cao partijen gevraagd de houdbaarheid van de pensioenregeling op korte en lange termijn te onderzoeken. Hiertoe hebben cao partijen de Commissie Toekomst Pensioenfondsen ingesteld.

Daarnaast zijn er rondom de evaluatie van het herstelplan gesprekken geweest met de werkgeversorganisatie BNA. In deze gesprekken heeft het bestuur het herstelplan en de te nemen maatregelen als het herstel achterblijft, toegelicht. Naar aanleiding van deze gesprekken heeft BNA besloten een eigen commissie in te stellen die de toekomstbestendigheid in de breedste zin van het woord onderzoekt. De BNA Klankbordgroep Pensioenen zal namens de werkgeversorganisatie input leveren aan de Commissie Toekomst Pensioenfondsen. De houding van het bestuur bij dit vraagstuk is pro-actief.

Vrijwillige voortzetting

De Stichting Financiering Voortzetting Pensioenverzekering (hierna: FVP) betaalde de pensioenpremie van werklozen van veertig jaar en ouder gedurende de periode dat zij WW ontvangen. De uitgaven van het FVP hebben de beleggingsinkomsten onafgebroken overstegen, onder meer als gevolg van de sterk gestegen instroom van werkloze werknemers in de FVP-regeling. Het bestuur van Stichting FVP heeft daarom besloten de instroom in de FVP regeling per 1 januari 2011 definitief te beëindigen.

Gewezen deelnemers mogen kiezen voor een individuele vrijwillige voortzetting van maximaal drie jaar. Bij cao partijen is het verzoek neergelegd deze termijn op te rekken naar het fiscaal toegestane aantal jaren van tien. Het aantal deelnemers met een individuele voortzetting is bij de ingang van de nieuwe pensioenregeling in 2006 drastisch afgenomen.

Gewezen deelnemers

Het aantal gewezen deelnemers is met 1.441 gestegen van 24.571 in 2011 naar 26.012 in 2012. Gewezen deelnemers hebben de bedrijfstak verlaten voordat hun pensioenrechten tot uitkering zijn gekomen. Zij hebben hun pensioen ook niet overgedragen aan hun nieuwe pensioenuitvoerder (waardeoverdracht). Zij of hun nabestaanden kunnen te zijner tijd een pensioenuitkering van het fonds tegemoet zien. Sinds 2009 kan door de Pensioenwet het aantal gewezen deelnemers afnemen. Kleine pensioenen die onder de wettelijke afkoopgrens blijven kunnen voortaan twee jaar na het beëindigen van de deelneming worden afgekocht. Het bestuur staat afkoop van kleine pensioenen toe voor pensioenaanspraken onder de wettelijke afkoopgrens. Het bestuur heeft hiertoe besloten, omdat de hoogte van de aanspraken niet opweegt tegen de uitvoeringskosten.

Pensioengerechtigden

Het aantal pensioengerechtigden is gestegen van 9.958 in 2011 tot 11.223 in 2012. In 2012 was het aantal nieuw toegekende ouderdomspensioenen 1.265 (tegenover 662 in 2011). De meeste ouderdomspensioenen zijn toegekend aan gewezen deelnemers. De uitkeringen gingen veelal op 65 jarige leeftijd in. Het pensioenfonds keert 28 uitkeringen uit aan personen die ouder zijn dan 95 jaar. In onderstaande tabel is het aantal pensioengerechtigden per pensioensoort aangegeven.

	2012	2011
Ouderdomspensioen	8.637	7.421
Partnerpensioen	2.350	2.294
Wezenpensioen	103	92
Invaliditeitspensioen	133	151
Totaal	11.223	9.958

1.2.5 Kenmerken pensioenregeling

Sinds 2006 heeft het pensioenfonds een middelloonregeling. Per 1 januari 2008 is de bestaande regeling verder aangepast aan de eisen van de Pensioenwet. Dit leidde niet tot wijzigingen in de regeling, anders dan dat de leeftijd waarop werknemers gaan deelnemen vanaf 2008 verlaagd is naar 21 jaar. Bij een middelloonregeling worden de jaarlijks opgebouwde pensioenaanspraken bij elkaar opgeteld. Op de pensioendatum leveren deze samen het pensioen op. Het opbouwpercentage is voor 2013 verlaagd van 2,1% naar 1,9%.

Voor de deelnemers geboren vóór 1950 is de tijd veelal te kort om via de in 2006 geïntroduceerde middelloonregeling voldoende pensioen op te bouwen, om eerder dan met 65 jaar met pensioen te gaan. Zij kunnen daarom gebruikmaken van een aanvullingsregeling. Deze biedt vanuit het VUT-fonds een aanvulling op het pensioen. De hoogte van de aanvulling is afhankelijk van het jaar waarin de deelnemer is geboren. Belangrijk is dat deze deelnemers aansluitend op hun dienstverband met pensioen gaan.

Het pensioengevend salaris is het bruto salaris inclusief vaste toeslagen zoals vakantietoeslag tot een maximum jaarbedrag van € 70.326 in 2012. Hierboven wordt geen pensioen opgebouwd en wordt tevens geen premie betaald.

De franchise is dat deel van het pensioengevend salaris waarover geen pensioen wordt opgebouwd, omdat de overheid vanaf de AOW-leeftijd een uitkering verstrekt. In 2012 bedroeg de franchise € 14.282.

De pensioengrondslag is het gedeelte van het loon dat de grondslag vormt voor de pensioenopbouw. De pensioengrondslag wordt berekend door het pensioengevend salaris te verminderen met de franchise. De maximum pensioengrondslag bedroeg in het verslagjaar € 56.044. In 2012 bedroeg de premie 30,3% van de pensioengrondslag; de werkgever betaalt met 16,665% van de pensioengrondslag het grootste deel. De werknemer betaalt 13,635%.

Bij overlijden van de deelnemer voor de reguliere pensioendatum bedraagt het partnerpensioen 70% van het te bereiken jaarlijkse ouderdomspensioen. Bij overlijden van de deelnemer voor de reguliere pensioendatum bedraagt het wezenpensioen 15% van het te bereiken jaarlijkse ouderdomspensioen. De regeling beoogt een passend en duurzaam antwoord te geven op regelgeving en actuele omstandigheden. De toekomstige regelgeving van de overheid op het gebied van pensioen en AOW bepaalt in belangrijke mate of de structuur van de huidige regeling in stand kan blijven.

De financiële gezondheid van het fonds is mede afhankelijk van de ontwikkelingen op de financiële markten. Niet alleen de rendementen op de beleggingen zijn belangrijk, maar ook de hoogte van de rekenrente speelt een belangrijke rol. Deze bepaalt namelijk hoeveel vermogen nodig is om aan toekomstige verplichtingen te voldoen. Beide factoren bepalen in belangrijke mate of toeslagen gegeven kunnen worden en of de premies toereikend zijn. Meer informatie over de pensioenregelingen kunt u vinden op de website www.pensioenfondssarchitectenbureaus.nl.

1.2.6 Samenwerkende organisaties

De volgende organisaties benoemen leden in het bestuur, de deelnemersraad en of het verantwoordingsorgaan:

1. Koninklijke Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst Bond van Nederlandse Architecten BNA
Jollemanhof 14
1019 GW Amsterdam
Telefoonnummer: 020-5553666
2. De Unie
Multatulilaan 12
4103 NM Culemborg
telefoonnummer: 0345-851851
3. FNV Bondgenoten
Varrolaan 100
3584 BW Utrecht
telefoonnummer: 0900-9690
4. CNV Dienstenbond
Tiberdreef 4
3561 GG Utrecht
telefoonnummer: 030-7511007
5. CSO/NVOG
Postbus 2069
3500 GB Utrecht
telefoonnummer: 030-2846080

1.2.7 Externe partijen

Het fonds werkt samen met de volgende externe partijen.

Uitvoeringsorganisatie

Pensioenbeheer

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.

Vermogensbeheer

PGGM Vermogensbeheer B.V.

Syntrus Achmea Real Estate & Finance

Adviserend actuaris

Towers Watson

Certificerend actuaris

Mercer

Externe adviseurs

Sprenkels & Verschuren

To lead create deliver (2LCD)

Capital Management Consultants (CMC)

Externe accountant

KPMG

Compliance werkzaamheden

KPMG Advisory N.V.

1.3 Het bestuur

1.3.1 Samenstelling

Vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid behartigt het bestuur op evenwichtige wijze de belangen van alle betrokkenen bij het pensioenfonds. Deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en aangesloten ondernemingen kunnen rekenen op deskundig en integer handelen van het bestuur. Het bestuur is op 31 december 2012 als volgt samengesteld:

Leden werkgevers, functie	Benoemd tot en met	Plaatsvervanger	Organisatie
W.M. Parênt, voorzitter	2015	Vacature	BNA
G. Weemhof	2013	Vacature	BNA
W.G. Heuts	2015	Vacature	BNA

Leden werknemers, functie	Benoemd tot en met	Plaatsvervanger	Organisatie
J.C. Dwarswaard, vice voorzitter	2013	Vacature	De Unie
N. Passchier	2015	G. Dekkers	CNV Dienstenbond
W.J. Boot	2014	G. van Hees	FNV Bondgenoten

Leden	Benoemd tot en met	Plaatsvervanger	Organisatie
H. Schuijt	2015	Vacature	Onafhankelijk
R. van Vledder	2015	Vacature	Onafhankelijk

De heren Parênt en Heuts zijn zelf deelnemer aan de pensioenregeling. De heer Weemhof is deelnemer geweest en inmiddels gepensioneerd. Bestuursleden mogen alleen worden benoemd als DNB hiertegen geen bezwaar heeft gemaakt. Naar oordeel van DNB moeten personen die het beleid van het fonds (mede) bepalen, voldoende deskundig zijn met het oog op de belangen van de (gewezen) deelnemers en overige belanghebbenden. De bestuursleden worden daarom getoetst op deskundigheid.

Op 1 januari 2011 is de Beleidsregel deskundigheid 2011 van DNB en de Autoriteit Financiële Markten (hierna: AFM) in werking getreden. De benoemende organisaties dienen competente en deskundige bestuursleden af te vaardigen. Van het bestuur van een pensioenfonds wordt verwacht dat een functieprofiel en een bestuurdersprofiel worden opgesteld.

Het bestuur heeft in september 2011 functie- en bestuurdersprofielen opgesteld. Deze profielen zijn aan de benoemende organisaties overhandigd ten behoeve van het voordragen voor opvolgers. Voor zowel de externe bestuursleden als voor de voorzitter en vice-voorzitter zijn specifieke functieprofielen opgesteld.

In 2012 was de heer Parênt voorzitter van het fonds. De heer Dwarswaard was in het verslagjaar vice voorzitter en heeft vanaf juli 2012 de heer Boot ingewerkt om zijn taken over te nemen. Per 1 januari 2013 is de heer Boot tot voorzitter benoemd en de heer Parênt tot vice voorzitter. DNB heeft aangegeven met deze wijziging in te stemmen.

De samenstelling van het bestuur is in 2012 als volgt gewijzigd:

- Het bestuur is uitgebreid van zes naar acht bestuursleden.
- De heer Van Vledder is per 1 juli 2012 tot het bestuur toegetreden (bericht van instemming door DNB d.d. 31 juli 2012)
- De heer Schuijt is per 1 juli 2012 tot het bestuur toegetreden (bericht van instemming door DNB d.d. 1 november 2012)

Het bestuur van het pensioenfonds heeft de dagelijkse uitvoering van de werkzaamheden uitbesteed aan uitvoeringsorganisaties.

Deze werkzaamheden betreffen vermogensbeheer, pensioenadministratie en bestuursondersteuning. Conform de eisen van de Pensioenwet blijft het bestuur eindverantwoordelijk voor de juiste uitvoering van de uitbestede taken.

Op grond van artikel 13 van de statuten ontvangen bestuursleden, deskundigen en commissieleden vacatiegeld voor het uitvoeren van hun werkzaamheden. Het vacatiegeld in 2012 bedroeg €737,83 per vergadering, aangevuld met een vergoeding voor reis- en verblijfkosten. Voor de twee nieuwe professionele bestuursleden geldt een vergoedingsregeling die overeenkomt met de Balkenende norm. Gezien de toegenomen tijdsbesteding en de gestelde eisen aan bestuursleden is het vacatiegeld met ingang van 2013 verhoogd. De volgende relevante nevenactiviteiten hebben de bestuursleden gemeld bij het pensioenfonds:

W.M. Parent:	Directeur en partner van Ons Architecten te Rotterdam. DGA Fibonacci Architecten BV
G. Weemhof:	Lid Raad van Toezicht van Achmea Vastgoedfondsen
W.G. Heuts:	Algemeen directeur en partner van SatijnPlus Architecten te Born DGA W.G. Heuts BV
J.C. Dwarswaard	Bestuurslid bij twee andere bedrijfstakpensioenfondsen. Bestuurslid Kenniscentrum Leiden Lid Ledenraad Syntrus Achmea
N. Passchier	Werkzaam bij CNV Dienstenbond
W.J. Boot	Werkzaam bij FNV Bondgenoten
H. Schuijt	Bestuurslid SPO Bestuurslid Pensioenfonds Holland Casino Lid Beleggingscommissie Stichting Pensioenfonds Gasunie Lid auditcommissie Stichting Pensioenfonds Medisch Specialististen (SPMS) Lid Raad van Toezicht Media Pensioen Diensten (MPD) Lid Beleggingscommissie Stichting Start
R. van Vledder	Lid Raad van Commissarissen BNP Paribas Cardif Nederland, tevens voorzitter audit commissie Lid toezichtcommissie Zwitserleven PPI i.o. (onder voorbehoud goedkeuring DNB) Moderator Avicenna, Academie voor leiderschap

1.3.2 Vergaderdata, studiedagen en overige bijeenkomsten

Het bestuur heeft in 2012 twaalf keer vergaderd. De vergaderingen vonden plaats op 19 januari, 17 februari, 28 februari, 10 april, 24 mei, 10 juli, 11 september, 18 september, 23 oktober, 14 november, 28 november en 12 december 2012. Op 3 december 2012 heeft de visiedag van het bestuur plaats gevonden. In 2012 hebben zes conference calls plaatsgevonden.

1.3.3 Dagelijks bestuur

Het fonds heeft een dagelijks bestuur dat bestaat uit de voorzitter en de vice voorzitter van het fonds. Het dagelijks bestuur is door het bestuur gemandateerd tot het uitvoeren van de dagelijkse werkzaamheden ten behoeve van het fonds, waaronder het voorbereidend werk voor de bestuursvergaderingen en het onderhouden van contacten met de Toezichthouders. Het dagelijks bestuur is verantwoording verschuldigd aan het bestuur van het fonds met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden.

1.3.4 Bestuurlijke commissies

In verband met toenemende complexiteit en de vele taken van het bestuur heeft het fonds een aantal bestuurlijke commissies ingesteld. Deze commissies doen voorbereidend werk in kwesties waarover het bestuur een besluit moet nemen. Zij kunnen in de voorbereidingsfase dieper ingaan op de achtergronden en consequenties van te nemen beleidsbeslissingen. De leden van de bestuurlijke commissies kunnen zich laten bijstaan door externe deskundigen. Bij de indeling van de commissies is zoveel mogelijk de pariteit tussen werkgevers en werknemers gehandhaafd. De notulen van commissie bijeenkomsten worden met het gehele bestuur gedeeld. In 2012 waren de volgende bestuurlijke commissies werkzaam:

Beleggingscommissie

Het bestuur heeft het beleggingsbeleid gedelegeerd aan de beleggingscommissie. De commissie houdt zich bezig met de dagelijkse gang van zaken rondom beleggingen. De commissie bereidt het beleggingsplan voor en monitort de uitvoering ervan. Deze commissie bestond in het verslagjaar uit de heren G. Weemhof (voorzitter) en J.C. Dwarswaard. De heer Dwarswaard heeft zich teruggetrokken uit de beleggingscommissie. De heer Boot is sinds begin januari 2012 als toehoorder bij de vergaderingen van de beleggingscommissie aanwezig geweest. Vanaf 1 juli 2012 is hij daadwerkelijk tot de commissie toegetreden. De benoemingsprocedure bij DNB is doorlopen. De heren Schuijt en Van Vledder zijn ook per 1 juli 2013 tot de beleggingscommissie toegetreden. De beleggingscommissie is dan ook uitgebreid van twee naar vier leden.

Communicatiecommissie

Het fonds hecht grote waarde aan een helder communicatiebeleid. Het fonds heeft daarom een communicatiecommissie. De communicatiecommissie draagt zorg voor een adequaat communicatiebeleid. Dit beleid is erop gericht de (gewezen) deelnemers, gepensioneerden en werkgevers op een begrijpelijke wijze te informeren over de pensioenregeling, het pensioenfonds en de relevante veranderingen in de pensioenregelingen. Aan de hand van het communicatiebeleidsplan stelt deze commissie elk jaar een specifiek communicatiejaarplan op.

In het verslagjaar bestond de communicatiecommissie uit de heren W.G. Heuts (voorzitter) en J.C. Dwarswaard. De commissie laat zich adviseren door een externe communicatieadviseur, de heer W.J. Krol van 2LCD Projects.

Integraal Risico Management (IRM) commissie

De Service level Agreement (SLA) commissie is in 2009 opgericht om de service-afspraken met de uitvoerders te monitoren en hierover in gesprek te blijven met de verschillende organisaties waarmee service-afspraken zijn gemaakt. De SLA commissie bestond in het verslagjaar uit de heren W.J. Boot en W.M. Parênt van het bestuur.

In 2012 is de SLA commissie uitgebreid met de heren Passchier en Schuijt en hebben de werkzaamheden een grotere focus op risico management. De naam van de commissie is per 2013 dan ook aangepast in IRM commissie. De commissie laat zich adviseren door Sprenkels & Verschuren, de heer A. Smolenaers, die in het verslagjaar tevens opgetreden heeft als technisch voorzitter. Deze commissie heeft in 2012 ook nauwgezet de werkzaamheden van Syntrus Achmea in het kader van de migratie naar het nieuwe administratiesysteem MAIA gemonitord. De heer Boot heeft zich per 31 december 2012 uit de commissie teruggetrokken.

Kleine commissie/voorzitteroverleg

Het bestuur heeft een kleine commissie ingesteld die fungeert als een dagelijks bestuur. Deze bestaat uit de voorzitter en vice voorzitter van het bestuur. De kleine commissie behandelt voor aanvang of na afloop van de reguliere bestuursvergaderingen, ingekomen, vaak individuele verzoeken van deelnemers en werkgevers. De commissie heeft van het bestuur mandaat gekregen de relevante verzoeken af te handelen, tenzij de commissie van mening is dat nadere discussie over de uitvoering van de regeling met het gehele bestuur moet worden gevoerd.

Auditcommissie

Naast de beleggingscommissie kent het fonds ook een auditcommissie. Deze commissie is met name actief bij de totstandkoming van het jaarverslag. De auditcommissie bestond in het verslagjaar uit de heren G. Weemhof (voorzitter) en J.C. Dwarswaard.

1.4 De visitatiecommissie

1.4.1 Samenstelling

De visitatiecommissie bestond in het verslagjaar uit twee leden, de heren R.A. Davis en J.H.M. Van de Vall. De leden zijn voorgedragen door Stichting ITP en benoemd door bestuur. Na de nulmeting die in 2009 heeft plaatsgevonden, heeft het bestuur in maart 2012 een deelvisitatie laten uitvoeren op de deelgebieden communicatie en uitbesteding.

Per 1 januari 2013 zijn drie nieuwe visiteurs benoemd te weten de heren drs. E.E. van der Lustgraaf (voorzitter), D.P. Slob en drs. E.E. Hagen. Het verantwoordingsorgaan heeft met deze benoeming ingestemd. De toekomst van de visitatiecommissie is afhankelijk van de inrichting van de nieuwe bestuursmodellen.

1.4.2 Vergaderdata

De deelvisitatie door de visitatiecommissie heeft op 23 februari 2012 plaats gevonden. Gesproken is met delegaties van het bestuur, de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan.

1.5 Het verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het beleid is uitgevoerd. Tevens legt het bestuur verantwoording af over de naleving van de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur zoals vastgesteld door de Stichting van de Arbeid op 16 december 2005. Het bestuur is verplicht het advies van het verantwoordingsorgaan te vragen alvorens een besluit te nemen op de hiernavolgende onderwerpen:

- het vaststellen en wijzigen van de vergoedingsregeling voor bestuursleden;
- het wijzigen van het beleid ten aanzien van het verantwoordingsorgaan;
- de vorm, inrichting en samenstelling van het interne toezicht;
- het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid.

Door het verantwoordingsorgaan wordt jaarlijks een oordeel gegeven over de beleidskeuzes, de handelswijze en het gevoerde beleid van het bestuur. Dit oordeel wordt voor commentaar voorgelegd aan het bestuur. Het oordeel van het verantwoordingsorgaan en de reactie van het bestuur hierop zijn integraal opgenomen in het jaarverslag.

Het verantwoordingsorgaan is in 2007 opgericht en in oktober 2008 geïnstalleerd. Bij de oprichting is een reglement vastgesteld op basis van de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur. Hierbij zijn de frequentie van het overleg met het bestuur, de te behandelen onderwerpen met betrekking tot het beleid en de verantwoording van het orgaan vastgesteld. De leden van het verantwoordingsorgaan worden door cao-partijen benoemd.

1.5.1 Samenstelling en vergaderdata

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit zes leden: drie deelnemers, een gepensioneerde en twee werkgevers. De leden zijn benoemd door de volgende organisaties:

- BNA
- De Unie
- FNV Bondgenoten

- CNV Dienstenbond
- Centrale Samenwerkende Ouderenorganisaties

De stemverhouding in het verantwoordingsorgaan is twee voor werkgevers, twee voor deelnemers en twee voor gepensioneerden. Het verantwoordingsorgaan is per 31 december 2012 als volgt samengesteld:

Verantwoordingsorgaan per 31 december 2012

Werkgevers, functie

Dhr. H. Oonk, voorzitter
Dhr. C. de Groot, secretaris

Gepensioneerde leden

Dhr. M.J. Hebly
Dhr. A. van Gent

Actieve deelnemers

Mw. A. Holen
Dhr. R. van Bergen

Aangewezen door:

BNA
BNA

Aangewezen door:

Centrale Samenwerkende Ouderenorganisaties
De Unie, vakbond voor industrie en dienstverlening

Aangewezen door:

CNV Dienstenbond
FNV Bondgenoten

Mevrouw Holen en de heer Van Gent zijn per 1 januari 2013 geen lid meer van het verantwoordingsorgaan. Zij zijn per 2013 opgevolgd door mevrouw Borghuis en de heer De Wit. Mevrouw Borghuis heeft in 2012 reeds diverse vergaderingen als toehoorder bijgewoond in verband met kennisoverdracht.

Het verantwoordingsorgaan heeft in 2012 vijf reguliere vergaderingen gehouden te weten op 8 februari, 1 mei, 5 september, 23 oktober en 5 december 2012. Op 24 mei 2012 vergaderde het verantwoordingsorgaan met het bestuur over het jaarverslag en op 3 december 2012 vond een gezamenlijke visiedag plaats.

1.6 De deelnemersraad

Vanaf 2001 heeft het pensioenfonds een deelnemersraad ingericht. De deelnemersraad adviseert het bestuur desgevraagd of uit eigen beweging over aangelegenheden die het pensioenfonds betreffen, maar in ieder geval over elk voorgenomen besluit van het bestuur tot:

- het nemen van maatregelen van algemene strekking;
- wijziging van de statuten en de reglementen van het fonds;
- vaststelling van het jaarverslag, de jaarrekening, de actuariële en bedrijfstechnische nota als bedoeld in artikel 145 PW
- het lange- en korte termijn herstelplan als bedoeld in artikel 138 PW;
- vermindering van de verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten indien toepassing wordt gegeven aan artikel
- het vaststellen en wijzigen van het toeslagbeleid;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het fonds of de overname van verplichtingen door het
- fonds;
- liquidatie van het fonds;
- het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst;
- het terugstorten van premie of geven van premiekorting als bedoeld in artikel 129 PW.

1.6.1 Samenstelling

De deelnemersraad bestaat uit vier leden: drie deelnemers en een gepensioneerde. De leden zijn benoemd door de volgende organisaties:

- De Unie
- FNV Bondgenoten
- CNV Dienstenbond
- Centrale Samenwerkende Ouderenorganisaties

De deelnemersraad is op 31 december 2012 als volgt samengesteld:

Deelnemersraad per 31 december 2012

Actieve deelnemers, functie:

Mw. A. Holen, voorzitter

Dhr. R. van Bergen

Aangewezen door:

CNV Dienstenbond

FNV Bondgenoten

Gepensioneerde leden

Dhr. A. van Gent

Dhr. M.J. Hebly

Aangewezen door:

De Unie, vakbond voor industrie en dienstverlening

Centrale Samenwerkende Ouderenorganisaties

De heer C. de Wit en mevrouw D. Borghuis zijn per 1 januari 2013 tot de deelnemersraad toegetreden.

Mevrouw Holen en de heer Van Gent zijn per 1 januari 2013 geen lid meer van de deelnemersraad. Zij zijn per 2013 opgevolgd door mevrouw Borghuis en de heer De Wit. Mevrouw Borghuis heeft in 2012 reeds diverse vergaderingen als toehoorder bijgewoond.

1.6.2 Vergaderdata en studiedagen

De deelnemersraad heeft in 2012 vijf reguliere vergaderingen gehouden te weten op 8 februari, 4 april, 5 september, 23 oktober en 5 december 2012. Op 24 mei vergaderde de deelnemersraad met het bestuur en het verantwoordingsorgaan over het jaarverslag 2011 en op 3 december 2012 vond de gezamenlijke visiedag van alle organen plaats.

1.7 De geschillencommissie

1.7.1 Samenstelling en vergaderdata

In de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur is onder meer bepaald dat het bestuur moet zorgen voor zowel een adequate klachtenprocedure als voor een geschillenprocedure. Het fonds beschikt over een klachten- en geschillenreglement. De geschillencommissie bestaat uit drie leden, te weten twee bestuursleden, de heren Heuts en Passchier die beide tot en met 2015 benoemd zijn en een externe voorzitter, mevrouw Berrich die voor onbepaalde tijd benoemd is. De commissie wordt ondersteund door een secretaris, mevrouw De Regt.

In 2012 vergaderde de geschillencommissie op 9 maart en 5 april.

1.8 Uitbesteding

Het fonds heeft een uitbestedingovereenkomst afgesloten met Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V., PGGM Vermogensbeheer B.V. en Syntrus Achmea Real Estate & Finance.

2 Ontwikkelingen

2.1 Ontwikkelingen financiële positie

Bestuur neemt moeilijke maatregelen op basis van evaluatie herstelplan

De dekkingsgraad is de maat van de verhouding tussen de bezittingen en de verplichtingen van het fonds. De minimale dekkingsgraad van het fonds is 104,2%. De laatste jaren was de dekkingsgraad echter lager. Vanwege deze financiële positie heeft het fonds in 2009 een herstelplan bij DNB ingediend. Op 31 december 2013 moet de dekkingsgraad minimaal 104,2% zijn.

Het fonds evalueert aan het einde van elk boekjaar hoe de financiële positie van het fonds zich ontwikkelt ten opzichte van het herstelplan. De impact van aanvullende maatregelen is onderzocht op basis van een dekkingsgraad sjabloon. De dekkingsgraad begon het afgelopen jaar op 92,3%. Aan het eind van 2012 was de dekkingsgraad van het fonds 99,2%. Het fonds evalueerde begin 2013 de stand van eind 2012 ten opzichte van de verwachtingen in het herstelplan. Het fonds heeft besloten alle opgebouwde aanspraken en ingegane pensioenen met 2,8% te verlagen. Bij de vaststelling van de dekkingsgraad van 99,2% eind 2012 is rekening gehouden met de verlaging van de pensioenaanspraken met 2,8%. Als aanvullende maatregel is ook besloten voor actieve deelnemers in 2013 het opbouwpercentage te verlagen van 2,1% naar 1,9% procent van de pensioengrondslag. Het bestuur heeft met deze maatregelen gestreefd naar een zo evenwichtig mogelijke belangenafweging. Gelet op de reeds uitgevoerde analyse op het beleggingsbeleid en de daaruit getrokken conclusies, heeft het bestuur besloten aanpassing van het beleggingsbeleid niet in te zetten als een van de mogelijke herstelmaatregelen in het kader van het herstelplan.

De beleggingen namen in 2012 met ruim € 477 miljoen toe. Met name door een positief beleggingsresultaat steeg het vermogen tot € 3,3 miljard. Niet eerder werd aan het eind van het jaar een zo hoog niveau bereikt. Dit gold echter ook voor de tot € 3,1 miljard gestegen verplichtingen. Voor een deel heeft die toename te maken met het branche-specifiek maken van de levensverwachting. Daardoor stegen de verplichtingen met 1,5%. Daarnaast daalde de rekenrente verder. Ondanks de nieuwe methode om het effect op de verplichtingen te berekenen, namen deze door de rekenrente en overige factoren ook toe. Van het goede beleggingsresultaat bleef hierdoor in de dekkingsgraad weinig over. De dekkingsgraad bleek te weinig te zijn, om het korten met 2,8% van de pensioenaanspraken te voorkomen.

Door de korting start het pensioenfonds in 2013 met een verhoogde dekkingsgraad van 99,2%. Als de dekkingsgraad eind 2013 niet op minimaal 104,2% uitkomt, dan zal er in april 2014 een tweede korting plaatsvinden. De hoogte wordt berekend als het verschil tussen 104,2% en de feitelijke dekkingsgraad eind 2013.

Communicatie kortingsbesluit

Het bestuur heeft pensioengerechtigden, deelnemers, slapers en werkgevers tijdig en op toegankelijke wijze geïnformeerd over het herstelplan en de daarin opgenomen maatregelen. De deurdattmomenten van de brief met informatie over het kortingsbesluit waren 22 en 26 februari 2013. In de brief werd een toelichting gegeven op de financiële situatie van het fonds in relatie tot de korting, dat alle betrokkenen gelijk behandeld worden, voor actieve deelnemers het opbouwpercentage voor 2013 verlaagd is van 2,1% naar 1,9% en de mogelijke korting die in 2014 plaats vindt als de dekkingsgraad zich niet voldoende herstelt. Op advies van de deelnemersraad is een grafische weergave van de dekkingsgraad in de brief opgenomen. De communicatiemomenten waren in lijn met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie en de eisen van DNB.

Aanvullend heeft het fonds een digitale nieuwsbrief aan alle abonnees toegestuurd en is een video van een interview met de voorzitter op de website geplaatst.

Pensioenfonds pakt waardeoverdracht in 2012 nog niet op

Iemand die van baan wisselt, wisselt vaak ook van pensioenfonds. Deze deelnemer heeft dan het recht om de waarde van zijn opgebouwde pensioenrechten naar zijn nieuwe pensioenfonds over te dragen. Omdat de dekkingsgraad van veel pensioenfonds de afgelopen tijd lager dan 100% was, was de plicht voor veel pensioenfonds opgeschort. Deze plicht herleeft als de dekkingsgraad weer 100% of hoger is. Per april 2013 is dit het geval geweest. De afhandeling van waardeoverdrachten is weer opgestart. Op verzoek van het bestuur zijn halverwege 2012 pro-actief alle deelnemers en slapers met een opgeschort recht op waardeoverdracht, per brief geïnformeerd over de status van de waardeoverdracht.

Rente afdekking

In 2007 heeft het toenmalige bestuur van het pensioenfonds besloten tot afdekking van het renterisico. Daarvoor zijn destijds passende producten gekozen. Op basis van de toen bekend zijnde gegevens is een renteafdekking gerealiseerd voor 1 miljard euro, 200 miljoen euro via obligaties en 800 miljoen euro door middel van swaptions. Met deze afdekking werd toen een rentehedge van ongeveer 50% bereikt. Het uitgangspunt was niet de renteafdekking 'an sich' maar het voorkomen van een lagere dekkingsgraad dan 118%. In werkelijkheid was de mate van renteafdekking een stuk lager. De renteafdekking voldeed niet aan het opgeschreven beleid in de ABTN. Begin 2012 heeft het bestuur besloten het renterisico t.o.v. de technische voorziening voor 50% af te willen dekken. In maart is de portefeuille swaptions verkocht. Vanaf 19 maart 2012 is PGGM met de implementatie van de rente afdekking gestart door het intramaand opbouwen van de gewenste 50% rente afdekking ten opzichte van de technische voorziening. Monitoring vindt op maandbasis plaats.

2.2 Wet- en regelgeving

Nieuw financieel toetsingskader voor pensioenfonds

De financiële regels voor pensioenfonds staan in het Financieel Toetsingskader (hierna: FTK). Dat FTK is weer onderdeel van de Pensioenwet. Werknemers verwachten een pensioen dat hoger wordt bij inflatie. Maar de regeling is feitelijk niet zo opgezet. Dat geeft een verwachtingskloof. Voor het pensioenfonds is de pensioenbelofte bovendien moeilijker waar te maken door de lage rente en de stijgende levensverwachting. Ook is de volatiliteit van de beleggingsmarkten in de laatste jaren sterk toegenomen. De buffers van pensioenfonds moeten omhoog om de huidige zekerheidsmaat wel waar te maken. Sociale partners en de overheid spraken daarom over nieuwe financiële regels voor pensioenfonds. De overheid werkt de afspraken uit in de nieuwe regels van het FTK.

Eerste aspecten nieuw FTK wel in 2012 van kracht

In september 2012 werden al wel aspecten uit het nieuwe FTK in stelling gebracht om onnodig verlagen van pensioenuitkeringen te voorkomen. Er is mede daardoor veel discussie over de verschillende effecten hiervan en op de verschillende generaties. Eén van de maatregelen is de vervanging van de rentetermijnstructuur voor lange duur door de Ultimate Forward Rate (UFR). Er bestaat namelijk geen goede marktrente voor de periode van twintig jaar of langer. Door het gebruik van de UFR stijgt de dekkingsgraad van het fonds. Daarnaast kunnen pensioenfonds gebruik maken van faciliteiten uit het Septemberpakket. Pensioenfonds die een verlaging van de pensioenen over meerdere jaren willen spreiden moeten dan al per 1 januari 2013 de pensioenleeftijd verhogen naar 67 jaar en een stijgende levensverwachting in hun pensioenregeling verwerken.

Het nieuwe FTK zou op 1 januari 2014 van kracht worden, maar eind november werd de invoering met een jaar uitgesteld naar 1 januari 2015. De huidige regels blijven daardoor een jaar langer van kracht. Wat verandert er vanaf 2015? Er komen twee soorten pensioenregelingen. Ten eerste een regeling die uitgaat van een uitkering inclusief een jaarlijkse verhoging ter compensatie van de inflatie. Maar bij deze pensioenuitkering staat van tevoren minder vast hoe hoog de pensioenuitkering is. Hij ademt namelijk mee als de beurzen dalen en stijgen of als de levensverwachting stijgt. We noemen dit een reëel pensioencontract. Daarnaast komen er regelingen die een vaste pensioenuitkering toezeggen. Dit heet een nominaal contract. Dat lijkt op de huidige pensioenregelingen. Maar de regels worden strenger. Daarmee wordt beoogd dat het minder vaak nodig is dat de toegezegde uitkeringen verlaagd moeten worden. Maar de kans dat een pensioenfonds een inflatie correctie kan geven wordt ook lager. En deze pensioenregelingen moeten ook de stijgende levensverwachting verwerken.

Bestuur stelt financieel crisisplan op

Naar de mening van DNB waren veel pensioenfondsen tijdens de kredietcrisis onvoldoende voorbereid op een snelle verslechtering van de financiële positie. Alle pensioenfondsen hebben daarom een crisisplan moeten opstellen. De deadline hiervoor was 1 mei 2012. Het bestuur heeft het crisisplan in april 2012 vastgesteld en als bijlage aan de ABTN toegevoegd.

In het crisisplan geeft het bestuur antwoord op de volgende vragen: Wanneer is er sprake van een crisis? Welke maatregelen staan ter beschikking? Hoe realistisch is de inzet van die maatregelen? Wat is het financiële effect van de maatregelen? Bij welke dekkinggraad kan het fonds er zonder korten niet meer uitkomen? Op welke wijze wordt rekening gehouden met evenwichtige belangenafweging? Hoe en wanneer wordt met belanghebbenden gecommuniceerd in een crisissituatie? Hoe werkt het besluitvormingsproces? En hoe wordt de jaarlijkse toetsing van het crisisplan vormgegeven?

Het bestuur benadrukt dat evenwichtige belangenafweging bij de te nemen crisismaatregelen voorop staat. Hieraan geeft het bestuur invulling door de lasten van crisismaatregelen zo evenwichtig mogelijk te verdelen over deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en werkgevers. Het crisisplan geeft aan in welke situaties en bij welke grenswaarden:

- het bestuur van het pensioenfonds maatregelen neemt,
- wat de aard van deze maatregelen is,
- hoe deze concreet en materieel vorm krijgen en
- hoe de maatregelen worden uitgevoerd.

Het bestuur heeft in het verslagjaar één keer een vergadering belegd omdat er een crisissituatie was ontstaan. De dekkinggraad was in de maand juni met meer dan 5% gedaald. Alles overwegende heeft het bestuur besloten dat het niet nodig was het beleggingsbeleid aan te passen. DNB en AFM evalueerden de kwaliteit van de crisisplannen. Ze publiceerden een document met voorbeelden van 'good and bad practices'. De toezichthouders verwachten dat fondsen hun crisisplannen daarmee verbeteren. Het bestuur heeft begin 2013 een onafhankelijk onderzoek naar de kwaliteit van het crisisplan uit laten voeren. Hier kwam een aantal verbeterpunten uit voort. De IRM commissie zal deze aanbevelingen in 2013 verder uitwerken.

Verhoging pensioenleeftijd, nieuwe fiscale grenzen

Sinds 2010 discussiëren sociale partners en de overheid over een nieuw pensioenstelsel. In juni 2011 sloten sociale partners en de overheid een Pensioenakkoord. Dit Pensioenakkoord betrof zowel de AOW als het pensioen. Pensioenregelingen toekomstbestendig maken is het doel: ze moeten de stijgende levensverwachting en financiële schokken kunnen opvangen. Over de AOW beslist de overheid. Maar pensioen is een arbeidsvoorwaarde en ligt daarmee voor een groot deel op het terrein van sociale partners. De overheid stelt voor het aanvullend pensioen wel de fiscale grenzen vast. Die grenzen bepalen of en in hoeverre het pensioen fiscaal ondersteund wordt.

Bij een nieuw pensioenstelsel horen nieuwe communicatieregels. Het perspectief van de deelnemer staat centraal. Er komen meer mogelijkheden voor pensioenfondsen om van hun communicatie maatwerk te maken en te werken met digitale communicatie. Deze regels komen te zijner tijd in de Pensioenwet.

Verhoging AOW leeftijd betekent inkomensgat

Sinds 1 april 2012 gaat de AOW in vanaf de 65ste verjaardag in plaats van de eerste van de maand waarin de verjaardag valt. Daardoor ontstaat een inkomensgat bij mensen die met vut, prepensioen of vroegpensioen zijn. Het bestuur van Stichting Uittreden Architectenbureaus heeft besloten dit in gat niet te repareren.

In het Pensioenakkoord waren afspraken gemaakt over de verhoging van de AOW-leeftijd. Maar bij de behandeling van de begroting voor 2013 besloot de overheid om de AOW-leeftijd sneller te verhogen dan in het Pensioenakkoord was afgesproken. De afspraken uit dit begrotingsakkoord zijn al in wetgeving neergelegd. De Eerste Kamer stemde namelijk op 10 juli in met deze versnelde verhoging van de AOW-leeftijd en met verhoging van de fiscale pensioenrichtleeftijd naar 67 jaar per 2014. De AOW-leeftijd gaat vanaf 1 januari 2013 stapsgewijs omhoog.

In september werden verkiezingen voor de Tweede Kamer gehouden. PvdA en VVD spraken in het regeerakkoord af om de AOW-leeftijd nog iets sneller te verhogen. Hierdoor komt de AOW-leeftijd al in 2021 op 67 jaar te liggen. De afspraken uit het regeerakkoord zijn nog niet in wetgeving vastgelegd. Bij de in juli aangenomen verhoging van de AOW-leeftijd hoort een overgangsregeling in de vorm van een voorschotregeling. Bij het regeerakkoord werd voor mensen met een laag inkomen (tot 150% van het wettelijk minimum loon) een overgangsregeling aangekondigd. Deze regeling heeft het karakter van een bijstandsregeling. Door de stapsgewijze leeftijdsverhogingen in de AOW sluiten de pensioenleeftijd en de AOW-leeftijd vanaf 2013 niet meer op elkaar aan. Dat vraagt om meer flexibiliteit van de pensioenfondsen in de uitvoering van hun pensioenregelingen.

Minder fiscale mogelijkheden opbouw pensioen

Bij de behandeling van de begroting voor 2013 besloot de overheid de fiscaal maximale opbouw voor pensioen per 1 januari 2014 met 0,1% te verlagen. Het maximale opbouwpercentage is dan 2,15% voor middelloon en 1,9% voor eindloon. Dit besluit is in wetgeving neergelegd. In oktober sloten PvdA en VVD het regeerakkoord van het Kabinet Rutte II. Hierin staat dat er een fiscaal maximale pensioenopbouw van 1,75% komt voor een middelloonregeling en 1,5% voor een eindloonregeling. Daarnaast is er een bovengrens van 100.000 euro ingesteld voor de fiscale aftrekbaarheid van de premies voor de aanvullende pensioenen. Dit besluit is nog niet in wetgeving vastgelegd. Het bestuur heeft in 2013 cao partijen gevraagd om voor de zomer van 2013 een besluit te nemen over het opbouwpercentage voor 2014.

Vervroegen van pensioen en doorwerken mag

Het ministerie van Financiën wijzigde het fiscale beleid ten aanzien van vervroegde pensionering en doorwerken. Het is nu mogelijk om het pensioen te vervroegen tot de 62-jarige leeftijd zonder dat het dienstverband in dezelfde mate wordt vermindert. Dit betekent dat het pensioenfonds de betrokkenen niet meer hoeft te laten verklaren dat zij niet meer zullen werken voor zover ze met pensioen zijn gegaan.

Langere vrijwillige voortzetting

Oud-deelnemers kunnen er voor kiezen om hun pensioen verder op te bouwen bij het pensioenfonds als de verplichting om deel te nemen eindigt. Dat kan alleen direct aansluiten op het moment dat de verplichte deelname eindigt. Met ingang van 1 januari 2012 is de periode waarin deze vrijwillige voortzetting fiscaal gezien mogelijk is, verlengd van drie naar tien jaar. De maatregel is alleen voor oud-deelnemers die IB-ondernemer zijn geworden. Het bestuur wil deze mogelijkheid graag aanbieden en is hiervoor in overleg met cao-partijen.

Prudent Person

Conform artikel 135 van de Pensioenwet dient het pensioenfonds een beleggingsbeleid te voeren in overeenstemming met de prudent-person regel. De waarden worden belegd in het belang van de aanspraak- en pensioengerechtigden. De beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Het pensioenfonds belegt op zodanige wijze dat de veiligheid, kwaliteit, liquiditeit en het rendement van de portefeuille als geheel zijn gewaarborgd.

2.3 Goed pensioenfondsbestuur

Het bestuur vindt het van groot belang om het pensioenfonds goed te besturen. In de afgelopen jaren zijn hiervoor steeds meer richtlijnen en regels opgesteld. Zo heeft de Stichting van de Arbeid (STAR) Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur gepubliceerd en is de code Tabaksblat van belang voor het beleggingsbeleid. Deze richtlijnen bieden kaders voor zorgvuldig bestuur, intern toezicht, verantwoording, deskundigheid, openheid en communicatie.

Pensioengerechtigden in bestuur voordat er nieuwe bestuursmodellen zijn

Pensioengerechtigden krijgen het recht om mee te besturen bij bedrijfstakpensioenfondsen. Dat nieuwe recht van hen treedt per 1 juli 2013 in werking. Pensioenfondsen hebben vervolgens tot 1 juli 2014 de tijd om aan de wet te voldoen. Het kabinet wil de regels over governance en medezeggenschap voor pensioenfondsen eigenlijk integraal herzien. Het Wetsvoorstel Wet versterking bestuur pensioenfondsen is dan ook breder en gaat de wet over pensioengerechtigden in het bestuur van pensioenfondsen daarom uiteindelijk vervangen. Maar deze wet moet nog behandeld worden door de Eerste en Tweede Kamer. De laatste stand in de discussie over bestuursmodellen is dat werknemers en pensioengerechtigden samen meer zetels in het bestuur kunnen hebben dan werkgevers. Voor de vertegenwoordiging van pensioengerechtigden moeten altijd verkiezingen gehouden worden.

Ook moeten externe deskundigen een grotere rol in het bestuur kunnen krijgen. Het bestuur van werkgevers en werknemers kan vervangen worden door een bestuur van deskundigen. Werkgevers en werknemers hebben dan een rol in een belanghebbendenorgaan. Ook kan het fonds kiezen voor een zogenaamd one tier bestuur.

Een pensioenfondsbestuurder moet vanaf de eerste dag aan alle deskundigheidseisen voldoen. De benoemende organisaties dienen competente en deskundige bestuursleden af te vaardigen. Het bestuur heeft dan ook functie- en competentie profielen opgesteld.

Het bestuur heeft het besluit genomen om het bestuur in 2012 uit te breiden met twee bestuursleden met specialistische kennis op het gebied van risicomanagement en vermogensbeheer, te weten de heren Schuijt en Van Vledder. De deskundigheid van het bestuur is hiermee naar een hoger niveau getild. Begin 2014 zal het bestuur door middel van een collectieve kennisreflector de collectieve deskundigheid toetsen.

Deskundigheid en functioneren bestuur

De deskundigheid van bestuursleden heeft al jarenlang de aandacht van het bestuur. Het bestuur heeft een deskundigheidsplan opgesteld, voorzien van maatregelen ter bevordering van de eigen deskundigheid. De bestuursleden hebben begin januari 2012 de SPO kennisreflector gedaan en hebben bovengemiddeld gescoord. De resultaten geven het bestuur inzicht in het deskundigheidsniveau van zowel de individuele bestuursleden als van het bestuur als collectief. Naar aanleiding van het rapport is de opleidingsbehoefte verder in kaart gebracht. In 2012 heeft een aantal bestuursleden diverse SPO modules gevolgd. Het bestuur houdt haar kennis op peil door elk jaar één of meerdere opleidingsdagen in te plannen.

Gedragscode

Het pensioenfonds heeft een gedragscode. Deze gedragscode maakt deel uit van het gevoerde integriteitbeleid. De gedragscode geeft regels en richtlijnen voor alle bestuursleden:

- ter voorkoming van verstrengeling van belangen;
- ter vermindering van verspreiding en misbruik van vertrouwelijke informatie;
- ter voorkoming van koersmanipulatie.

Het bestuur heeft bevestigd dat er binnen het bestuur geen sprake is van insiders, alleen van betrokkenen. Zaken die onder de meldingsplicht of toestemmingsregeling vallen, worden gemeld aan KPMG Advisory NV. Deze ziet er op toe dat een ieder handelt conform de gedragscode. Uit de rapportage is gebleken dat het bestuur steeds integer heeft gehandeld. Het onderwerp compliance is een maandelijks terugkerend onderwerp op de bestuursagenda.

Beheerst beloningsbeleid

De Principes voor beheerst beloningsbeleid zijn gericht op financiële ondernemingen en op pensioenfondsen die onder toezicht staan van DNB of de AFM. Doel van de principes is het tegengaan van 'perverse beloningsprikkelers'.

Door het naleven van de principes zijn soliditeit, integriteit en voldoen aan de verwachtingen bij belanghebbenden van het pensioenfonds gewaarborgd. Het bestuur heeft bovendien een verklaring over het beheerst beloningsbeleid ondertekend.

Zelfevaluatie

Het bestuur heeft een procedure vastgesteld voor periodieke zelfevaluaties. Het gaat om het functioneren van het bestuur als geheel en van de individuele bestuursleden afzonderlijk. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit van het bestuur in stand te houden en daar waar nodig te verbeteren. Ieder jaar houdt het bestuur een zelfevaluatie.

Bestuur bespreekt bevindingen intern toezicht

Om het intern toezicht in te vullen heeft het bestuur gekozen voor visitaties. In 2009 heeft de visitatiecommissie voor het eerst zijn rapport uitgebracht. In dit rapport is een aantal bevindingen en aanbevelingen geformuleerd. De meeste aanbevelingen vanuit de deelvisitatie (communicatie en uitbesteding) in 2012 zijn opgevolgd en afgewikkeld. Begin 2013 vond een algehele visitatie plaats. Meer informatie, de aanbevelingen en bevindingen vindt u in hoofdstuk 6.

2.4 Communicatie

2.4.1 Communicatiebeleidsplan

Het bestuur vindt open en begrijpelijke communicatie met haar achterban erg belangrijk. Zodoende beschikt het bestuur over een strategisch communicatiebeleidsplan voor drie jaar (2011-2013) en wordt jaarlijks een communicatiejaarplan opgesteld. Gezien de dalende premie inkomsten van het fonds is het communicatiebudget het afgelopen jaar met 10% verminderd. Daardoor is een aantal communicatie uitingen opnieuw ter discussie gesteld. Zo heeft het bestuur besloten in verband met de hoge kosten te stoppen met het organiseren van de Pensioen In Zicht dagen en is om dezelfde reden besloten de digitale communicatie verder uit te rollen. De website is geactualiseerd en geoptimaliseerd. Bij belangrijke gebeurtenissen worden video's op de site geplaatst. Op de website is een Engelstalig deel toegevoegd en tevens is er aparte informatie voor slapers gepubliceerd. Ook is er aandacht voor social media. Het pensioenfonds heeft een Facebook pagina om de dialoog met de deelnemers te stimuleren. De verzending van de digitale nieuwsbrief vindt frequenter plaats en bevat meer onderwerpen.

Voor 2013 staat de uitrol van een 'mijn pensioenomgeving' op de planning. Ook geeft het bestuur een vervolg aan de onderzoeken onder betrokkenen. Deze onderzoeken hebben betrekking op het draagvlak van deelnemers en de risicobereidheid en komen onder andere voort uit het stappenplan.

2.4.2 Pensioenregister

De Stichting Pensioenregister is een initiatief van de gezamenlijke Nederlandse pensioenfonds, de pensioenverzekeraars en de Sociale Verzekeringsbank (SVB). Dit samenwerkingsverband stelt sinds 6 januari 2011 de website www.mijnpensioenoverzicht.nl beschikbaar aan het Nederlandse publiek.

Op de website van het pensioenregister www.mijnpensioenoverzicht.nl kan iedereen een overzicht krijgen van de door hem of haar opgebouwde en op te bouwen pensioenaanspraken bij pensioenfonds, pensioenverzekeraars en de Sociale Verzekeringsbank. Consumenten, pensioenuitvoerders en de AFM zijn positief over het Pensioenregister. Het bestuur heeft een afspraak gemaakt met Syntrus Achmea om de procedure van aanlevering van de pensioengegevens aan het Pensioenregister te waarborgen en ervoor te zorgen dat de gegevens tijdig worden geleverd. Het bestuur constateert dat dit is gebeurd. In 2012 zijn de gegevens tijdig aangeleverd.

2.5 Toezichthouder AFM en DNB

2.5.1 Autoriteit Financiële Markten

In 2012 heeft het bestuur twee uitnodigingen tot onderzoek van de AFM ontvangen. Dit betrof een onderzoek naar de UPO gegevens in relatie tot de gegevens zoals deze bij het Pensioenregister bekend zijn. Het andere onderzoek ging in op de communicatie uitingen inzake de kortingsmaatregel. Bij beide onderzoeken heeft de AFM geen opmerkingen gemaakt en een positieve terugkoppeling gegeven.

2.5.2 De Nederlandsche Bank

Begin 2012 heeft het bestuur een brief van DNB ontvangen waarin is aangegeven dat het pensioenfonds in overtreding is van de artikelen 135, 138 en 143 van de Pensioenwet en artikel 16.2 van het Besluit FTK en dat deze situatie per 1 juli 2012 verholpen dient te zijn. Volgens DNB heeft het pensioenfonds:

- het risicoprofiel tijdens de herstelperiode verhoogd;
- geen prudent beleggingsbeleid gevoerd;
- geen beheerste en integere bedrijfsvoering gewaarborgd.

Naar aanleiding van deze brief hebben begin 2012 diverse gesprekken plaatsgevonden tussen DNB en de heren Parênt, Dwarswaard en Boot. In de gesprekken en in de formele briefwisseling zijn de voornaamste aandachtspunten renterisico management, deskundigheid van het bestuur en de ABTN. DNB is zowel mondeling als schriftelijk op de hoogte gehouden van de vorderingen in de renteaftdekking, de vormgeving van het contract met PGGM en het monitoren van de mate van aftdekking. Voor wat betreft vergroten van de deskundigheid heeft DNB vragen gesteld over de profielen, het aantrekken van externe bestuurleden en de opvolging van zittende bestuursleden. Inzake de actuariële en bedrijfstechnische opzet van het fonds heeft het bestuur aangegeven dat het fonds beschikt over een herstelplan dat voldoet aan de eisen van de Pensioenwet en er dus formeel geen reden is om de actuariële en bedrijfstechnische opzet te herzien. Naar aanleiding van deze gesprekken heeft het bestuur een uitgebreid stappenplan opgesteld waarin acties, actiehouders en realisatietermijnen zijn opgenomen. DNB heeft op 3 oktober 2012 schriftelijk bevestigd dat er van overtredingen geen sprake meer is.

Er is door De Nederlandsche Bank geen formele aanwijzing aan het fonds gegeven, geen bewindvoerder aangesteld en geen boete opgelegd. Ook is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds niet gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

In 2011 heeft DNB onderzoek gedaan naar innovatieve beleggingen. In juni 2012 heeft het fonds een brief van DNB ontvangen met een aantal bevindingen op het gebied van beleggingsbeleid, selectie- en evaluatie procedures, monitoring en governance, die ook bij andere pensioenfondsen van toepassing zijn. Het bestuur heeft de brief beantwoord en daar waar nodig acties ondernomen.

2.6 Herstelplan

Het pensioenfonds evalueert aan het einde van elk boekjaar het van toepassing zijnde herstelplan. Begin 2011 liep het pensioenfonds nog voor op het herstelplan. Gedurende de looptijd van het herstelplan volgt het bestuur de voortgang maandelijks, waarbij wordt vastgesteld of het herstel plaatsvindt conform het geplande herstelpad. In het herstelplan staan de volgende mogelijke maatregelen opgesomd:

- verdere verhoging van de premie;
- aanpassing van het beleggingsbeleid;
- verlenging van de periode waarin geen toeslagverlening plaatsvindt;
- wijziging van de inhoud van de regeling;
- wijziging van het karakter van de regeling;
- tijdelijke verlaging van de pensioenopbouw;
- korting van de aanspraken en rechten.

De impact van aanvullende maatregelen is onderzocht op basis van een dekkingsgraad sjabloon. Het bestuur heeft voor wat betreft de premieverhoging besloten voorrang te geven aan de branche en de premie niet te verhogen met een aanvullende herstelpremie.

Gelet op de reeds uitgevoerde analyse op het beleggingsbeleid en de daaruit getrokken conclusies, heeft het bestuur besloten aanpassing van het beleggingsbeleid niet in te zetten als een van de mogelijke herstelmaatregelen in het kader van het herstelplan.

Op basis van de gehanteerde parameters herstelt het fonds zich naar verwachting voldoende, om vóór 31 december 2023 – vijftien jaar na het ontstaan van het dekkingstekort – weer te voldoen aan de eis van het vereist eigen vermogen. Extra herstelkracht is daarvoor niet noodzakelijk. Het bestuur heeft daarom besloten de periode waarin geen toeslagverlening plaatsvindt, niet te verlengen ten opzichte van het reguliere toeslagbeleid.

Een (tijdelijke) wijziging van de inhoud van de pensioenregeling vergt tijd en heeft slechts zeer beperkte invloed op het korte termijn herstel van het fonds. Als gevolg hiervan is geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid een verzoek in te dienen voor wijziging van de inhoud van de pensioenregeling.

Op basis van de berekeningen heeft het bestuur besloten bij sociale partners aan te geven dat de huidige pensioenregeling niet tegen de huidige premie uitgevoerd kan worden. Daarbij vergezeld gaat een verzoek de pensioenopbouw voor twee jaar – tot het einde van het korte termijnherstelplan – te verlagen naar 2% van de pensioengrondslag. Om onevenredige impact voor actieve deelnemers te vermijden, zal de verlaging niet gelden voor het op risicobasis verzekerde deel van het partnerpensioen. Sociale partners hebben aangegeven niet akkoord te gaan met de tijdelijke verlaging van de pensioenopbouw. In het herstelplan is daarom uitgegaan van volledige opbouw, ook voor 2012 en 2013.

Als uiterste maatregel in het herstelplan heeft het fonds de mogelijkheid om de opgebouwde aanspraken van (gewezen) deelnemers en ingegane pensioenen van pensioengerechtigden te korten ('afstempelen'). Op basis van de dekkingsgraad per 31 december 2011 (92,3%) en de evaluatie van het herstelplan heeft het bestuur begin 2012 geconcludeerd dat het voor het fonds niet mogelijk is om binnen de wettelijk gestelde termijn uiterlijk 31 december 2013 tot het minimaal vereist eigen vermogen van 104,2% te herstellen.

Dit betekent dat het bestuur bij gelijkblijvende omstandigheden uiterlijk 1 april 2013 over zal moeten gaan tot het korten van de opgebouwde aanspraken en rechten. De korting was in eerste instantie ingeschat op 2,6% van de aanspraken en rechten. Het bestuur heeft op 19 januari 2012 een voorgenomen besluit tot korting genomen. Bij een herrekening is de voorgenomen korting op 2,8% uitgekomen. Het bestuur is van mening met bovenstaande maatregel de lasten op een evenwichtige en redelijke wijze tussen de belanghebbenden te hebben verdeeld. Het definitieve besluit en de definitieve omvang van de korting is genomen in januari 2013 en gebaseerd op de geschatte dekkingsgraad per 31 december 2012.

Als eind 2013 de korting niet voldoende is gebleken, dan moet het pensioenfonds op 31 december 2013 verdere aanvullende maatregelen nemen om het benodigde herstel te bereiken.

Het besluitvormingstraject inzake de korting is verlopen volgens de governance regels van het pensioenfonds en voldoet aan de wettelijke eisen. Ruim één maand van tevoren zijn deelnemers, slapers, pensioengerechtigden, werkgevers en DNB hierover geïnformeerd. DNB heeft formeel aangegeven hierover geen opmerkingen te hebben.

Communicatie over herstelplan

Het bestuur heeft pensioengerechtigden, werkgevers en deelnemers tijdig en op toegankelijke wijze geïnformeerd over het herstelplan en de daarin opgenomen maatregelen. Vooraf is de waarschijnlijke maatregel aangekondigd op de website. Vanaf 16 februari 2012 stond een video op de website van het pensioenfonds en de Facebook pagina. In deze video geeft de heer Parènt in een paar minuten een toelichting op de voorgenomen kortingsmaatregelen. Eind februari zijn alle werkgevers, deelnemers en gepensioneerden per brief geïnformeerd over de voorgenomen kortingsmaatregel.

In deze brief wordt ook stilgestaan bij het feit dat de kortingsmaatregel laat zien dat de pensioenregeling onder druk staat. Daarom heeft het bestuur aan sociale partners gevraagd om de houdbaarheid van de huidige pensioenregeling te onderzoeken. Sociale partners hebben hiervoor een speciale commissie ingesteld, de commissie Toekomst Pensioen.

3 Financieel beleid

3.1 Inleiding

Het fonds wil aan zijn in paragraaf 1.2.2 omschreven doelstelling voldoen. Het is dus belangrijk dat het voldoende geld ontvangt, zodat er altijd genoeg middelen zijn om (toekomstige) uitkeringen te kunnen betalen. Het bestuur gebruikt hiervoor de beleidsinstrumenten premiebeleid, toeslagenbeleid en beleggingsbeleid.

3.2 Premie 2012

De lage rentestand heeft ook effecten op de premie die het pensioenfonds moet heffen in 2012. De premie van het pensioenfonds moet kostendekkend zijn. Voor pensioenfondsen die zich eind 2011 in een situatie van dekkingstekort bevinden, moet de premie ook bijdragen aan het herstel van de dekkinggraad. Het pensioenfonds bevond zich eind 2011 in een situatie van dekkingstekort. DNB vertaalt dat in een adequate opslag voor uitvoeringskosten en een opslag voor de opbouw van het minimaal vereist eigen vermogen. De stand van de rente heeft een effect op de benodigde kostendekkende premie. Doordat DNB bepaalde dat alle pensioenfondsen een andere rente termijnstructuur moeten hanteren, is de rente hoger dan anders het geval geweest zou zijn.

De premie voor 2012 is conform het premie beleid van het pensioenfonds door het bestuur vastgesteld op 30,3% van de pensioengrondslag. De maximum premie bedraagt 38% van de pensioengrondslag. In de onderstaande tabel is het premieverloop uit de afgelopen jaren van herstel samengevat.

Jaar	Premie als percentage van de pensioengrondslag
2009	27,8%
2010	27,8%
2011	28,8%
2012	30,3%
2013	30,3%

Gelet op de maximum premie is er in theorie ruimte de premie verder te verhogen. Het bestuur heeft besloten de premie niet te verhogen met een aanvullende herstell premie richting het reglementaire maximum van 38%. Omdat de premie door zowel werkgevers als werknemers betaald wordt, zijn de belangen van beide partijen op gelijke wijze behartigd. De redenen voor het besluit worden hieronder toegelicht.

Ten eerste bevat de reguliere premie al een extra marge van 5% van de salarissom, wat neer komt op een verhoging van de totale premie van 30% a 40%. Deze marge komt bovenop de wettelijk verplichte solvabiliteitsbuffer van rond 20% á 25% van de nominale kosten. De marge wordt afgebouwd bij een voldoende hoge dekkinggraad, maar gegeven de financiële situatie is de premie marge al jaren op het maximale niveau.

Ten tweede onderkent het bestuur dat de economische crisis in de bouw - en daarmee ook in de architectenbranche - grote gevolgen heeft. Het aantal werknemers in de branche is de laatste jaren sterk teruggelopen. Eind 2008 bedroeg het aantal actieve deelnemers nog ruim 14.000 terwijl dit aantal eind 2012 tot minder dan 9.000 is gedaald. Dit betekent een daling van ruim 30% in vier jaar. De verwachting is dat deze trend nog verder door zal zetten.

Incasso

Het bestuur heeft het incassobeleid van 2011 in 2012 voortgezet. Hierdoor worden wanbetalers en doorstarters in de branche adequaat gevolgd. Het bestuur hanteert een strikt incassobeleid en de incassotermijnen worden zo kort mogelijk gehouden.

Indien niet betaald wordt, wordt eerst een betalingsherinnering gestuurd en telefonisch contact opgenomen. Als betaling uitblijft wordt er een aanmaning gestuurd eventueel gevolgd door een dwangbevel. Het bestuur monitort per kwartaal de incassorapportages.

3.3 Toeslag

Het bestuur van het fonds bepaalt jaarlijks of en in welke mate er per 1 juli toeslag kan worden verleend op de opgebouwde aanspraken. Sinds de invoering van de middelloonregeling is er een onderscheid tussen de voorwaardelijke toeslagen voor actieven en niet-actieven. De voorwaardelijkheid is door het bestuur vormgegeven met een toeslagenbeleid dat toekenningen afhankelijk stelt van de hoogte van de aanwezige dekkingsgraad. Het bestuur heeft dan ook besloten geen toeslagen te verlenen aan actieve en niet-actieve deelnemers aan het fonds. De cumulatieve achterstand voor de actieven bedraagt 6,57% en voor de niet-actieven bedraagt deze 8,74%. Aangezien bij het invaliditeitspensioen voor arbeidsongeschikten de toeslagverlening onvoorwaardelijk is, is aan deze categorie deelnemers per 1 juli 2012 een toeslag van 2% verleend.

3.4 Continuïteitsanalyse

De begin 2012 door Towers Watson uitgevoerde continuïteitsanalyse is gebaseerd op de in 2011 uitgevoerde ALM-studie en dient om het gekozen beleid te toetsen aan de meest recente uitgangspunten en verwachtingen. Naar verwachting laat de dekkingsgraad een stijging zien tot circa 122%, vrijwel op het niveau van de vereiste dekkingsgraad (122,3%). De oorzaak van de stijging is voornamelijk gelegen in het overrendement van de beleggingen ten opzichte van de benodigde interest van de verplichtingen. Het korten van de rechten heeft in 2013 ook een positieve impact op de nominale dekkingsgraad. Toeslagen en het niet kostendekkend zijn van de premie heeft een negatief effect op de dekkingsgraadontwikkeling. De verwachte cumulatieve toeslagverlening bedraagt na 15 jaar voor de actieven en de niet-actieven circa 36%. Dit komt overeen met een verwacht pensioenresultaat (koopkracht) van 89% van de huidige koopkracht. Voor de niet-actieven bedraagt dit percentage 83%.

De financiële risico's zijn echter aanzienlijk. Dit blijkt uit de analyse van het economische basisscenario, maar tevens uit de scenarioanalyses, waarbij deflatie en stagflatie zijn doorgerekend. De kans dat het pensioenfonds in het basisscenario langer dan drie jaar in een situatie van dekkingstekort verkeert bedraagt 1,7%. De nominale dekkingsgraad is vooral gevoelig voor het deflatiescenario. De reële dekkingsgraad is vooral gevoelig voor het stagflatiescenario. Het beleid van het pensioenfonds voldoet naar onze mening aan de consistentietoets. De dekkingsgraad is naar verwachting in staat om binnen 15 jaar van het minimaal vereist naar het vereist eigen vermogen toe te groeien, met een uiteindelijke dekkingsgraad van circa 130%.

3.5 Kosten uitvoering pensioenbeheer

Het bestuur maakt voor de uitvoering van de regeling diverse kosten. Pensioenfondsen moeten de premie innen, de administratie bijhouden, het vermogen beleggen en het pensioen uitkeren. Het bestuur vindt het vanzelfsprekend dat scherp op de kosten van zowel de administratie als het vermogensbeheer gelet wordt. Deze onderstaande uitsplitsing van kosten sluit aan bij de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. De kosten (x €1.000) zijn in 2012 als volgt opgebouwd.

- Administratiekosten	1.991
- Honoraria accountant	82
- Advieskosten	459
- Bestuurskosten	232
- Communicatiekosten	93
- Vereniging van bedrijfstakpensioenfondsen	78
- De Nederlandsche Bank	141
- Autoriteit Financiële Markten	9
- Overige kosten	<u>130</u>
	3.215

De kosten van pensioenbeheer bedragen voor 2012 in duizendtallen: € 3.215. (in 2011 was dit €4.209). Omgerekend is dit

€ 161 (niet in duizendtallen) per deelnemer en gepensioneerde (8.693 + 11.223). In paragraaf 14 van de jaarrekening worden deze kosten nader gespecificeerd.

De uitvoeringskosten kunnen aan de volgende betrokkenen worden toegerekend:

Kosten deelnemer en gepensioneerde € 2.562

Werkgeverskosten € 421

Kosten bestuur en financieel beheer €232

Kosten deelnemer en gepensioneerde

De kosten van de deelnemers en gepensioneerden hebben betrekking op alle werkzaamheden die in de pensioenadministratie moeten worden verricht om de aanspraken juist te administreren en de deelnemer volledig te informeren. Denk hierbij aan de pensioentoekenningen, betalen uitkeringen, verwerken waardeoverdrachten, afkoop, helpdesk en communicatie met deelnemers/gepensioneerden.

Werkgeverskosten

De werkgeverskosten hebben betrekking op de activiteiten die voortvloeien uit de contacten met de werkgever. Het gaat om kosten voor de aanlevering en verwerking van de werknemergegevens, de aanmaak van premienota's en de premie-incasso, helpdesk werkgever en communicatie met werkgever. Hierbij horen ook de kosten voor het aansluiten van nieuwe werkgevers.

Kosten bestuur en financieel beheer

De kosten van bestuur en financieel beheer hebben betrekking op kosten verbonden aan het besturen van het fonds, het secretariaat van het bestuur, de toezichthouders en de adviseurs. De vier grootste kosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Vergaderkosten € 20

Reiskosten € 15

Verblijfskosten € 6

Vacatiegeld € 191

De kosten voor vermogensbeheer worden in hoofdstuk 4 verder uitgesplitst.

3.6 Actuariële analyse

3.6.1 Technisch resultaat

Het technisch resultaat onderverdeeld naar winstbronnen laat een positief saldo zien van 205,8 miljoen.

Het resultaat is in belangrijke mate het gevolg van de post wijziging markttrente, de wijzigingen van de grondslagen en het interest resultaat. In de baten door overige oorzaken is onder meer begrepen het resultaat op de regeling voor Aanvullend Invaliditeitspensioen, het resultaat op waardeoverdrachten en de aangebrachte wijzigingen op pensioenaanspraken.

(Bedragen X 1.000)

Baten	2012	2011
Rentewinst	302.935	9.403
Sterfteresultaat	449	7.203
Resultaat premieberekening (exclusief aanvullend IP)	<u>15.095</u>	<u>19.573</u>
	318.479	36.179

Lasten

Korting aanspraken en rechten pensioentrekenden	37.246	0
Korting aanspraken en rechten gewezen deelnemers	25.731	0
Korting aanspraken en rechten deelnemers	25.852	0
Toevoeging voorziening uitloopriscio PVD	1.376	1.723
Toevoeging voorziening excasso kosten	14.582	(6.556)
Toevoeging door wijziging grondslagen	(41.186)	(29.306)
Overige oorzaken	2.332	1.128
Wijziging RTS	(178.574)	(388.436)
	<u>(112.641)</u>	<u>(421.447)</u>
Saldo boekjaar	205.838	(385.268)

3.6.2 Voorzieningen en reserves

	2012	2011
Algemene reserve	(567.287)	(779.779)
Volatiliteitsreserve	539.692	546.346
Bestemmingsreserve speciale projecten	2.135	2.135
De technische voorziening	3.095.284	2.959.944
Voorziening uitloopriscio PVD	3.938	5.314
Voorziening excasso kosten	<u>29.370</u>	<u>43.952</u>
	33.308	49.266

Naast de technische voorziening beschikt het fonds over reserves (algemene reserve, volatiliteitsreserve en de bestemmingsreserve) tot een totaal bedrag van € 25,5 miljoen negatief. De waarmede actuaire is er van overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131 lid 1, 132 lid 1 en 133, gezien het negatieve eigen vermogen van het fonds. De vermogenspositie van het fonds wordt bestempeld als slecht, vanwege het dekkingstekort.

3.7 Risicoparagraaf

Goed bestuur is essentieel voor een goed pensioen. Het bestuur moet zich zo organiseren dat de pensioenuitvoering professioneel plaatsvindt en het bestuur onder alle denkbare omstandigheden in control is. In de pensioenwet is integraal risicomanagement in het bijzonder verankerd in de artikelen 33 (waarborging goed bestuur) en 143 van de Pensioenwet (beheerste en integere bedrijfsvoering). Ook artikel 18 van het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen richt zich op beheerste bedrijfsvoering.

Een structuur van goed integraal risicomanagement vraagt van bestuurders dat zij zorg dragen voor een cultuur waarin verstandig risicogedrag vanzelf spreekt, bij zowel het bestuur zelf, als externe dienstverleners van het fonds. Integraal risicomanagement begint bij de doelstellingen en missie van het fonds. De doelstellingen vinden hun basis in:

- het pensioenreglement (o.a. nominale opbouw, premiebeleid);
- de ambitie van het fonds (o.a. mate van inflatie-compensatie);
- de risicohouding (o.a. 'investment beliefs').

Het bestuur geeft hier een evenwichtige invulling aan waarbij de volgende onderwerpen aan de orde komen:

- de toekomstbestendigheid van de regeling;
- de ontwikkeling van de bedrijfstak;
- de vormen van solidariteit die het fonds wil verankeren.

Een belangrijke beperking van de beleidsruimte is ontstaan door de slechte financiële positie waarin het fonds verkeert. Behalve de dekkingsgraad en het groeipad dat in het herstelplan is vastgelegd, is ook de rijpheid van het fonds bepalend voor de beleidsruimte van het bestuur. De stuurmiddelen zijn zeer beperkt en het premiestuur is bot. Behalve de identificatie van risico's en de mate van beheersing (riskmanagement in enge zin) is integraal risicomanagement een proces dat vraagt om continue beoordeling en indien nodig bijsturing op strategisch of operationeel niveau. Het bestuur laat IRM dan ook regelmatig op de bestuursagenda terugkomen.

3.7.1 Inrichting van het IRM proces

Binnen de governance is de interne organisatie van groot belang. Daaronder verstaan wij de inrichting van de organisatie en de bijbehorende taken en verantwoordelijkheden. Wij onderscheiden de volgende hoofdtaakgebieden:

- beleid en strategie vaststellen
- advies en beleidsvoorbereiding
- uitvoering
- monitoring/rapportage

In opdracht van het bestuur zijn commissies actief zoals beleggingscommissie, communicatiecommissie en de IRM-commissie. De rol en de verantwoordelijkheden van de commissies en haar leden zijn vastgelegd in een reglement. Deze kunnen variëren van uitsluitend adviserend tot uitbreiding van de taken met monitoring (bijvoorbeeld van de beleggingsperformance) en beleidsbepalend (binnen mandatering door het bestuur). De externe organisaties maken formeel geen deel uit van de 'interne organisatie' maar de verantwoordelijkheid en de procesinrichting om deze externe partijen aan te sturen maakt wel onderdeel uit van de 'interne organisatie' van het fonds. Daarnaast zijn er toezichthoudende organen. Voor intern toezicht zijn dat bijvoorbeeld het verantwoordingsorgaan en de visitatiecommissie.

Compliance

Compliance omvat de naleving van alle regels. Daaronder vallen geschreven regels bijvoorbeeld op het gebied van beleggingsrichtlijnen én ongeschreven regels. Compliance vormt een wezenlijk onderdeel van het risicomanagement.

Integriteitbeleid

De doelstellingen en maatregelen zijn vastgelegd in het integriteitplan en periodieke toetsing vindt plaats op beleid en uitvoering hiervan. Het fonds heeft een gedragscode en monitort de naleving ervan. Het bestuur eist van partijen waarmee het fonds zaken doet eveneens een gedragscode en toetsen of deze minimaal voldoet aan de eigen code. In de afspraken met partijen is vastgelegd op welke manier verantwoording wordt afgelegd en op welke wijze incidenten worden gemeld.

Controlling en auditing

Het fonds hanteert een planning & control cyclus om het inzicht in en de beheersing van de dagelijkse gang van zaken en de uitbestede taken te waarborgen. Met behulp van maand- en kwartaalrapportages wordt inzicht gegeven in de relevante ontwikkelingen van het fonds (zoals de ontwikkeling van de dekkingsgraad en de performance, maar ook kosten en het al dan niet behalen van service levels). Het risicobeheersing proces en de daaraan verbonden rapportages maken onderdeel uit van de bestaande informatievoorziening. Op deze wijze wordt het IRM ingebed in de reguliere planning en control cyclus van het fonds. De auditingrol die vaak als waarborg dient voor het bestuur om te kunnen vertrouwen op de juistheid en volledigheid van de informatievoorziening, kan binnen de bestaande procedures ingezet worden ter beoordeling van de opzet en de effectiviteit van het risicomanagement, als dit onderdeel uitmaakt van het reguliere rapportageproces.

Hulpmiddelen en infrastructuur

De inzet van hulpmiddelen is gericht op de juistheid, tijdigheid en volledigheid van de informatievoorziening. De beschikbare informatie moet de monitoring van en besluitvorming over de procesgang ondersteunen en daarbij ook input geven voor het risicomanagement van de processen. Doordat een belangrijk deel van de activiteiten uitbesteed is, beschikt het bestuur niet zelf over de systemen voor bijvoorbeeld de risicomonitoring van de beleggingen.

Doelstellingen en risicohouding

Het bestuur is verantwoordelijk voor het realiseren van de doelstellingen van het fonds. Het doel van het pensioenfonds is volgens de statuten: het beschermen van de deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en overige belanghebbenden tegen de geldelijke gevolgen van ouderdom en overlijden evenals de geldelijke gevolgen van langdurige arbeidsongeschiktheid. Het fonds tracht dit doel te bereiken door conform het regelement uitkeringen toe te kennen bij ouderdom, overlijden en arbeidsongeschiktheid. Ter financiering van de toezeggingen wordt door het fonds, premie geheven. In geval van een reservetekort wordt een opslag op de premie in rekening gebracht. Het fonds kent, voor zover de middelen daartoe toereikend zijn, jaarlijks een toeslag toe op de premievrije aanspraken van de actieve deelnemers, de ingegane pensioenen en de slapersrechten van voormalige deelnemers van wie het pensioen nog niet is ingegaan. De toeslagen zijn voorwaardelijk toegezegd. Het bestuur streeft ernaar om de toeslagen zo volledig mogelijk toe te kennen. Het bestuur heeft de mogelijkheid om de in het verleden gekorte toeslagen te repareren.

De doelstelling van het fonds is dus het op lange termijn garanderen van de nominale pensioenaanspraken en pensioenrechten, evenals het streven naar het zoveel mogelijk waardevast houden van de ingegane pensioenen en premievrije pensioenaanspraken voor actieven en inactieven. Om deze doelstelling te bereiken is het van het grootste belang dat de beleggingsresultaten van het fonds, gegeven de verplichtingenstructuur en de risicoappreciatie van het bestuur, zo hoog mogelijk zijn. De belangrijkste "investment beliefs" van het fonds zijn als volgt:

- Het fonds zorgt ervoor dat in het belang van de deelnemers wordt belegd. Bij de inrichting van de beleggingsportefeuille wordt rekening gehouden met de kenmerken van de pensioenverplichtingen en de ambitie van het fonds.
- Het fonds neemt risico's omdat op lange termijn beleggingen in zakelijke waarden een hoger verwacht rendement opleveren dan obligaties.
- Het beleid van het bestuur is uitsluitend te beleggen in categorieën die het begrijpt. Er moet voldoende begrip zijn van de werking en de risico's.
- Het fonds laat ruimte voor beleid op de richting van de rente of valuta. Insteek hierbij is dat dit niet gedaan wordt om geld te verdienen maar om risico's af te dekken.
- Diversificatie is van belang voor het reduceren van risico's (binnen grenzen).
- Het fonds wil slechts beperkt afwijken van de strategische mix.

Deze "investment beliefs" dienen als kader om de risico's te beoordelen. Bij het risicomanagement zijn de volgende zaken van belang:

- De ontwikkeling van de beleggingsportefeuille moet regelmatig en in relatie tot de verplichtingen worden beoordeeld.
- De beoordeling van beleggingen moet plaatsvinden aan de hand van zowel kwantificeerbare als kwalitatieve risico's.
- Het fonds wil alleen beleggen in fondsen met voldoende transparantie.
- Risicomaatstaven en rendementsverwachtingen zijn niet 100% betrouwbaar.
- Omdat informatie over de beleggingen afkomstig is van de beheerder zelf, moet hier kritisch op worden toegezien. Het fonds is te allen tijde eindverantwoordelijk.

Uitgaand van de beliefs is het beleid van het bestuur erop gericht om door het nemen van weloverwogen beleggingsrisico's een voldoende rendement te behalen om de doelstellingen te realiseren. Het bestuur stelt vast welke risico's aanvaardbaar zijn passend bij de regeling en het deelnemersbestand. Hierbij heeft het bestuur onderkend dat risico's en correlaties van risico's in de tijd gezien sterk kunnen veranderen. Regelmatige monitoring van de economische omstandigheden en bijsturen van beleggingsbeleid is noodzakelijk. Voor financiële risico's onderkent het bestuur de volgende risicobronnen:

- Beweeglijkheid van de rentes (renterisico)
- Beweeglijkheid van inflatie (inflatierisico)
- Beweeglijkheid in prijzen van staatspapier van verschillende landen (landenrisico)
- Beweeglijkheid van kredietrisico's (kredietrisico bedrijven)
- Beweeglijkheid in waarde van bedrijven als gevolg van economische risico's (economisch bedrijfsrisico)
- Beweeglijkheid van wisselkoersen (valutarisico)

De risicorapportages vormen een vast onderdeel van de bestuursrapportages. Tekortkomingen en bevindingen zullen moeten leiden tot bijstelling van beheersingsmaatregelen. Sommige risico's zullen echter niet te voorkomen zijn zoals bijvoorbeeld gezondheid van de sector. In dat geval kunnen slechts maatregelen getroffen worden die de kwetsbaarheid van het fonds beperken. Ook is het mogelijk dat uit de beschikbare rapportages met betrekking tot de bedrijfsvoering of het vermogensbeheer nieuwe risico's aan het licht komen. Deze risico's zullen aan de matrix worden toegevoegd en het bestuur zal besluiten welke maatregelen genomen worden om de gevolgen van deze nieuwe risico's te beperken zodat een acceptabel restrisico blijft.

Opvolging en bewaking

Het nemen van aanvullende maatregelen bijvoorbeeld na signalering van nieuwe risico's zal niet altijd eenvoudig te realiseren zijn. Ook is niet altijd op voorhand vast te stellen of de maatregelen voldoende doeltreffend zijn en tot een acceptabel restrisico leiden. De voortgang van de te nemen maatregelen en de doeltreffendheid zullen bij de periodieke evaluatie meegenomen worden. Bij belangrijke projecten zal een voortgangsrapportage beschikbaar zijn. De IRM commissie zal verantwoordelijk zijn voor de bewaking van de voortgang van de te nemen maatregelen.

4 Vermogensbeheer

4.1 Inleiding

Per 1 oktober 2009 heeft het fonds het integraal vermogensbeheer uitbesteed aan PGGM Vermogensbeheer B.V. (PGGM). PGGM beheerde ultimo 2012 81,6% van de portefeuille van het fonds. Het resterende deel van het vermogen wordt beheerd door Syntrus Achmea Real Estate & Finance (particuliere en zakelijke hypotheke en privaat vastgoed portefeuille). In maart 2012 heeft het bestuur besloten om de per ultimo maart 2012 aflopende swaptions portefeuille te vervangen door een portefeuille renteswaps (rente overlay) voor de afdekking van 50% van het renterisico van de verplichtingen van het pensioenfonds. Het beheer van de rente overlay is uitbesteed aan PGGM. Het totale rendement van de portefeuille in 2012 inclusief rente overlay bedroeg 13,79% - exclusief rente overlay bedroeg het rendement in 2012 9,54%. Beleggingen in liquide aandelen, bedrijfsobligaties ontwikkelde markten, staatsobligaties en de rente-overlay droegen onder meer positief bij aan het totale rendement van de portefeuille. Een licht negatieve bijdrage werd geleverd door beleggingen in infrastructuur, grondstoffen en de currency overlay.

De financiële markten hebben een goed jaar achter de rug. Dit was vooral te danken aan de ingrepen door centrale bankiers, waardoor de kans op een escalatie van de eurocrisis op korte termijn kleiner werd. Economisch gezien was er weinig reden tot optimisme. De groei wereldwijd bleef laag en in de eurozone was in 2012 zelfs sprake van een krimp van de economie. De Europese schuldencrisis was het centrale thema dat de ontwikkelingen op financiële markten bepaalde. In een speech voor beleggers liet de ECB-president weten dat de ECB binnen zijn mandaat er alles aan zou doen wat nodig was om de euro te behouden. Niet veel later kondigde de centrale bank aan kortlopende staatsobligaties op te zullen kopen als landen daarom zouden vragen. De aankondiging van het programma leidde tot een substantiële daling van de rente op Spaanse en Italiaanse staatsobligaties, waardoor een verdere crisis bezworen werd.

Ondertussen liet ook de Amerikaanse centrale bank (Fed) zich niet onbetuigd. De Fed kocht voor vele honderden miljarden dollars extra aan obligaties. Tegelijkertijd werden kortlopende obligaties omgezet in langer lopende obligaties om zo met name de lange rente laag te houden. Tevens gaf de Fed aan dat de beleidsrentes in ieder geval tot en met 2015 laag gehouden zullen worden. Ondanks alle inspanningen van centrale banken bleef de economische groei in 2012 laag. Wereldwijd bedroeg deze groei zo'n 3%, een daling van bijna 1 procentpunt ten opzichte van 2011. Landen in Zuid-Europa en ook Nederland kwamen in een recessie terecht, waardoor de economie in de totale eurozone een half procent kromp. Ook opkomende markten hadden in 2012 te maken met een groeivertraging. In dit geval was veelal sprake van een welkome afkoeling van economieën die oververhit dreigden te raken. De Verenigde Staten en Japan zagen beide hun economie groeien met circa 2%.

In zowel de eurozone als in de Verenigde Staten lag de inflatie in 2012 rond de 2%, in lijn met de doelstelling van de centrale banken. Japan kampte nog met een lichte daling van de consumentenprijzen. Deze daling was echter minder groot dan in voorgaande jaren. In de meeste opkomende markten lag de inflatie tussen de 5% en 10%, maar ook hier was duidelijk een daling waar te nemen ten opzichte van de jaren ervoor.

De koersen van relatief risicovolle beleggingen, zoals aandelen en vastgoed, stegen sterk in het eerste kwartaal van 2012. De behaalde winsten werden vrijwel volledig prijsgegeven in het tweede kwartaal als gevolg van hernieuwde zorgen over Spanje en Italië. De omkeer in het sentiment na de ingrepen door centrale banken leidden tot een nieuwe rally op beurzen, waardoor veel beleggingscategorieën het jaar afsloten met winsten die in de dubbele cijfers liepen.

Magere economische vooruitzichten, een daling van de inflatie en het eerder genoemde optreden van centrale banken zorgden wereldwijd voor een daling van zowel korte als lange rentes. De Europese dertigjaars swaprente daalde bijna 0,5 procentpunt tot 2,2%. Net voor de zomer lag de Europese dertigjaars swaprente zelfs even op 1,8%. De rente op tienjaars Duitse staatsobligaties daalde ruim 0,5 procentpunt tot 1,3%. De verschillende typen bedrijfsobligaties profiteerden van zowel de lagere rentes als van een daling van de credit spreads, waardoor ook op bedrijfsobligaties mooie rendementen werden behaald. Beleggingen in grondstoffen kenden een negatief rendement, voornamelijk als gevolg van een daling van de olieprijs. De meest opvallende beweging op valutamarkten was de waardedaling van de Japanse Yen met circa 15% ten opzichte van de euro. Dit gebeurde nadat de nieuw gekozen regering een meer expansief budgettair en monetair beleid aankondigde. De Amerikaanse dollar veranderde in 2012 per saldo nauwelijks ten opzichte van de euro.

4.2 Beleggingsbeleid 2012

Het beleggingsbeleid van het fonds is vastgelegd in het beleggingsplan 2012 dat door het bestuur is vastgesteld in december 2011. Het startpunt voor het beleggingsplan is de beleggingsopdracht (de zogenaamde basismix), die is gebaseerd op de uitkomsten van de ALM-studie uitgevoerd in het najaar van 2011. De stappen in het beleggingsbeleid worden onderstaand beschreven en schematisch weergegeven. [A1](#)

4.2.1 De stappen van het beleggingsbeleid

Stap 1 Asset & Liability Management

Het uitgangspunt voor de samenstelling van de beleggingsportefeuille is de ALM-studie. Het bestuur bepaalt met de informatie uit de ALM-studie de hoofdlijnen van het beleggingsbeleid. De hoofdlijnen worden vertaald in de basismix.

Stap 2 Beleggingsstrategie

Het doel van de beleggingsstrategie is een beleggingsmix samen te stellen die naar verwachting een hoger rendement oplevert en een lager risico heeft dan de basismix. De verdeling van het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën en regio's en de bijbehorende benchmarks vormt samen de strategische benchmark (SBM).

Stap 3 Portefeuillebeheer

Het resultaat van het portefeuillebeheer is een beleggingsportefeuille conform de SBM, met daarin een ruime spreiding van aandelen, obligaties en andere beleggingscategorieën. De resultaten van de daadwerkelijke beleggingsportefeuille worden vergeleken met die van de SBM. De basismix voor 2012 ziet er als volgt uit.

Zakelijke waarden	40%
Privaat Vastgoed	15%
Grondstoffen	3,50%
Vastrentende waarden	32,50%
Hypotheke	9%

4.2.2 Pijlers van het beleggingsbeleid

Het beleggingsbeleid richt zich op de volgende punten:

- *Spreiding van vermogen over verschillende beleggingscategorieën*

De afgelopen jaren is vooral ingezet op het beperken van neerwaartse risico's.

- *Betere invulling van beleggingscategorieën*

Binnen de verschillende beleggingscategorieën wordt geanalyseerd welke beleggingen het best bij de portefeuille en het beleggingsbeleid passen.

- *Rekening houden met marktomstandigheden*

Bij het beleggen wordt rekening gehouden met marktomstandigheden als deze materieel afwijken van de verwachtingen die de grondslagen vormen voor het beleid.

- *Risicomanagement*

Risicomanagement betekent dat risico's inzichtelijk worden gemaakt en tijdens alle stappen van het beleggingsproces zo goed mogelijk worden beheerst.

- *Verantwoord beleggen*

Deelnemers verwachten dat het pensioenfonds naast financiële aspecten ook sociale aspecten en aspecten op het gebied van milieu en goed ondernemingsbestuur betreft in het beleggingsbeleid. In de paragraaf Verantwoord Beleggen worden de activiteiten in het kader van verantwoord beleggen nader toegelicht.

4.2.3 Beleggingsbeleid en risicobeheersing

Evenals in de voorgaande jaren is in 2012 een sterk accent gelegd op het verder ontwikkelen van het risicobeheersingkader inclusief de monitoring van de risico's. De impact van stress scenario's op de beleggingsportefeuille wordt op kwartaal basis aan het bestuur gerapporteerd. Vanwege de Europese schuldencrisis is sinds 2011 naast de bestaande stressscenario's zoals de credit crisis een specifiek EMU-break-up-scenario.

Het bestuur maakt uit oogpunt van risicobeheersing gebruik van derivaten. Het gebruik van derivaten stelt het fonds ook bloot aan nieuwe risico's. De belangrijkste zijn tegenpartijrisico en liquiditeitsrisico. Deze risico's worden regulier door het bestuur gemonitord. Op gereguleerde markten is het tegenpartijrisico beperkt. Op niet-gereguleerde markten wordt het tegenpartijrisico ingeperkt door afspraken te maken over het dagelijks uitwisselen van onderpand. In 2012 is de rente gedaald waardoor de renteswaps in waarde zijn gestegen. Hierdoor hebben tegenpartijen onderpand moeten storten bij het fonds. Bij stijgende rentes gebeurt het omgekeerde. Een totaaloverzicht van de gebruikte derivaten en hun omvang is opgenomen in de jaarrekening.

Het liquiditeitsrisico van de beleggingsportefeuille van het fonds is in 2012 gestegen door de keuze van het bestuur voor het afdekken van het renterisico. Het strategisch beleid van het fonds is om 50% van het risico van rentedalingen af te dekken deels door te beleggen in obligaties en deels door het afsluiten van derivaten. Het bestuur heeft in maart 2012 besloten om de aflopende swaptions portefeuille te vervangen door zogenaamde renteswaps en een structurele renteafdekking rond 50% na te streven. Het gebruik van renteswaps doet potentieel een groter beroep op de liquiditeitspositie van het fonds. De stuurbaarheid van de beleggingsportefeuille is voldoende, circa 25% van de beleggingsportefeuille wordt belegd in minder liquide beleggingscategorieën zoals privaat vastgoed, hypotheek, infrastructuur en private equity.

Het fonds belegt wereldwijd en loopt daarom wisselkoersrisico. Als bijvoorbeeld de USD in waarde daalt ten opzichte van de Euro, daalt de waarde van de USD-beleggingen. Het fonds beschermt zich tegen wisselkoersdalingen. Het is het beleid om de valuta's van alle volwassen markten voor 70% af te dekken. Het afdekken van wisselkoersrisico's wordt uitgevoerd met behulp van valutatermijncontracten.

4.2.4 Verandering van het beleggingsbeleid in 2012

Het beleid van de afgelopen jaren is voortgezet in 2012. Ten opzichte van de allocatie in 2011 is de allocatie op meerdere plaatsen licht gewijzigd.

1. Vermindering van de exposure naar de meest dominante risicobronnen.

De allocatie naar aandelen en vastgoed is groot, het zijn de dominante bronnen van risico binnen zakelijke waarden. Het beleggingsbeleid is erop gericht om de gevoeligheid voor deze risicobronnen te verminderen, zonder dat dit ten koste gaat van het verwacht rendement.

2. Een groeiende allocatie naar opkomende markten

Opkomende markten kennen een structureel hogere economische groei dan volwassen markten en tegelijkertijd groeien ook de mogelijkheden om in opkomende markten te beleggen. Hiervan wordt geprofiteerd door steeds meer in opkomende markten te beleggen. Binnen aandelen is de allocatie naar opkomende markten 5% hoger dan wanneer op basis van marktkapitalisatie belegd zou worden.

3. Rekening houden met belangrijke randvoorwaarden

Bij het bepalen van de allocatie die het best past bij de doelstellingen wordt rekening gehouden met een aantal essentiële randvoorwaarden:

- De liquiditeit van de portefeuille. Het pensioenfonds moet altijd aan zijn betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Het gaat dan niet alleen om de uitkering van pensioenen, maar ook om betalingen die voortvloeien uit de handel in derivaten die gebruikt worden om risico's af te dekken.
- Beperkt concentratierisico naar bijvoorbeeld individuele bedrijven of individuele landen.
- De stuurbaarheid van de portefeuille. Het bestuur hanteert een grens van 25% voor de omvang van beleggingen met een lange vastleggingperiode.

4.3 Beleggingsresultaat in 2012

Het totale rendement van het Pensioenfonds voor de Architectenbureaus bedroeg 13,86% in 2012. Het belegd vermogen groeide gedurende het jaar van € 2,786 miljard tot € 3,263 miljard. Het rendement van de basismix bedroeg 14,36%. Ten opzichte van het rendement van de basismix is een negatieve toegevoegde waarde gerealiseerd van 0,50%. Deze underperformance bestaat uit de volgende componenten:

- toegevoegde waarde van het strategisch beleggingsbeleid: - 0,07%;
- toegevoegde waarde van het portefeuillebeheer: - 0,43%

De toegevoegde waardeketen over 2012 is hieronder weergegeven.

Basismix	+	Benchmark constructie	=	Strategische benchmark	+	Portefeuille constructie	=	Portefeuille	Totale toegevoegde	
Rendement		Strategische outperformance		Rendement		Portefeuille outperformance		Rendement	Outperformance	
2012		14,36%		-0,07%		14,29%		-0,43%	13,86%	-0,50%

De negatieve toegevoegde waarde van het strategisch beleggingsbeleid wordt veroorzaakt door de spreiding van de SBM ten opzichte van de basismix. De SBM bevat door de spreiding een lager gewicht in aandelen. Omdat aandelen in 2012 een relatief hoog rendement hebben laten zien, behaalde de basismix een hoger rendement dan de SBM.

De negatieve toegevoegde waarde van het portefeuillebeheer bedroeg in 2012 -0,43% ten opzichte van het strategisch beleggingsbeleid. Dit is een resultante van een aantal positieve en negatieve componenten. Vooral beleggingen in liquide aandelen en de rente overlay droegen positief bij. Negatief werd onder meer bijgedragen door beleggingen in bedrijfsobligaties ontwikkelde markten, high yield en infrastructuur.

4.3.1 Rendement 2012

Rendement Pensioenfondsen Architectenbureaus					
€ in mln	31-dec-12		Rendement YTD 2012		
	Vermogen	Allocatie in %	Portefeuille	Basismix	Outperformance
Vastgoed en infrastructuur	€ 362	11,7%	0,50%	0,50%	0,00%
Aandelen	€ 1.201	38,8%	14,41%	15,93%	-1,52%
PGGM Global Equity Fondsen	€ 1.178	37,6%	14,83%		
PGGM Private Equity	€ 20	0,6%	1,93%		
Venture capital	€ 3	0,2%	0,00%		
Grondstoffen	€ 110	3,6%	-0,76%	-0,90%	0,14%
Vastrentende waarden	€ 1.365	44,1%	7,19%	9,70%	-2,51%
Hoogrentende obligaties	€ 287	9,3%	13,71%		
PGGM High Yield Fund	€ 128	4,1%	13,55%		
PGGM Emerging Markets Debt Hard Currency Fund	€ 0	0,0%	0,20%		
PGGM Emerging Markets Debt Local Currency Fund	€ 159	5,1%	14,57%		
Bedrijfsobligaties	€ 473	15,3%	11,90%		
PGGM Credits Fund	€ 472	15,2%	11,90%		
Onderhandse leningen	€ 1	0,0%	0,00%		
Staatsobligaties	€ 368	11,9%	7,17%		
PGGM Government Bond Fund	€ 368	11,9%	7,17%		
Hypotheke (SAREF)	€ 237	7,7%	1,02%		
PVF Zakelijke Hypotheekfondsen	€ 192	6,2%	0,50%		
PVF Particuliere Hypotheekfondsen	€ 45	1,4%	4,00%		
Kas (inclusief currency en rente overlay)	€ 56	1,8%	-€ 6,50		
Totaal exclusief rentehedge	€ 3.094	100,0%	9,54%	10,34%	-0,80%
Rentehedge overlay	€ 0	0,0%	€ 114,20	€ 104,80	€ 9,40
Total inclusief rentehedge	€ 3.094	100,0%	13,86%	14,36%	-0,50%

De schulden inzake collateral management ad € 153 mln en de derivaten met negatieve waarden ad € 16 mln zijn gesaldeerd in de Kaspositie in deze tabel.

De hier voorstaande tabel toont de opbouw van de portefeuille per ultimo 2012 en het rendement per onderdeel. Onderstaand worden de onderdelen van de portefeuille toegelicht.

Zakelijke waarden

Het rendement van zakelijke waarden exclusief vastgoed bedroeg 14,41%. Het resultaat van de basismix bedroeg 15,93% ultimo 2012. De allocatie naar zakelijke waarden exclusief vastgoed bedroeg 38,8% per ultimo 2012 en bestond uit Global Equity Fondsen, Private Equity Fondsen en Venture Capital.

Liquide aandelen (Global Equity Fondsen)

Het rendement van de beleggingscategorie bedroeg 14,83%. De belangrijkste oorzaak voor het positieve rendement is het positief marktsentiment doordat de dreiging van het uiteenvallen van de eurozone is verminderd en de groeivertraging in China leek mee te vallen.

Private equity (PGGM Private Equity Funds)

Het rendement van de private equity-portefeuille bedroeg 1,93%. De allocatie naar deze portefeuille bedroeg ultimo 2012 0,6%. Private equity bestaat uit een wereldwijd gediversifieerde portefeuille van niet-beursgenoteerde investeringen in fondsen en ondernemingen.

Vastgoed en Infrastructuur

Woningen

In 2012 is koopwoningmarkt verder ingezakt. Ook blijven de woningprijzen onder druk staan, gemiddeld werd een woning voor € 207.000 verkocht, dat is ruim 6% lager ten opzichte van een jaar geleden. Voor 2013 wordt er dan ook geen herstel van de particuliere koopwoningmarkt verwacht. Door teruglopende verkoopaantallen staat de nieuwbouwproductie al jaren onder druk. Door de aanhoudende onzekerheid op de koopwoningmarkt geven huishoudens steeds vaker de voorkeur aan een huurwoning. Ook de strengere eisen aan hypotheekverstrekking dragen hieraan bij. Verder is de onzekerheid over de ontwikkeling van de woningprijzen een belangrijke drijfveer om te gaan huren. Met name onder specifieke groepen zoals (her)starters neemt de belangstelling om een woning te huren snel toe.

Winkelmarkt

Voor de detailhandel was 2012 een moeizaam jaar. Na de lichte krimp van de totale detailhandelsomzet over geheel 2011 daalde in de eerste drie kwartalen van 2012 de omzet verder. Voor winkels in voedingsmiddelen, met name supermarkten, groeide de omzet. De grootste klappen vielen in de 'non-foodsector' zoals winkels in woninginrichting, keukens en bouwmarkten waar de omzetten wederom daalden. Voor de detailhandel wordt 2013 wederom een uitdagend jaar. De consumptieve bestedingen staan nog altijd onder druk als gevolg van een dalende koopkracht en een gebrek aan vertrouwen onder consumenten. Daarnaast wordt de concurrentie nog eens versterkt door de toetreding van internationale succesformules en de aanhoudende groei van e-commerce.

Kantoren

Het beeld van krimpende organisaties onder de kantoorgebruikers was ook terug te zien in de ontwikkeling van de werkgelegenheid in kantoorgebonden sectoren. Voor de sectoren Openbaar bestuur & Overheidsdiensten alsmede de Financiële en Zakelijke Dienstverlening nam, over de eerste drie kwartalen van 2012 gemeten, de totale werkgelegenheid af met circa 2% ten opzichte van voorgaand jaar. In de grote steden is het momentum gekomen voor herstructurering van de voorraad. In de regio Amsterdam waren er diverse transformatiesuccessen. Bij de herbestemming betrof het niet alleen de transformatie van kantoren naar hotels, maar ook naar (studenten)woningen.

Zorgvastgoed

2012 is het jaar waarin, na zes jaar voorbereiding, de eerste elementen van marktwerking in de zorg voor het eerst echt zichtbaar werden. Vanaf 1 januari 2012 krijgen zorginstellingen (in de care sector) voortaan een huisvestingsvergoeding per cliënt in plaats

van per gebouw. De zorgpartijen focussen zich steeds meer op hun kerndoel: het leveren van goede zorg. Zorgpartijen en institutionele investeerders vinden elkaar bij de ontwikkeling van zorgvastgoed. Bij investeringen in de zorg dienen maatschappelijke trends en politieke ontwikkelingen zorgvuldig gevolgd te worden.

Internationaal vastgoed

Positief was het herstel van de Amerikaanse huizenmarkt. Na zes jaren van grote prijsdalingen stegen de huizenprijzen eindelijk overtuigend. Ook de commerciële vastgoedmarkt herstelde. In Europa was het beeld wisselend. Huurniveaus en bezettingsgraden staan onder druk. Vooral secundair gelegen objecten worden verder afgewaardeerd.

Infrastructuur (PGGM Infrastructure Funds)

Het negatief rendement van de beleggingscategorie bedroeg 2,39%. De allocatie naar vastgoed & infrastructuur bedroeg 1,1% per ultimo 2012. De investering in een windpark in aanbouw in Mexico, ondervindt tegenstand van een klein deel van de lokale bevolking en de bouw ligt momenteel stil. De toekomst van dit windpark blijft onzeker. In 2012 is een deel van deze investering afgewaardeerd. Dit verklaart grotendeels het negatieve rendement.

Grondstoffen (PGGM Commodity Fund)

Het negatieve portefeuillerendement van grondstoffen in 2012 bedroeg 0,76%. De allocatie naar deze beleggingscategorie bedroeg ultimo 2012 3,6%. De portefeuille heeft een hoge allocatie naar olie. In 2012 is de vraag naar olie gelijk gebleven terwijl met name in de Verenigde Staten de olieproductie snel toenam hetgeen het rendement negatief heeft beïnvloed.

Vastrentende waarden

Het rendement van vastrentende waarden bedroeg in 2012 7,19%. Het resultaat van de basismix in 2012 bedroeg 9,70%. De benchmark van de basismix is een breed vastrentende benchmark met zowel staats- en bedrijfsobligaties. De allocatie naar deze beleggingscategorie bedroeg ultimo 2012 44,1%, bestaande uit hoogrentende obligaties, bedrijfsobligaties, staatsobligaties en hypotheek. De underperformance van de portefeuille is met name veroorzaakt door het achterblijven van het rendement van de Hypotheek portefeuilles ten opzichte van de basismix benchmark.

Hoogrentende obligaties

Het rendement van de beleggingscategorie bedroeg 13,71%. De allocatie naar deze portefeuille bedroeg ultimo 2012 9,3%. De beleggingen in hoogrentende obligaties zijn onderverdeeld in twee componenten: high yield en emerging markets debt (hard currency en local currency).

High yield (PGGM High Yield Fund)

Het portefeuillerendement van high yield bedroeg per ultimo december 2012 13,55%. De allocatie naar deze portefeuille bedroeg 4,1%. Door aanhoudende slechte prestaties van de externe vermogensbeheerder is deze per december 2011 vervangen door vier nieuwe managers. In mei 2012 is een manager met een focus op Europa toegevoegd. Hiermee is het concentratierisico en de mogelijke impact van een slecht presterende vermogensbeheerder verlaagd.

Emerging markets debt hard currency (PGGM Emerging Markets Debt Hard Currency Fund)

Het portefeuillerendement van emerging markets debt hard currency bedroeg in 2012 0,20%. De allocatie van emerging markets debt hard currency is per ultimo juni 2012 verschoven naar emerging market debt local currency. De belangrijkste reden voor deze verschuiving is dat emerging market debt local currency meer spreiding biedt doordat de dominante risicobron (valutarisico) afwijkt van de andere risicobronnen in de portefeuille. Daarnaast heeft emerging markets debt local currency een hoger verwacht rendement omdat de rente op deze obligaties hoger ligt.

Emerging markets debt local currency (PGGM Emerging Markets Debt Local Currency Fund)

Het portefeuillerendement van emerging markets debt local currency bedroeg in 2012 14,57%. De allocatie naar deze portefeuille bedroeg ultimo 2012 5,1%. Binnen deze portefeuille werd belegd in obligaties uitgegeven door overheden in opkomende markten genoteerd in de valuta van het uitgevende land. Het valutarisico van deze beleggingen wordt niet afgedekt.

Bedrijfsobligaties (PGGM Credits Fund)

Het portefeuillerendement bedroeg in 2012 11,90%. Deze beleggingscategorie behelst schuldtitels van bedrijven met een hoge kredietwaardigheid. De portefeuille bedrijfsobligaties belegt hoofdzakelijk in obligaties uitgegeven door bedrijven en instellingen, uitgezonderd (lokale) overheden, genoteerd in euro's met een minimale kredietwaardigheid van BBB-. In het eerste kwartaal van 2012 is de allocatie van 20% naar obligaties gedemineerd in Amerikaanse dollars volledig afgebouwd ten gunste van euro obligaties. Het belangrijkste thema voor 2012 was evenals voor 2011 en 2010 de voortdurende Europese schuldencrisis. De portefeuille heeft geprofiteerd van dalende creditspreads. Echter de defensieve positionering heeft rendement gekost. De portefeuille is in 2012 onderwogen gepositioneerd in zowel banken als bedrijven in de periferielanden en deze presteerden juist goed nadat de kans op een escalatie van de eurocrisis afnam.

Staatsobligaties (PGGM government Bond Fund)

Het portefeuillerendement bedroeg in 2012 7,17%. De allocatie bedroeg ultimo 2012 11,9%. Er wordt belegd in (staats)obligaties luidend in euro met een AAA-rating met een aantrekkelijk langetermijn risico- en rendementsprofiel. De benchmark is per 1 december 2012 gewijzigd in een landen benchmark met dezelfde (voormalige AAA) landen na de downgrade van Frankrijk van AAA naar AA1. De belangrijkste bijdrage aan de underperformance werd geleverd door de overwogen positie in Duitsland en onderwogen positie in Frankrijk. Staatsobligaties hebben geprofiteerd van de dalende rente.

Hypotheken

Zakelijke Hypotheken

Op basis van de meest recente prognose van het Nederlands beleggingsvolume wordt geschat dat er ongeveer 15% minder commercieel vastgoed is verhandeld ten opzichte van 2011. Het financieringslandschap voor commercieel vastgoed bestaat nog steeds uit een klein aantal aanbieders dat uiterst terughoudend bereid is alleen zeer hoog kwalitatief vastgoed te financieren.

Particuliere Hypotheken

De woningmarkt heeft veel te lijden van de dalende koopkracht en het lage consumentenvertrouwen vanwege de economische crisis. Sinds de uitbraak van de kredietcrisis in 2008 zijn woningen gemiddeld met bijna 16% in waarde afgenomen. De definitief verlaagde overdrachtsbelasting en de waardedaling van de gemiddelde woningprijs wegen vooralsnog niet op tegen de onzekere toekomstperspectieven van potentiële hypotheekgevers voor wat betreft werkgelegenheid en prijsontwikkeling op korte termijn.

Kas inclusief Currency overlay

In 2012 heeft het fonds het beleid wisselkoersrisico van de meeste valuta's in volwassen markten volledig af te dekken. Alleen voor zogenaamde reservevaluta's, de Amerikaanse dollar, de Japanse yen en de Zwitserse frank, werd 30% van het wisselkoersrisico bewust in stand gehouden. Het resultaat dat als gevolg van dit beleid ontstond werd niet toegerekend aan de verschillende beleggingscategorieën, maar werd apart geboekt op de valuta currency-portefeuille. Door de koersstijging van de euro ten opzichte van de Amerikaanse dollar en met name de Japanse yen, genereerde deze portefeuille in 2012 een negatief resultaat van €6,5 miljoen.

Rente overlay

In maart 2012 heeft het bestuur besloten om de aflopende swaptions portefeuille te vervangen door een mandaat voor het afdekken van 50% van het renterisico van de verplichtingen van het pensioenfonds door middel van renteswaps. Het beheer van dit mandaat is uitbesteed aan PGGM. Het mandaat is voor een korte periode – maart 2012 tot september 2012 uitgevoerd door middel van participaties in de PGGM Long Duration Swap Funds. Sinds september 2012 vervangt het discretionaire Rente Overlay mandaat de participaties in de PGGM Long Duration Swap Funds. De renteswaps uit de PGGM Long Duration Swap Funds zijn, naar rato van het belang van het pensioenfonds in deze fondsen, ingebracht in het Rente Overlay mandaat. Gedurende 2012 heeft de renteafdekking een positieve bijdrage aan het rendement van het pensioenfonds van €114,2 miljoen als gevolg van de daling van de rente in 2012.

Kosten van vermogensbeheer

De kosten van het vermogensbeheer zijn verdeeld over twee partijen; te weten Syntrus Achmea Real Estate & Finance en PGGM. De kosten van Syntrus Achmea Vastgoed zijn als volgt opgebouwd:

Beheersfee Vastgoed	€ 1.468
Beheersfee Hypotheken	€ 706
Totale kosten	€2.174

Deze kosten worden gemaakt voor het beheer van het vermogen van €564. Dit betekent dat de kosten 0,38% van het belegd vermogen bedragen. De exploitatiekosten inzake vastgoedbeleggingen zijn omvangrijk. Deze bedragen € 5,4 miljoen. De totale kosten van de vastgoedbelegging inclusief exploitatiekosten bedragen € 6,9 miljoen

De kosten van vermogensbeheer zoals opgenomen in de jaarrekening zijn gebaseerd op de financiële administratie van het belegd vermogen van het pensioenfonds bij PGGM. Naast deze in de jaarrekening zichtbare kosten, die direct ten laste komen van het fonds, is ook inzicht gegeven in de niet direct zichtbare kosten. Deze kosten hebben betrekking op de kosten die de PGGM beleggingsfondsen en door PGGM aangestelde vermogensbeheerders rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement hebben gebracht bij die beleggingsfondsen waarin het pensioenfonds participeert.

De niet direct zichtbare kosten van vermogensbeheer zijn gebaseerd op opgaven van de werkelijke kosten van PGGM en door PGGM aangestelde vermogensbeheerders. Voor het laatste kwartaal van 2012 is bij de berekening voor een groot deel van de kosten gebruik gemaakt van schattingen.

De omvang van de totale kosten van vermogensbeheer zijn afhankelijk van de door het fonds gekozen beleggingsmix, de mate van actief of passief beheer, de mate van intern of extern beheer, de structurering van de beleggingen en de schaalgrootte van het pensioenfonds. Een vergelijking van het kostenniveau in basispunten met andere pensioenfondsen kan niet zonder bovenstaande aspecten hierin te betrekken.

In onderstaande tabel zijn de kosten opgenomen, uitgesplitst naar beleggingscategorie.

Kosten over 2012 met betrekking tot vermogensbeheer (x €1.000)

Kostensoort	Bedragen
Vermogens management fee	5.311
Performancefee	326
Transactiekosten	3.588
Kosten fiduciair beheer	885
Totale kosten	10.110

In de volgende tabel wordt inzicht gegeven in de aansluiting met de gegevens zoals deze in de jaarrekening zijn opgenomen.

Aansluiting jaarrekening met totale vermogensbeheerkosten en transactiekosten (x € 1.000)

	Vermogensbeheerkosten	Performance gerelateerde vergoedingen	Transactie kosten	Totaal
Beheervergoedingen uitvoeringsorganisatie	1.967	326	-	2.293
Overige kosten	93	-	-	93
Directe kosten, opgenomen in jaarrekening	2.060	326	-	2.386
Indirecte kosten, onderdeel van de waardeverandering van beleggingen	11.853	-	3.601	15.454
Totale Kosten	13.913	326	3.601	17.840

De zichtbare kosten van vermogensbeheer zijn circa 0,08% van het gemiddeld belegd vermogen. De niet direct zichtbare kosten zijn 0,51% van het gemiddeld belegd vermogen. De totale kosten van vermogensbeheer komen daarmee uit op 0,59% van het gemiddeld belegde vermogen.

Transactiekosten

Transactiekosten vormen een aparte kostensoort. Daarbij geldt dat de kosten worden bepaald door soort en omvang van de transacties die binnen de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds plaatsvinden. Transactiekosten zijn onder te verdelen in aan- en verkoopkosten bij directe belegging in beleggingstitels, in- en uitstapkosten bij beleggingsfondsen en acquisitiekosten. De inzichtelijk gemaakte transactiekosten bedragen 0,16% van het totaal gemiddeld belegd vermogen bij PGGM (2011: 0,04%). De forse toename ten opzichte van voorgaand jaar is een gevolg van enkele grote tactische uit- en instap bewegingen door het pensioenfonds. Het grootste deel heeft betrekking op de Long Duration Fondsen, als onderdeel van het uitgevoerde renteafdeckingsbeleid. De hoge acquisitiekosten bij Infrastructuur hebben betrekking op de eerste investeringen gedaan door PGGM Infrastructure Fund 2012.

Het pensioenfonds belegt in beleggingsfondsen. Als er middelen worden toevertrouwd of onttrokken aan de beleggingsfondsen zijn de in- en uitstapkosten die het pensioenfonds betaalt aan deze beleggingsfondsen een goede indicatie van de kosten die de beheerder van de beleggingsfondsen maakt om de financiële instrumenten aan te kopen of te verkopen. Het totaal aan in- en uitstapkosten is 0,14% van het totaal gemiddeld belegd vermogen. Als beleggingsfondsen geen in- en uitstapkosten in rekening brengen, wordt indien mogelijk door deze beleggingsfondsen heen gekeken naar de onderliggende transacties en de bijbehorende aan- en verkoopkosten. Binnen illiquide beleggingsfondsen betreffen dit de acquisitiekosten.

De aan- en verkoopkosten bij directe belegging in beleggingstitels worden geschat met behulp van een model. De uitkomsten worden afgestemd met externe partijen. Deze kosten hebben een omvang van 0,01% van het totaal gemiddeld belegd vermogen. Voor een gedeelte van de portefeuille ontbreekt het inzicht in de transactiekosten nog, mede als gevolg van contractuele bepalingen. Het gemiddeld belegd vermogen waarover de transactiekosten inzichtelijk zijn betreft € 2.354 miljoen. Aan de uitkomsten kunnen nog geen conclusies worden verbonden omdat op de markt nog geen benchmarks en normen met betrekking tot transactiekosten beschikbaar zijn.

4.4 Verantwoord beleggen beleid

Het Verantwoord Beleggen beleid is een belangrijk uitgangspunt bij het bepalen van het beleggingsbeleid. Verantwoord Beleggen vormt een integraal onderdeel van het beleggingsbeleid. De uitvoeringsorganisatie legt hierover publiekelijk verantwoording af in het jaarverslag Verantwoord Beleggen dat beschikbaar is op de website van PGGM.

4.4.1 Nemen van verantwoorde beleggingsbeslissingen

Het bestuur gelooft dat financieel en maatschappelijk rendement samen kunnen gaan. Daarom wordt bij beleggingsbeslissingen rekening gehouden met de materiële risico's en kansen van milieu, sociale factoren en goed ondernemingsbestuur. Gedurende 2012 zijn vervolgstappen gezet in het integreren van factoren op het gebied van milieu, sociale factoren en goed ondernemingsbestuur (ESG-factoren) in de beleggingsprocessen met name voor private equity en infrastructuur.

In 2012 is een ESG-index ontwikkeld. De ESG-index selecteert de top 90% ondernemingen uit het aandelen beleggingsuniversum, de FTSE All World Index, op basis van een brede set ESG-indicatoren. Dat betekent dat aandelenbelangen in bedrijven die relatief slecht scoren als het gaat om milieu, sociaal of goed ondernemingsbestuur binnen hun sector worden afgestoten. De ESG-index zorgt ervoor dat meer inzicht bestaat in de bestaande beleggingen en helpt hierdoor de dialoog met ondernemingen gericht te voeren. Daarnaast geeft het aan de ongeveer 300 ondernemingen die worden uitgesloten de boodschap dat ze moeten verbeteren op ESG-gebied om weer aantrekkelijk te worden om in te beleggen. Het fonds belegde ook in 2012 in projecten met een duidelijke maatschappelijke waarde. Zo werd belegd in het ontwikkelen van schonere technologie en windenergie om de uitstoot van schadelijke broeikasgassen te verminderen.

4.4.2 Stimuleren van maatschappelijk verantwoord gedrag

Stemmen

Op aandeelhoudersvergaderingen en via stemrecht spreekt de uitvoeringsorganisatie namens het fonds ondernemingsbesturen aan op hun governance en gedrag op milieu- en sociaal gebied. Er wordt gestemd op basis van stemrichtlijnen op aandelen van ondernemingen die op de Stemfocuslijst staan. Dit zijn ondernemingen die van een bepaalde strategische waarde zijn, waaronder alle Nederlandse ondernemingen en ondernemingen waarin de aandelenfondsen waarin het fonds participeert, procentueel grote belangen houden.

Dialoog

Als verantwoord belegger is het aanspreken van ondernemingen en marktpartijen op hun beleid en activiteiten een belangrijk middel. Met het aangaan van de dialoog (engagement) wordt geprobeerd verbeteringen op ESG gebied te realiseren. De engagementactiviteiten richtten zich op de volgende thema's: corporate governance, mensenrechten, klimaatverandering en gezondheid.

Juridische procedures

PGGM is eind juni 2012 een juridische procedure gestart in Japan, met andere institutionele beleggers om de door participanten van de PGGM Global Equity Fondsen geleden schade te verhalen nadat bij de Japanse onderneming Olympus bekend werd dat het bedrijf al jaren betrokken was bij frauduleuze boekhoudpraktijken.

Uitsluiten van ondernemingen en staatsobligaties

Er worden criteria gehanteerd waardoor in bepaalde ondernemingen en staatsobligaties niet wordt belegd. Bijvoorbeeld ondernemingen die controversiële wapens maken worden uitgesloten. Dit zijn massavernietigingswapens, zoals nucleaire wapens, clusterbommen en landmijnen. Ook als ondernemingen mensenrechten schenden en hun gedrag niet veranderen, worden ze uitgesloten. Staatsobligaties van landen waarop een sanctie van de Verenigde Naties rust, zijn ook uitgesloten. Het gaat hierbij met name om mensenrechtenvraagstukken en wapens. Per eind 2012 waren 42 ondernemingen uitgesloten: 37 op het wapencriterium en 5 op het mensenrechtencriterium. Het fonds sluit ook staatsobligaties van Soedan, Zuid-Soedan, Somalië, Myanmar (Birma), Iran, Eritrea, Ivoorkust, Libië, Syrië, Zimbabwe, Wit-Rusland en Noord-Korea uit.

Gevolgen wet- en regelgeving

Een aantal zaken in de sfeer van de zich ontwikkelende wet- en regelgeving zullen potentieel impact hebben op rendementen of op de portefeuillesamenstelling in de komende jaren. In Nederland speelt het nieuwe Financieel Toetsingskader (FTK). De uitwerking van de hoofdlijnennota hierover in concept-wetgeving zal nog tot eind 2013 op zich laten wachten.

Veel van de regelgeving komt op dit moment echter uit Europa. Van belang zijn met name de derivatenverordening (EMIR), de Financial Transaction Tax (FTT) en de Pensioenfondsenrichtlijn (IORP Directive). De EMIR is een vastgestelde Europese verordening met het oog op het reguleren van de handel in derivaten door middel van centrale clearing en toezicht. De impact van deze verordening kan groot zijn, omdat Nederlandse pensioenfondsen met derivaten werken om rente- en valutarisico's af te dekken. In de Europese verordening is een uitzonderingsperiode van drie plus twee jaar voor pensioenfondsen vastgelegd. Daarnaast heeft de Europese Commissie eind september 2011 een plan gelanceerd om een Europese belasting te gaan heffen op vrijwel alle financiële transacties: de Financial Transaction Tax (FTT). Deze wetgeving zal in de huidige vorm significante consequenties hebben voor de (Nederlandse) pensioenfondsen en hun deelnemers. Ten slotte wil de Europese Commissie de in 2005 in werking getreden Pensioenfondsenrichtlijn (IORP Directive) herzien. De herziening richt zich onder andere op het stimuleren van risico-gebaseerd toezicht, consistentie met andere toezichtkaders, zoals Solvency II en daarmee naar verwachting hogere buffereisen.

5 Uitvoering van de pensioenregeling

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling van het fonds. Daarnaast komen de wijzigingen in statuten en reglementen die in 2012 zijn doorgevoerd aan de orde.

5.2 De pensioenregeling

Pensioensysteem

Het pensioensysteem is een middelloonregeling.

Toetredingsleeftijd

Een werknemer die in dienst is bij een werkgever die is aangesloten bij het pensioenfonds, neemt verplicht deel aan de pensioenregeling. De deelname gaat in op de eerste dag van de maand waarin de werknemer 21 jaar wordt.

Pensioenleeftijd

De pensioenleeftijd is 65 jaar.

Pensioengrondslag

Dat deel van het loon waarover pensioen wordt opgebouwd. Dit is het pensioengevend loon minus de franchise.

Opbouwpercentage ouderdomspensioen

Elk jaar wordt een bepaald percentage van de pensioengrondslag opgebouwd aan ouderdomspensioen. In 2012 bedroeg dit percentage 2,1%, in 2013 1,9% en voor 2014 dienen sociale partners nieuwe afspraken te maken over de hoogte van het opbouwpercentage.

Opbouwpercentage partnerpensioen

Het partnerpensioen bedraagt 70% van het te bereiken jaarlijkse ouderdomspensioen.

Wezenpensioen

Het wezenpensioen bedraagt 15% van het te behalen ouderdomspensioen en wordt uitgekeerd tot 18 jaar of tot 27 jaar voor studerende kinderen. Als beide ouders zijn overleden, wordt het wezenpensioen verdubbeld.

Premie

De premie bedraagt 30,3% van de pensioengrondslag.

Premievrijstelling

Als een deelnemer een WIA- of WAO-uitkering ontvangt, voorziet het reglement in een premievrije opbouw. Voor de voortzetting van de pensioenopbouw is over dit inkomensgedeelte geen bijdrage verschuldigd.

5.3 Wijzigingen statuten en reglementen

De statuten, het pensioenreglement en het uitvoeringsreglement van het fonds zijn in 2012 aangepast. Redenen voor aanpassing zijn de uitbreiding van het mandaat van het dagelijks bestuur en het aanpassen van de afkoopfactoren en het opbouwpercentage. De wijzigingen zijn reeds ingegaan. Verder is het huishoudelijk reglement van de deelnemersraad aangepast op het feit dat BNA niet langer afgevaardigden levert ten behoeve van de deelnemersraad.

6 Visitatiecommissie

6.1 De inrichting

Het bestuur heeft gekozen om het intern toezicht in te vullen door een periodieke visitatiecommissie in te stellen. De taken en samenstelling van de visitatiecommissie vloeien voort uit de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur. De belangrijkste taken van de visitatiecommissie bestaan uit het beoordelen van:

- beleidsvorming en bestuursprocedures en de checks en balances binnen het fonds;
- de wijze waarop het fonds wordt aangestuurd;
- de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op langere termijn.

Het bestuur heeft besloten gebruik te maken van de diensten van de Stichting Intern Toezicht Pensioen. Vanuit deze stichting heeft een onafhankelijke visitatiecommissie van deskundigen periodiek een gesprek met het bestuur, de deelnemersraad, het verantwoordingsorgaan en desgewenst met de accountant en de actuaris. De commissie en het bestuur bepalen in onderling overleg wanneer welke werkzaamheden worden uitgevoerd. De commissie heeft het bestuur in 2009 voor de eerste keer gevisiteerd en haar bevindingen aan het bestuur gerapporteerd. In 2012 vond een deelvisitatie plaats op het gebied van communicatie en vermogensbeheer. Begin 2013 heeft wederom een algehele visitatie plaats gevonden.

6.2 Bevindingen

Citaat vanuit het visitatierapport: In 2012 zijn diverse ernstige problemen bij het pensioenfonds boven water gekomen. Zo zijn er onderzoeken en analyses door DNB uitgevoerd, die duidelijke lacunes aan het licht brachten. Deze werden gevolgd door stevige brieven van de zijde van DNB. De problemen lagen met name op het vlak van vermogensbeheer, de wijze van uitbesteding, het risico-management en de aanwezige deskundigheid van het bestuur. Daarnaast zijn er op verzoek van het bestuur analyses en onderzoeken uitgevoerd. Zo is er in 2012 een deelvisitatie uitgevoerd. Er is tevens onder meer in 2012 een SPO-rapportage beschikbaar gekomen met betrekking tot de deskundigheid van het bestuur. Ook is een uitgebreide zelfevaluatie van het bestuur verricht.

In de afgelopen periode waren aldus overheersende en urgente problemen aan de orde, die op korte termijn om ingrijpende maatregelen vroegen. Het bestuur heeft de problemen die zich aandienen onderkend en heeft op een veelheid van punten actie genomen. Het ging om "overleven" en het pensioenfonds heeft "overleefd". Los van de vraag of het uitvoeringstempo van de genomen maatregelen hoog was, is er veel door het bestuur tot stand gebracht. Dat laat onverlet dat er nog indrukwekkend veel moet gebeuren.

Zeer ambitieus stappenplan

Nu urgente maatregelen met succes zijn genomen dient zich een andere periode aan waarin aan een aantal structurele verbeteringen gewerkt moet worden en tegelijkertijd de uitdagingen voor de toekomst tegemoet moeten worden getreden. Dit naast de noodzaak van een adequate dagelijkse besturing van dit middelgrote pensioenfonds. Dat beseft het bestuur ook getuige het omvangrijke stappenplan dat is opgesteld met een veelheid van actiepunten. Op zichzelf is deze actieve houding van het bestuur te waarderen en beloftevol voor de toekomst. Het plan is zeer ambitieus en tegelijkertijd geen "overbodige luxe". In die zin bevindt het pensioenfonds zich op een belangrijk kantelpunt.

Voldoende slagkracht?

Hoewel het dagelijks bestuur zelf verheugd is dat na een fase van het (noodzakelijk) reactief handelen kan worden gekomen tot een meer pro-actieve aanpak en zij ook vast van plan is dit stappenplan waar te maken, heeft de visitatiecommissie redelijke

twijfels of voor dit zeer ambitieuze stappenplan voldoende slagkracht kan worden opgebracht. Slagkracht in de vorm van capaciteit en sturend vermogen. Deze twijfels worden gevoed door de vooralsnog beperkte capaciteit van het DB en het knellende tijdsbeslag van sommige andere bestuursleden, de –naar het de visitatiecommissie voorkomt- minder zware ondersteuning van het bestuur door Syntrus Achmea en de afwezigheid van een prioriteitenstelling in het stappenplan. Tegelijkertijd is er de noodzaak dat het versterkte bestuur zich nog onderling voegt met het oog op het kunnen dragen van de bredere en volledige verantwoordelijkheid door het gehele bestuur. Dit terwijl de uitdagingen stevig zijn. Om enkele uitdagingen te noemen, het gaat bijvoorbeeld om het (complexe) vermogensbeheer en de aansturing ervan, de zes voorbereidingen op de veranderingen in de pensioenwetgeving, de ontwikkeling van een integraal risicomangement en de middellange termijn positie van het pensioenfonds, onder andere vanwege haar functioneren in een bedrijfstak die sterk onder druk staat. (Het huidige aantal actieve deelnemers is thans reeds relatief beperkt ten opzichte van het aantal gepensioneerden en het aantal slapers; in 2008 circa 14.000 ten opzichte van 10.000 pensioengerechtigden respectievelijk 25.000 gewezen deelnemers. Het aantal actieven is vervolgens gezakt naar 8.000 in 2012). De zojuist aangetreden nieuwe voorzitter (per 1-1-2013) gaf daarnaast aan de discussie over “missie en visie” op de agenda te willen zetten.

Tenslotte meent de visitatiecommissie dat het bij een dergelijk stappenplan met 30 ongelijksoortige actiepunten verstandig is zich bewust te zijn van de valkuil van fragmentarisch handelen. De visitatiecommissie beveelt dan ook aan om:

- Prioriteiten te stellen in het stappenplan en de veelsoortige actiepunten in samenhang te clusteren. Er kan bijvoorbeeld onderscheid worden gemaakt in beheers- en afgeleide maatregelen, strategische discussies, urgente keuzes op korte termijn en de lange termijn positie van het fonds. Ook de samenhang en onderlinge afhankelijkheden zouden in het stappenplan beter tot hun recht kunnen komen. Een discussie over “missie en visie” kan daarin een logische plaats te krijgen.
- Te overwegen een steviger inhoudelijke en onafhankelijke ondersteuning van het bestuur te organiseren, bijvoorbeeld in de vorm van een bestuursbureau. Een andere mogelijkheid is om meer regie, proces- en projectmanagement te betrekken van Syntrus Achmea. Bij deze laatste vorm kan een directe ondergeschiktheid aan het bestuur worden bedongen en te bezien of de capaciteit van met name het DB kan worden uitgebreid.

De Meern, januari 2013

Namens de visitatiecommissie van de Stichting Pensioenfonds voor de Architectenbureaus

De heer drs. E.E. van der Lustgraaf

De heer D.P. Slob

De heer drs. E.E. Hagen

6.3 Reactie bestuur

Er hebben twee nabesprekingen plaats gevonden met de visitatiecommissie. Op 8 maart 2013 met de voorzitter en vice voorzitter en op 14 maart 2013 met het volledige bestuur samen met de volledige deelnemersraad. Door de bezoekers is een aantal punten toegelicht en zijn vragen beantwoord. Het visitatierapport werd in het algemeen goed ontvangen. Er is een enkele onjuistheid rechtgezet in de tekst van de besprekingsversie. Het bestuur heeft de aanbevelingen van de visitatiecommissie als actiepunten integraal opgenomen in het nieuwe stappenplan (Actieplan; van nu naar de toekomst).

6.4 Reactie visitatiecommissie

Tijdens de nabespreking kwam naar voren dat het bestuur de formulering van de urgente problemen te zwaar vond aangezet. Dat geldt ook voor de eindconclusie met betrekking tot het ‘in control’ zijn. Daarnaast werd meegedeeld dat het bestuur inmiddels veel spreekt over het onderwerp communicatie en dat het invoegen van de nieuwe bestuursleden reeds goed verlopen is en geen bijzondere aandacht meer vereist. De visitatiecommissie heeft deze punten aangepast in de definitieve versie van het rapport.

7 Verantwoordingsorgaan

7.1 Oordeel 2012

7.1.1 Algemeen

Het verantwoordingsorgaan beoordeelt het door het bestuur gevoerde beleid, de gemaakte beleidskeuzes en de naleving van de Principes van Goed Pensioenfondsbestuur. Uitgangspunt daarbij is de vraag of het bestuur bij de genomen besluiten op een evenwichtige wijze met de belangen van deelnemers, gepensioneerden en werkgevers rekening heeft gehouden. Voor het verantwoordingsorgaan is een reglement vastgesteld. Het bestuur vraagt tevoren advies aan het verantwoordingsorgaan en het verantwoordingsorgaan heeft het recht advies uit te brengen over:

- het vaststellen en wijzigen van de vergoedingsregeling voor bestuursleden;
- het wijzigen van het beleid ten aanzien van het verantwoordingsorgaan;
- de vorm, inrichting en samenstelling van het intern toezicht;
- het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid.

De samenstelling van het verantwoordingsorgaan was in het verslagjaar als volgt:

Leden	Benoemd tot en met	Organisatie
R. van Bergen	2015	FNV Bondgenoten
J. Hebly	2013	CSO
G. Holen	2012	CNV Dienstenbond
T. van Gent	2012	De Unie
H. Oonk, voorzitter	2014	BNA
C. de Groot, secretaris	2016	BNA

Mevrouw Holen en de heer Van Gent zijn per 1 januari 2013 geen lid meer van het verantwoordingsorgaan. Zij zijn per 2013 opgevolgd door mevrouw Borghuis en de heer De Wit. Mevrouw Borghuis heeft in 2012 reeds diverse vergaderingen als toehoorder bijgewoond in verband met kennisoverdracht. Het verantwoordingsorgaan heeft in 2012 vijf reguliere vergaderingen gehouden te weten op 8 februari, 1 mei, 5 september, 23 oktober en 5 december 2012. Op 24 mei 2012 vergaderde het verantwoordingsorgaan met het bestuur over het jaarverslag en op 3 december 2012 vond een gezamenlijke visiedag plaats. Het verantwoordingsorgaan heeft in 2011 en 2012 de SPO Leergang Besturen van een Pensioenfonds gevolgd. Een certificaat is hiervoor in ontvangst genomen. In 2013 zal het gehele verantwoordingsorgaan deelnemen aan een kennisreflector om de aanwezige kennis collectief te toetsen.

7.1.2 Bevindingen en aanbevelingen

Communicatie met het bestuur

De communicatie met het bestuur is in 2012 goed verlopen. Het verantwoordingsorgaan constateert dat de positieve trend van 2011 is voortgezet in 2012. Het verantwoordingsorgaan heeft geparticipeerd in de visiedag gezamenlijk met het bestuur, waardoor een meer continu beeld van het functioneren van het bestuur is ontstaan. Het verantwoordingsorgaan heeft tussentijds de gelegenheid gekregen tot het stellen van vragen die door het bestuur beantwoord zijn. Het verantwoordingsorgaan heeft alle voor haar oordeel relevante informatie van het bestuur ontvangen.

In 2012 is het verantwoordingsorgaan om advies gevraagd omtrent een wijziging van het beloningsbeleid van het bestuur. Het verantwoordingsorgaan heeft hierover gesproken met het bestuur en een advies afgegeven. Dit advies is door het bestuur meegenomen in de uiteindelijke besluitvorming.

Governance

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het bestuur adequaat is omgegaan met de kwesties rond governance. Dit blijkt ook uit de correspondentie met DNB hierover. Het bestuur is er in geslaagd de bestuurlijke kennis en competenties te vergroten door het aantrekken van twee externe leden. Het verantwoordingsorgaan heeft er vertrouwen in dat dit in 2013 leidt tot een verdere toename van de slagkracht van het bestuur als geheel. Het bestuur heeft een uitgebreid stappenplan ontwikkeld om verdere invulling te geven aan het beleid. Na het bekend worden van het stappenplan heeft het verantwoordingsorgaan haar zorg uitgesproken over de omvang van het plan in relatie tot de beschikbare mankracht bij het bestuur om het plan volledig binnen de gestelde termijnen te kunnen verwezenlijken. Het bestuur kan nu eenmaal niet beschikken over een eigen bestuursbureau en de ondersteuning van Syntus Achmea is ingeperkt om kosten te besparen. Alhoewel het bestuur zich volledig inzet om het stappenplan te volgen en periodiek bij te stellen, heeft zij de zorg die bij het verantwoordingsorgaan bestaat niet volledig kunnen wegnemen.

Het bestuur heeft het overleg met sociale partners opgestart omtrent de gedachtevorming over de toekomst (bestendigheid) van het fonds. Om de opties voor de toekomst open te houden en niet gedwongen te worden tot een 'opgelegde keuze' acht het verantwoordingsorgaan het van belang dat de gedachtevorming over de toekomst van het fonds snel vorm krijgt.

Financieel

Uit de jaarrekening blijkt dat 2012 is afgesloten met een positief resultaat van ruim 200 miljoen, dat met name veroorzaakt werd door een overall beleggingsrendement (inclusief rente overlay) van 13,79%. Absoluut gezien lijkt dit een mooi resultaat maar ten opzichte van de benchmark van de basismix (14,36%) is er door de vermogensbeheerder slechter gepresteerd, wat enigszins teleurstellend is ten opzichte van de kosten van ruim 6,5 miljoen die hiervoor betaald worden en waarin ook voor het eerst is getracht de indirecte vermogensbeheerskosten inzichtelijk te maken. De verantwoording richting het verantwoordingsorgaan, dat deze kosten hoger zijn dan voorgaande jaren, omdat de indirecte kosten toen niet bekend waren, heeft het verantwoordingsorgaan voor kennisgeving aangenomen.

Op advies van DNB is de aangekondigde korting per 1 april 2013 van 2,8%, al meegenomen in het resultaat over 2012, wat een positief effect heeft gehad van circa 89 miljoen. In de communicatie over de dekkingsgraad per 31 december 2012 zijn hierdoor verschillende percentages gecommuniceerd naar de stakeholders, waarover het verantwoordingsorgaan haar verbazing heeft uitgesproken richting bestuur. Ondermeer door de nog steeds dalende rente in 2012 nemen de verplichtingen verder toe, welke een negatieve invloed hebben gehad op het resultaat, maar waarbij de afdekking met 50% ook voor een compensatie van dit verlies heeft geleid. Het verantwoordingsorgaan heeft geconstateerd dat de bestuurskosten, door o.a. toetreding externe bestuurders en toegenomen tijdbesteding fors zijn toegenomen, maar heeft hier begrip voor en heeft daarom ook ingestemd met een aanpassing van de vacatieregeling, waarbij er een reële verhouding komt tussen bestede tijd en vergoeding. Het verantwoordingsorgaan heeft alle betrokkenen bij het jaarverslag verzocht om de waarderingsgrondslagen van de diverse activa op elkaar af te stemmen, zodat hierover tekstuele eenduidigheid bestaat.

Het verantwoordingsorgaan is zich bewust van de complexe samenhang van factoren die de hoogte van de dekkingsgraad bepalen en de beperkte bewegingsvrijheid van het bestuur om de dekkingsgraad per 31 december 2013 op het vereiste niveau te krijgen, terwijl het voorkomen van (opnieuw) korten van de pensioenaanspraken één van de voornaamste doelstellingen van het bestuur is. Het verantwoordingsorgaan maakt zich samen met het bestuur zorgen over het dalende aantal actieve deelnemers in de branche en weet dat het bestuur hierop anticipeert, door alle stakeholders actief te stimuleren mee te denken over de toekomst van het fonds. Door deze ontwikkeling zullen de kosten per deelnemer verder gaan stijgen en de vraag is tot welk niveau dit acceptabel blijft.

Tot slot is het verantwoordingsorgaan verheugd, dat een aantal door het verantwoordingsorgaan gedane aanbevelingen en suggesties van verleden jaar (rol van Custodian, onderzoek naar crisisplannen, enz.) positief is opgepakt door het bestuur en in acties zijn omgezet.

Vermogensbeheer

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat er nog steeds onduidelijkheid is rond het fiduciair management en dringt er bij het bestuur op aan om hierin stappen te zetten.

Risicomanagement

Door de komst van een bestuurslid met specifieke kennis en de inrichting van een IRM commissie heeft het bestuur duidelijke stappen ondernomen om het risicomanagement beter in te richten. In 2013 zal dit tot een meer voldragen risico management moeten leiden. De rapportages zijn aangepast om risico's beter te kunnen signaleren. Het verantwoordingsorgaan is verheugd over deze positieve stappen en de proactieve houding van het bestuur op dit gebied. Desalniettemin signaleert het verantwoordingsorgaan dat op dit complexe aspect van pensioenfondsbestuur nog verbeteringen aan te brengen zijn. Zij is zich er tevens van bewust dat het bestuur dat ook ziet, en dat het verder inrichten van een voldragen risicomanagement een omvangrijke taak is die tijd vergt. Gezien het belang van dit aspect dringt het verantwoordingsorgaan er op aan het risicomanagement hoog op de prioriteitenlijst te houden.

Uitbesteding

Het verantwoordingsorgaan signaleert dat het bestuur verbeteringen in de klachtenregistratie bij de pensioenuitvoerder door heeft laten voeren. Desondanks bestaat de indruk dat dit een belangrijk aandachtspunt blijft. Met name de problematiek rond pensioenaangifte dient in 2013 tot een oplossing te komen. Het verantwoordingsorgaan juicht het toe dat het bestuur zich beraadt op haar afhankelijkheid van de pensioenuitvoerende instanties, maar ziet tegelijkertijd dat de besluitvorming hierover traag verloopt. Een versnelling van dit proces kan een positieve bijdrage leveren aan de uitvoering van de andere beleidsvoornemens.

Communicatie

De tendens van 2011 in het streven naar een meer transparante besluitvorming is doorgezet in 2012. Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het bestuur op correcte wijze is omgegaan met het besluit tot en de communicatie over de korting per 1 april 2013.

7.1.3 Oordeel

Het verantwoordingsorgaan is van oordeel dat het bestuur in 2012 haar taak op verantwoorde wijze heeft uitgevoerd. Daarbij zijn de belangen van de betrokken stakeholders op evenwichtige wijze afgewogen. Het verantwoordingsorgaan dankt het bestuur voor de open en transparante communicatie in 2012.

31 mei 2013

Namens het verantwoordingsorgaan van de Stichting Pensioenfonds voor de Architectenbureaus

De heer H. Oonk (voorzitter)

De heer C. de Groot (secretaris)

De heer M.J. Hebly

De heer R. van Bergen

Mevrouw D. Borghuis

De heer C. de Wit

7.2 Reactie bestuur

Het bestuur spreekt haar waardering uit voor haar steeds kritischere wijze waarop het verantwoordingsorgaan haar werkzaamheden in het verslagjaar heeft gedaan en constateert een grotere mate van 'countervailing power' te ervaren. Het bestuur is verheugd over de uitbreiding van het verantwoordingsorgaan met de heer De Wit en mevrouw Borghuis.

Het bestuur is van mening dat zij het verantwoordingsorgaan te allen tijde en zonder terughoudendheid van relevante informatie heeft voorzien. Gegevens omtrent de aanpassing van de vacatiegeldregeling zijn in het voorjaar van 2012 beschikbaar gesteld. In de loop van 2012 is hierover met het verantwoordingsorgaan besproken.

Het bestuur vindt het belangrijk om met het verantwoordingsorgaan over diverse uiteenlopende onderwerpen van gedachten te wisselen. In het najaar van 2012 is een strategische dag georganiseerd waar onder andere de toekomst van het pensioenfonds en de diverse ontwikkelingen besproken werden. Zowel het verantwoordingsorgaan als de deelnemersraad zijn hier ook voor uitgenodigd. Ditzelfde geldt voor de visiedag die op 16 januari 2013 plaats heeft gevonden.

Verder heeft in 2012 een aantal informele gesprekken tussen het verantwoordingsorgaan en het bestuur plaats gevonden. Hier zijn onder andere belangrijke zaken zoals de voorgenomen kortingsmaatregel, de mate van rente afdekking, de gesprekken met DNB, het aantrekken van nieuwe bestuursleden, het aanpassen van de vacatiegeld regeling, het actieplan en de gesprekken over bestuursbureaus besproken. Mede door deze open gesprekken is de relatie tussen het bestuur en het verantwoordingsorgaan goed. Het bestuur heeft het in 2012 als doeltreffend ervaren, de vergaderingen omtrent het jaarverslag over 2011, met een delegatie van het verantwoordingsorgaan plaats te hebben laten vinden. Deze werkwijze is voortgezet bij de totstandkoming van het jaarverslag over 2012.

De financiële positie van het pensioenfonds heeft de constante aandacht van het bestuur. Alle kosten die het pensioenfonds maakt worden zorgvuldig afgewogen, rekening houdend met een goede prijs-kwaliteit verhouding. Het bestuur zal in 2013 met name inzoomen op de vermogensbeheer kosten.

Snel handelen van het bestuur is steeds vaker aan de orde van de dag geweest. Het bestuur heeft dan ook besloten maandelijks te vergaderen en de vergaderduur terug te brengen. Ook vinden op regelmatige basis conference calls plaats. Zo kan op een efficiëntere manier tot besluitvorming gekomen worden.

De suggestie die het verantwoordingsorgaan doet inzake fiduciair management neemt het bestuur ter harte. Inmiddels is een startdocument opgesteld om te komen tot een nieuwe inrichting vermogensbeheer.

Het bestuur bedankt het verantwoordingsorgaan voor haar uitgebreide verklaring en geeft aan veel waarde te hechten aan de relatie met het verantwoordingsorgaan.

Namens het bestuur,

W.J. Boot
Voorzitter

8 Deelnemersraad

De deelnemersraad is in 2012 intensief betrokken geweest bij de besluitvorming en advisering over een groot aantal onderwerpen. De vergaderingen van de deelnemersraad zijn allemaal bijgewoond door de uitvoeringsorganisatie om de adviesaanvragen toe te lichten en te rapporteren over de uitvoering van de pensioenregeling. Op uitnodiging van de deelnemersraad hebben de voorzitters van het bestuur op een enkel agendaonderdeel in de vergadering een toelichting gegeven.

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van de onderwerpen waarover de deelnemersraad het bestuur in 2012 heeft geadviseerd. Het bestuur heeft, conform artikel 7 van het huishoudelijk reglement van de deelnemersraad, advies gevraagd over het voorgenomen besluit tot vaststelling van het jaarverslag en de jaarrekening.

De deelnemersraad was op 31 december 2012 als volgt samengesteld:

Leden	Benoemd tot en met	Organisatie
R. van Bergen, voorzitter (werknemer)	2015	FNV Bondgenoten
J. Hebly (gepensioneerde)	2014	CSO
G. Holen (werknemer)	2013	CNV Dienstenbond
T. van Gent (gepensioneerde)	2013	De Unie
Vacature (werknemer)		

Mevrouw Holen en de heer Van Gent zijn per 1 januari 2013 geen lid meer van de deelnemersraad. Zij zijn per 2013 opgevolgd door mevrouw Borghuis en de heer De Wit, beiden werknemers. Mevrouw Borghuis heeft in 2012 reeds diverse vergaderingen als toehoorder bijgewoond. Hierdoor is er nog één openstaande vacature voor een lid vanuit de gepensioneerden.

De deelnemersraad heeft in 2012 vijf reguliere vergaderingen gehouden te weten op 8 februari, 4 april, 5 september, 23 oktober en 5 december 2012. Op 24 mei vergaderde de deelnemersraad met het bestuur en het verantwoordingsorgaan over het jaarverslag 2011 en op 3 december 2012 vond de gezamenlijke visiedag van alle organen plaats.

8.1 Verslag

8.1.1 Jaarverslag 2012

De deelnemersraad kijkt terug op wederom een jaar waarin de financiële markten niet stabiel waren, een jaar waarin de economie niet aangetrokken is en waarin de werkloosheid nog verder is opgelopen. Zeker in de architectenbranche zijn de gevolgen van de crisis inmiddels zeer duidelijk zichtbaar. Dit vertaalt zich direct in een gestaag teruglopend aantal actieve deelnemers (werknemers welke pensioenpremie afdragen) van het pensioenfonds.

Daarnaast wordt er door de overheid gesproken over een nieuw pensioenstelsel hetgeen ook voor ons fonds betekent dat alle mogelijkheden en gevolgen bekeken en afgewogen moeten worden, dit is overigens een onderwerp waarmee we ook in 2013 nog volop mee aan de gang zullen zijn.

Naast de reguliere werkzaamheden binnen het fonds geeft bovenstaande aan dat er ook op andere vlakken veel in beweging is wat directe invloed heeft op ons fonds. We hebben met het bestuur en het verantwoordingsorgaan een gemeenschappelijke dag gewijd aan de toekomstvisie van het pensioenfonds.

8.1.2 Toeslag

Toeslagverlening & Toeslagenbeleid

Aangezien het fonds zich in onderdekking bevindt kan er geen toeslagverlening plaatsvinden. De regelingen (het toeslagbeleid) hieromtrent zijn ongewijzigd en kunnen naar de mening van de deelnemersraad te zijner tijd weer toegepast worden. Met betrekking tot de inmiddels doorgevoerde korting van 2,8% heeft de deelnemersraad het bestuur verzocht om na te gaan of het mogelijk is om deze weer te 'repareren' zodra de dekkingsgraad hiervoor aanleiding geeft conform het toeslagenbeleid.

8.1.3 Actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN)

De ABTN beschrijft de wijze waarop het pensioenfonds de middelen beheert en de pensioenregeling toepast. Deze wordt jaarlijks geactualiseerd naar aanleiding van de wet- en regelgeving, het beleid waaronder beleggingen en toeslagen. We hebben positief geadviseerd ten aanzien van de, vooral technische, aanpassingen.

8.1.4 Beleggingen

Het beleid voor duurzaam en verantwoord beleggen wordt door PGGM als vermogensbeheerder ten uitvoer gebracht. Dit is zowel voor ons fonds als PGGM een speerpunt. Met het bestuur heeft de deelnemersraad geconstateerd dat we in veel verschillende producten beleggen, dit vanuit de hieruit voorkomende verwachte risicospreiding. De deelnemersraad heeft het bestuur geadviseerd om in 2013 de beleggingsportefeuille tegen het licht te houden met als doel een heroverweging ten aanzien van de verschillende producten. Hierbij wordt ook gekeken naar de benodigde tijd en kennis welke hiervoor nodig is én natuurlijk of het datgene brengt wat we er van verwachten. Hierbij moeten uiteraard risico's gespreid worden, maar moeten de producten ook 'begrijpbaar' zijn.

8.1.5 Statuten en reglementen

Het afgelopen jaar zijn er diverse kleinere wijzigingen doorgevoerd in de statuten en reglementen, hierover heeft de deelnemersraad advies uitgebracht. De wijzigingen zijn om een betere aansluiting te krijgen bij de (veranderende) wet- en regelgeving. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk geworden om gedurende een langere periode als niet-werknemer deelnemer te zijn van het pensioenfonds waardoor onder andere ZZP-ers de mogelijkheid krijgen om een aantal jaren bij ons fonds hun pensioen op te blijven bouwen. We hebben het bestuur geadviseerd om de mogelijkheden tot verruimde deelname te onderzoeken.

8.1.6 Goed pensioenfondsbestuur

De deskundigheid van het bestuur is in 2012 vergroot door de toevoeging van twee specialisten met betrekking tot risicobeheersing respectievelijk vermogensbeheer. In de dialoog binnen het bestuur en met ons zien we deze toevoeging in positieve zin terug. Onze eigen deskundigheid is vergroot door de afronding van de opleiding 'pensioenfondsbestuurder'. Met de opgedane kennis zijn we beter in staat om de dialoog met het bestuur en de diverse adviseurs aan te gaan en zijn de adviezen beter gemotiveerd. Dit vindt zijn weerslag doordat de besluitvorming meer onderbouwd plaatsvindt.

De deelnemersraad heeft haar onafhankelijke adviesrol kunnen vervullen met de ondersteuning vanuit de uitvoeringsorganisatie en de diverse externe adviseurs. Met betrekking tot de communicatie naar de deelnemers van het pensioenfonds blijft de deelnemersraad aandacht vragen om dit op een goed leesbare en begrijpelijke wijze voort te zetten. Gezien de vele publiciteit in de media met betrekking tot de pensioenen is het van belang om hier continue aandacht voor te hebben. Zeker de maatregelen die ons allen treffen zullen op een adequate wijze gecommuniceerd moeten blijven worden.

8.1.7 Herstelplan

Begin 2012 heeft het pensioenfonds het voorgenomen besluit tot korting in 2013 aangekondigd. In onze advisering hierover heeft de deelnemersraad de belangen van de verschillende doelgroepen (jong – oud, werknemer, slaper, gepensioneerde) binnen het pensioenfonds gewogen. Aangezien het herstel langzamer verloopt dan dat in het herstelplan van wordt uitgegaan en nog altijd lager is dan 100%, hebben we geen andere mogelijkheid dan de (inmiddels doorgevoerde) korting. In het afgelopen jaar zien we dat de beleggingen het goed gedaan hebben, dit ligt binnen de invloedssfeer van het pensioenfonds. Echter door omstandigheden buiten 'onze' invloedssfeer zoals de stand van de rekenrente en een reservering voor het feit dat we langer leven, blijft het totale resultaat achter bij de wens.

De deelnemersraad bedankt het bestuur voor de constructieve en transparante manier van samenwerking.

Culemborg, 31 mei 2013

De heer R. van Bergen, voorzitter
Mevrouw D. Borghuis
De heer M.J. Hebly
De heer C. de Wit, vice voorzitter
De heer T. Termond

8.2 Reactie bestuur

Het bestuur is verheugd over de verjonging van de deelnemersraad door het toetreden van de heer De Wit en mevrouw Borghuis. Het bestuur heeft diverse reglements- en statutenwijzigingen voorgelegd en is blij met de positieve adviezen. De aanbeveling om de pensioenmogelijkheden voor ZZP-ers te vergroten, wordt door het bestuur opgepakt.

Het bestuur vindt het belangrijk om met de deelnemersraad over diverse uiteenlopende onderwerpen van gedachten te wisselen. In het najaar van 2012 is een strategische dag georganiseerd waar onder andere de toekomst van het pensioenfonds en de diverse ontwikkelingen besproken werden. Zowel het verantwoordingsorgaan als de deelnemersraad zijn hier ook voor uitgenodigd. Ditzelfde geldt voor de visiedag die op 16 januari 2013 plaats heeft gevonden.

Verder heeft in 2012 een aantal informele gesprekken tussen de deelnemersraad en het bestuur plaats gevonden. Hier zijn onder andere belangrijke zaken zoals de voorgenomen kortingsmaatregel, de mate van rente afdekking, de gesprekken met DNB, het aantrekken van nieuwe bestuursleden, het aanpassen van de vacatiegeld regeling, het actieplan en de gesprekken over bestuursbureaus besproken. Mede door deze open gesprekken is de relatie tussen het bestuur en de deelnemersraad goed.

De financiële positie van het pensioenfonds heeft de constante aandacht van het bestuur. Het bestuur zal nadenken over inhaalindexatie zodra de dekkingsgraad dit weer mogelijk maakt. De suggestie die de deelnemersraad doet inzake het heroverwegen van de beleggingsportefeuille wordt in het bestuur en de beleggingscommissie opgepakt.

Het bestuur bedankt de deelnemersraad voor haar uitgebreide verslag en geeft aan veel waarde te hechten aan de relatie met de deelnemersraad.

Namens het bestuur,

W.J. Boot
Voorzitter

9 Jaarrekening

In dit hoofdstuk presenteert het bestuur van de Stichting Pensioenfonds voor de Architectenbureaus de jaarrekening. In de eerste paragrafen vindt u de jaarrekening. In hoofdstuk 10 volgen de verklaringen van de certificerend actuaaris en van de accountant van het pensioenfonds.

1 BALANS PER 31 DECEMBER 2012

na bestemming saldo baten en lasten
(in duizenden euro's)

	31 december 2012	31 december 2011
ACTIVA		
Beleggingen voor risico pensioenfonds (1)		
Vastgoedbeleggingen	362.394	352.381
Aandelen	1.200.914	1.038.535
Vastrentende waarden	1.365.010	1.200.637
Derivaten	169.041	74.344
Overige beleggingen	165.577	120.169
	<u>3.262.936</u>	<u>2.786.066</u>
Vorderingen en overlopende activa (2)	5.178	1.363
Overige activa (3)		
Liquide middelen	7.210	2.162
	<u>3.275.324</u>	<u>2.789.591</u>
PASSIVA		
Stichtingskapitaal en reserves (4)	(25.460)	(231.298)
Technische voorzieningen (5)		
Technische voorzieningen	3.095.284	2.959.944
Spaarfonds gemoedsbezwaarden	283	246
Voorziening uitlooprisko PVD	3.938	5.314
Voorziening excassokosten	29.370	43.952
	<u>3.128.875</u>	<u>3.009.456</u>
Overlopende passiva (6)		
Overige schulden en overlopende passiva	171.909	11.433
	<u>3.275.324</u>	<u>2.789.591</u>

2 STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2012

(in duizenden euro's)

		2012	2011
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	(7)	73.224	77.554
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	(8)	348.146	42.236
Saldo waardeoverdrachten risico pensioenfonds	(9)	(285)	(6.185)
Pensioenuitkeringen	(10)	(92.429)	(89.044)
Mutatie technische voorzieningen	(11)		
Pensioenopbouw		(57.258)	(55.495)
Korting van aanspraken en rechten		88.829	-
Rentetoevoeging		(45.211)	(32.833)
Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen		92.481	88.733
Wijzigingen uit hoofde van overdrachten van rechten		447	6.004
Wijziging marktrente		(178.574)	(388.436)
Wijziging uit hoofde van verzwaring overlevingstafels		(41.186)	(29.306)
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen		5.132	9.864
		<u>(135.340)</u>	<u>(401.469)</u>
Mutatie overige technische voorzieningen		15.921	(4.853)
		<u>(119.419)</u>	<u>(406.322)</u>
Mutatie voorzieningen risico deelnemers	(12)	-	910
Herverzekeringen	(13)	(184)	(208)
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	(14)	(3.215)	(4.209)
		<u>205.838</u>	<u>(385.268)</u>
		<u>2012</u>	<u>2011</u>
Bestemming van het saldo van baten en lasten			
Algemene reserve		212.492	(351.385)
Volatiliteitsreserve		(6.654)	(33.853)
Bestemmingsreserve speciale projecten		-	(30)
		<u>205.838</u>	<u>(385.268)</u>

3 KASSTROOMOVERZICHT 2012

(in duizenden euro's)

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

	<u>2012</u>	<u>2011</u>
Kasstroomen uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	71.743	79.318
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraar	192	98
Ontvangen waardeoverdrachten	10	1.175
Betaalde pensioenuitkeringen	(93.671)	(89.001)
Betaalde waardeoverdrachten	(314)	(7.196)
Betaalde premies herverzekering	(192)	(306)
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	(3.768)	(4.669)
Totaal kasstromen uit pensioenactiviteiten	(26.000)	(20.581)
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	583.622	379.274
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	17.935	22.294
Aankopen beleggingen	(568.123)	(376.577)
Betaalde kosten van vermogensbeheer	(2.386)	(4.630)
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	31.048	20.361
Mutatie liquide middelen	5.048	(220)
Liquide middelen		
Stand liquide middelen per 1 januari	2.162	2.382
Stand liquide middelen per 31 december	7.210	2.162
Toename/(afname)	5.048	(220)

4 GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

Algemeen

Het doel van de Stichting Pensioenfonds voor de Architectenbureaus, statutair gevestigd te Amsterdam (hierna 'het fonds') is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in de branche Architecten verplicht gestelde aangesloten werkgevers. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, het pensioenreglement, de uitvoeringsovereenkomst en de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota van het fonds.

Overeenstemmingverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving in het bijzonder Richtlijn 610 en met inachtneming van het bepaalde in artikel 146 Pensioenwet.

Continuïteit

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Presentatie

Alle bedragen zijn vermeld in euro's x 1.000.

Schattingswijzigingen

Voorziening pensioenverplichtingen

De actuariële grondslagen worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens en arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor zowel de gehele bevolking als specifiek voor de populatie van het fonds.

Vanaf boekjaar 2012 is de grondslag voor overlevingskansen gebaseerd op de Prognosetafel 2012-2062 van het Actuarieel Genootschap (AG). Het fonds gebruikt daarnaast correcties voor ervaringssterfte die op fondsniveau zodanig zijn dat aangesloten wordt bij de per individu op basis van een externe maatstaf vastgestelde ervaringssterfte. Dit heeft geleid tot een aanvullende verhoging van de voorziening pensioenverplichting van EUR 41.186 per 31 december 2012. Dit resultaat is via de Staat van Baten en Lasten als "Wijziging uit hoofde van verzwarende overlevingstafels" in het verslagjaar verantwoord.

Waardering derivaten

De gangbare methode voor de berekening van de marktwaarde van EURO derivaten waarbij liquide middelen als onderpand wordt verkregen, was voorheen gebaseerd op de Euribor rentecurve. Per heden is het gebruikelijk om de berekening van de marktwaarde van deze derivaten op de Eonia rentecurve te baseren en het zogeheten "OIS discounting" hierop toe te passen.

Einde jaar zijn de waarderingen van de EURO interest rate swaps gebaseerd op de Eonia rentecurve (vorig jaar Euribor rentecurve). Het waarden op basis van de Eonia rentecurve i.p.v. de Euribor rentecurve heeft op balansdatum een positief effect op EURO interest rate swaps van EUR 3,1 miljoen.

GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Algemeen

De gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van voorgaand jaar.

Alle bedragen zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders vermeld.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op reële waarde.

Overige activa en passiva worden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs, tenzij anders is vermeld.

Voor zover noodzakelijk, wordt op activa een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Verwerking van activa en passiva

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economische potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, en waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, en waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties".

Securities lending

Het fonds neemt deel aan een securities lending programma, waarbij bepaalde effecten voor een korte periode worden uitgeleend aan andere marktpartijen. Beleggingen die in het kader van een securities lending contract worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling zoals die geldt voor beleggingen. Als onderpand ontvangen geldmiddelen worden opgenomen onder beleggingen. Als onderpand ontvangen geldmiddelen die zijn herbelegd, worden opgenomen onder beleggingen. Uit securities lending voortvloeiende baten en lasten worden volgens het toerekenbeginsel over de looptijd van de desbetreffende transacties verantwoord en in de rentebaten of -lasten verwerkt.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar de rapporteringsvaluta euro tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

	31-12-2012	31-12-2011
US Dollar	1,3184	1,2982
Britse Pond	0,8111	0,8353
Canadese dollar	1,3127	1,3218
Australische dollar	1,2699	1,2662
Zwitserse frank	1,2068	1,2139
Japanse yen	111,00	99,8797
Zweedse kroon	8,5770	8,8992

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde. Slechts indien de reële waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Participaties in beleggingsinstellingen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen van dat soort beleggingen.

Vastgoedbeleggingen

Directe vastgoedbeleggingen

Directe vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde per 31 december van het boekjaar. De actuele waarde van de directe belangen wordt bepaald middels gedurende het jaar uitgevoerde externe taxaties. Bij de bepaling wordt uitgegaan van de onderhandse verkoopwaarde, welke bij aanbidding in verhuurde staat, op de voor het vastgoed meest geschikte wijze, na de beste voorbereiding, door de meest biedende gegadigde - niet zijnde de huurder - zou kunnen worden verkregen.

De kosten van verwerving, bestaande uit notariskosten, verschuldigde overdrachtsbelasting e.d., komen voor rekening van de koper en zijn derhalve in de actuele waarde begrepen.

Onroerend goed in ontwikkeling wordt gewaardeerd op basis van gedane uitgaven, inclusief bouwrente, waarbij wordt getoetst of die uitgaven tot waardewijzigingen leiden. Na oplevering worden (her)ontwikkelde objecten naar actuele waarde gewaardeerd.

Indirecte vastgoedbeleggingen

Participaties in vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen reële waarde per 31 december van het boekjaar welke is bepaald op basis van het aandeel in de nettovermogenswaarde van het vastgoedfonds.

De reële waarde van de vastgoedportefeuille is bepaald middels gedurende het jaar uitgevoerde externe taxaties. Per kwartaal wordt een kwart van het aantal registergoederen op basis van "full valuation" getaxeed door externe taxateurs, conform de richtlijnen ROZ/IPD. De beheerder bepaalt aan het begin van ieder jaar welke registergoederen in welk kwartaal worden getaxeed. Dit dient een representatieve doorsnede te zijn van de gehele portefeuille. Het deel dat niet extern wordt getaxeed zal door de externe taxateur een markttechnische update krijgen. De waarde wordt vastgesteld op basis van de externe taxatie welke eerder in het jaar is verricht en wordt opnieuw uitvoerig bekeken en herberekend met de laatste marktgegevens, verhuringen, leegstanden en andere object specifieke omstandigheden.

Aandelen

Aandelen

Aandelen, waaronder tevens converteerbare obligaties zijn begrepen, worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoersen. Participaties in niet-beursgenoteerde aandelenfondsen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde welke is bepaald op basis van het aandeel in de nettovermogenswaarde van het aandelenfonds.

Private equity

Participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in private equity worden gewaardeerd op het aandeel in de nettovermogenswaarde van het beleggingsfonds.

Vastrentende waarden

Obligaties

Beursgenoteerde obligaties worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoersen. Participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in obligaties worden gewaardeerd op het aandeel in de nettovermogenswaarde van het beleggingsfonds.

Participaties in hypotheke

Participaties in beleggingsfondsen die beleggen in hypothecaire leningen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. De actuele waarde is berekend door middel van de "discounted cash flow"-methode (hierna: DCF-model). Bij de actuele waarde berekening is uitgegaan van een aantal parameters c.q. veronderstellingen met betrekking tot de disconteringsvoet en de verwachte kasstroom. De disconteringsvoet bestaat uit een basisrente gelijk aan de euroswapcurve plus opslagen voor type onderpand, soort financiering en risicocategorie. De verwachte kasstroom is de te ontvangen rente en aflossing op basis van het gewogen gemiddelde moment van ontvangst inclusief het vervroegd aflossingsrisico. De gehanteerde parameters in het DCF-model zijn ultimo boekjaar geactualiseerd.

Leningen op schuldbekentenis

Leningen worden gewaardeerd tegen actuele waarde, zijnde de contante waarde van de met vervroegde aflossing aangepaste kasstromen, verdisconteerd tegen de rente op staatsobligaties met vergelijkbare looptijden inclusief eventuele opslagen, behorende bij het risicoprofiel van de leningen.

Derivaten

De beursgenoteerde rentederivaten worden gewaardeerd tegen de officiële slotkoersen. De valutaderivaten en niet-beursgenoteerde rentederivaten worden gewaardeerd op basis van een model waarbij de variabelen uit actieve markten worden afgeleid of waarbij een of meerdere variabelen niet uit een actieve markt zijn af te leiden.

Derivaatcontracten met een negatieve waarde worden in de balans onder de overige schulden en overlopende passiva verantwoord.

Overige beleggingen

Commodities

Participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in grondstoffen (commodities) worden gewaardeerd op het aandeel in de nettovermogenswaarde van het beleggingsfonds.

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien er sprake is van oninbaarheid.

Alle vorderingen en overlopende activa hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Overige activa

Onder de overige activa worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemene reserve

Deze reserve is dat deel van het vermogen dat resteert nadat via de resultaatbestemming de vereiste reserves, waaronder de volatiliteitsreserve, op het gewenste niveau zijn gebracht. Er is geen sprake van een maximering van de algemene reserve. In geval van reservetekort of dekkingstekort ontstaat er een negatieve algemene reserve.

Volatiliteitsreserve

De volatiliteitsreserve is gelijk aan het aanwezige vermogen, voor zover dit de verplichtingen van het fonds te boven gaat en gemaximeerd op het niveau dat binnen het FTK in de evenwichtssituatie benodigd is. Deze volatiliteitsreserve wordt beschouwd als een beklemd deel van het vrije vermogen van het fonds.

Bestemmingsreserve speciale projecten

Met ingang van 2005 wordt deze bestemmingsreserve aangehouden. Deze bestemmingsreserve is ter financiering van speciale projecten waaronder "Pensioen in Zicht dagen". De jaarlijkse kosten worden aan deze reserve onttrokken. In 2012 is door het bestuur van het fonds besloten om geen reserve te gebruiken voor deze speciale projecten.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen.

De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Ultimo 2011 betrof dit de rentetermijnstructuur op basis van een driemaandsgemiddelde. Ultimo 2012 betreft dit de rentetermijnstructuur op basis van een driemaandsgemiddelde met toepassing van de Ultimate Forward Rate (UFR). Het hanteren van de UFR houdt in dat voor looptijden van 21 jaar en langer een aangepaste rentetermijnstructuur wordt gehanteerd.

De waardering van de voorziening pensioenverplichtingen heeft plaatsgevonden op basis van navolgende actuariële grondslagen.

Sterftekansen

1. Voor mannen zijn de sterftekansen ontleend aan AG Prognosetafel 2012-2062. Het fonds gebruikt correcties voor ervaringssterfte die op fondsniveau zodanig zijn dat aangesloten wordt bij de per individu op basis van een externe maatstaf vastgestelde ervaringssterfte.
2. Voor vrouwen zijn de sterftekansen ontleend aan AG Prognosetafel 2012-2062. Het fonds gebruikt correcties voor ervaringssterfte die op fondsniveau zodanig zijn dat aangesloten wordt bij de per individu op basis van een externe maatstaf vastgestelde ervaringssterfte.
3. Voor wezen zijn geen sterftekansen in aanmerking genomen.
4. De man is drie jaar ouder dan de vrouw.

Gehuwdheidsfrequentie

1. De gehuwdheidsfrequentie voor mannen bedraagt 0,01 op 18-jarige leeftijd, vervolgens regelmatig oplopend tot 0,50 op 25-jarige leeftijd, vervolgens regelmatig oplopend tot 0,90 op de leeftijd van 35 jaar, is voor de leeftijden van 35 tot 65 jaar 0,90 en wordt bij ingang van het ouderdomspensioen op 65 jaar op 100% gesteld. Na pensionering is sprake van een bepaald systeem, waarbij alleen voor de aanwezige partners een partnerpensioen wordt bijgehouden.

2. De gehuwdheidsfrequentie voor vrouwen bedraagt 0,05 op 18-jarige leeftijd, vervolgens regelmatig oplopend tot 0,75 op 25-jarige leeftijd, vervolgens regelmatig oplopend tot 0,85 op de leeftijd van 30 jaar, is 0,85 voor de leeftijden van 30 tot en met 50 jaar, neemt daarna regelmatig af tot 0,71 op 64-jarige leeftijd en wordt bij ingang van het ouderdomspensioen op 65 jaar op 100% gesteld. Na pensionering is sprake van een bepaald systeem, waarbij alleen voor de aanwezige partners een partnerpensioen wordt bijgehouden.

Voorziening uitloopriscio PVD

De voorziening uitloopriscio PVD wordt berekend als de som van de PVD-opslagen van de laatste twee boekjaren. Hierdoor komt jaarlijks de PVD-opslag van boekjaar-2 beschikbaar ter dekking van de kosten van ingang premievrijstelling als gevolg van ingang arbeidsongeschiktheid voor deelnemers met een eerste ziektedag in de loop van boekjaar-2.

Voorziening excassokosten

De voorziening voor excassokosten wordt berekend op basis van vaste bedragen per deelnemer, slaper en gepensioneerde. Daardoor is de hoogte van de voorziening voor excassokosten niet meer gevoelig voor schommelingen in de voorziening voor pensioenverplichtingen die geen relatie hebben met de omvang van de uitvoeringskosten

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Alle overige schulden en overlopende passiva hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Voor zover niet anders vermeld worden baten en lasten verwerkt in het resultaat van het jaar, waarop zij betrekking hebben.

Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

Hieronder zijn opgenomen de over het boekjaar in rekening gebrachte en te brengen premies en koopsommen.

Beleggingsresultaten

Directe beleggingsopbrengsten

De directe beleggingsopbrengsten hebben betrekking op opbrengsten uit beleggingsfondsen, intrest en dividenden onder aftrek van de aan de beleggingen toe te rekenen kosten, alsmede de huren verminderd met de exploitatiekosten.

Indirecte beleggingsopbrengsten

De indirecte beleggingsopbrengsten hebben betrekking op gerealiseerde en ongerealiseerde waardestijgingen of waardedalingen.

*Saldo waardeoverdrachten risico pensioenfond*s

Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen worden in de staat van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

Mutatie technische voorzieningen

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Korting van aanspraken en rechten

Deze betreft de korting op de aanspraken en rechten per 1 april 2013.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 1,544% (2011: 1,296%).

Onttrekking voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen van de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijziging uit hoofde van verzwaaring overlevingstafels

Het fonds gebruikt de actuariële grondslagen die gebaseerd zijn de AG Prognosetafel 2012-2062, rekening houdend met correcties voor ervaringssterfte die op fondsniveau zodanig zijn dat aangesloten wordt bij de per individu op basis van een externe maatstaf vastgestelde ervaringssterfte.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De onder dit hoofd opgenomen mutaties van de voorziening hebben betrekking op de actuariële kanssystemen.

Mutatie voorzieningen risico deelnemers

Deze zijn berekend op basis van de voor de balansposten gehanteerde grondslagen. Het totale opgebouwde spaarkapitaal ultimo 2011 is vrijgevallen als gevolg van de opheffing van de IAP regeling.

Herverzekeringen

Ter dekking van dit risico is een overeenkomst gesloten met de "Algemene Levensherverzekering Maatschappij N.V." te Amsterdam.

Voor de herverzekering van arbeidsongeschiktheidsrisico was ultimo verslagjaar EUR 1.612 arbeidsongeschiktheidspensioen in risico-herverzekering gegeven.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

5 TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2012

(in duizenden euro's)

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico pensioenfonds

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2011	352.055	1.068.645	1.207.571	23.243	104.420	2.755.934
Aankopen/ verstrekkingen	11.671	203.130	103.142	-	58.634	376.577
Verkopen/ aflossingen	(434)	(172.176)	(153.181)	(876)	(44.596)	(371.263)
Waardemutaties	(10.911)	(61.064)	43.105	51.977	1.711	24.818
Stand per 31 december 2011	352.381	1.038.535	1.200.637	74.344	120.169	2.786.066
Aankopen/ verstrekkingen	31.369	246.236	188.198	100.884	1.436	568.123
Verkopen/ aflossingen	(8.140)	(240.619)	(134.793)	(40.759)	(14.373)	(438.684)
Overige mutaties*	-	-	-	15.695	-	15.695
Waardemutaties	(13.216)	156.762	110.968	18.877	58.345	331.736
Stand per 31 december 2012	362.394	1.200.914	1.365.010	169.041	165.577	3.262.936

* De overige mutaties ad EUR 15.695 betreffen de derivaten welke onder de passiva als onderdeel van de 'overige schulden en overlopende passiva' zijn opgenomen.

Reële waarde

Schattingen en veronderstellingen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het fonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Voor het bepalen van de reële waarde van de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld derivaten zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten.

Directe marktnotering: beursnotering in een actieve markt (waarop geen prijsaanpassingen worden uitgevoerd).

Afgeleide marktnotering: geen directe beursnotering maar andere uit de markt waarneembare data danwel een prijs gebaseerd op een transactie in een niet-actieve markt met een niet-significante prijsaanpassing (gebaseerd op aannames en schattingen).

Waarderingsmodellen en -technieken: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden.

Op basis van deze indeling kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

	Directe markt- noteringen	Afgeleide markt- noteringen	Waarderings- modellen en technieken	Totaal
Per 31 december 2012				
Vastgoedbeleggingen	3.946	-	358.448	362.394
Aandelen	-	1.178.237	22.677	1.200.914
Vastrentende waarden	32.949	1.094.451	237.610	1.365.010
Derivaten	-	-	153.346	153.346
Overige beleggingen	58.070	107.507	-	165.577
	<u>94.965</u>	<u>2.380.195</u>	<u>772.081</u>	<u>3.247.241</u>

De derivaten met een negatieve waarde ad EUR 15.695 zijn in deze opstelling gesaldeerd met de derivaten met een positieve waarde.

Per 31 december 2011

Vastgoedbeleggingen	4.850	-	347.531	352.381
Aandelen	-	1.025.283	13.252	1.038.535
Vastrentende waarden	-	969.020	231.617	1.200.637
Derivaten	-	-	74.344	74.344
Overige beleggingen	59.066	61.103	-	120.169
	<u>63.916</u>	<u>2.055.406</u>	<u>666.744</u>	<u>2.786.066</u>

Opgemerkt wordt dat schattingen naar hun aard subjectief zijn en dat de geschatte actuele waarden van financiële instrumenten derhalve inherent onderhevig zijn aan onzekerheden en waarde-oordelen ten aanzien van volatiliteit, rentestand en kasstromen. Deze schattingen zijn momentopnames, gebaseerd op de marktomstandigheden en de op dat moment beschikbare informatie.

Vastgoedbeleggingen

De vastgoedbeleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	<u>31-12-2012</u>	<u>31-12-2011</u>
Specificatie vastgoedbeleggingen naar soort:		
Directe beleggingen	237.195	246.480
Deelneming in vastgoedbelegging	1.851	1.609
Participaties vastgoedfondsen	119.003	97.748
Vorderingen inzake vastgoedbeleggingen	4.345	6.544
	<u>362.394</u>	<u>352.381</u>

	<u>31-12-2012</u>		<u>31-12-2011</u>	
		In %		In %
Specificatie vastgoedbeleggingen naar sector:				
Kantoren*	73.824	20,4	49.666	14,1
Winkels	94.813	26,2	95.896	27,2
Overige bedrijfsgebouwen	13.777	3,8	35.976	10,2
Woningen	137.079	37,8	142.926	40,6
Overige	42.901	11,8	27.917	7,9
	<u>362.394</u>	<u>100,0</u>	<u>352.381</u>	<u>100,0</u>

* In 2012 is de belegging in Achmea Dutch Office Fund gespecificeerd als 'kantoren', terwijl deze in 2011 nog als 'overige bedrijfsgebouwen' is opgenomen.

Aandelen

De aandelen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	<u>31-12-2012</u>	<u>31-12-2011</u>
Specificatie naar soort:		
Directe beleggingen	2.633	2.507
Private equity aandelen	20.044	10.745
Aandelenbeleggingsfondsen	1.178.237	1.025.283
	<u>1.200.914</u>	<u>1.038.535</u>

	31-12-2012		31-12-2011	
		In %		In %
Specificatie aandelen naar bedrijfstak:				
Financiële instellingen (w.o. banken en verzekeraars)	236.776	19,7	187.539	18,1
Industrie	122.466	10,2	94.641	9,1
Consumptiegoederen	271.985	22,6	231.836	22,3
Energie	102.811	8,6	101.158	9,7
Gezondheidszorg	126.289	10,5	121.799	11,7
Informatietechnologie	122.862	10,2	101.387	9,8
Grondstoffen	83.466	7,0	82.124	7,9
Telecommunicatie	67.280	5,6	64.888	6,3
Nutsbedrijven	46.935	3,9	42.418	4,1
Overige	20.044	1,7	10.745	1,0
	<u>1.200.914</u>	<u>100,0</u>	<u>1.038.535</u>	<u>100,0</u>

Specificatie aandelen naar regio:

Europa	303.024	25,2	245.180	23,6
Noord-Amerika	518.370	43,2	469.321	45,2
Verre Oosten	147.633	12,3	128.898	12,4
Opkomende markten	231.887	19,3	195.136	18,8
	<u>1.200.914</u>	<u>100,0</u>	<u>1.038.535</u>	<u>100,0</u>

Ontvangen zekerheden inzake uitgeleende effecten:

Her fonds neemt deel aan een securities lending programma, waarbij bepaalde effecten voor een korte periode worden uitgeleend aan marktpartijen.

Het pensioenfonds behoudt het economisch eigendom van deze uitgeleende effecten. De per balansdatum uitgeleende effecten zijn opgenomen in de stand per balansdatum.

Voor deze uitgeleende effecten heeft het pensioenfonds zekerheden ontvangen in de vorm van staatsleningen, uitgegeven door investment grade landen. Deze zekerheden zijn niet in de balans opgenomen.

Hieronder is een toelichting opgenomen inzake de uitgeleende effecten per balansdatum:

	31-12-2012	31-12-2011
Waarde van uitgeleende aandelen	30.005	17.805
Ontvangen staatsleningen voor uitgeleende aandelen	32.436	18.801

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Specificatie vastrentende waarden naar soort:

Participaties in obligatiefondsen	1.127.074	82,5	969.020	80,7
Participaties in hypotheekfondsen	237.000	17,4	230.618	19,2
Leningen op schuldbekentenis	936	0,1	999	0,1
	<u>1.365.010</u>	<u>100,0</u>	<u>1.200.637</u>	<u>100,0</u>

	31-12-2012		31-12-2011	
		In %		In %
Specificatie vastrentende waarden naar regio:				
Europa	1.031.594	75,6	802.594	66,9
Noord-Amerika	154.768	11,3	235.720	19,6
Azië	17.965	1,3	8.283	0,7
Opkomende markten	160.683	11,8	154.040	12,8
	<u>1.365.010</u>	<u>100,0</u>	<u>1.200.637</u>	<u>100,0</u>

Derivaten

	31-12-2012	31-12-2011
Swaptions	-	66.979
Valutatermijncontracten	-	7.365
Interest Rate Swaps	169.041	-
	<u>169.041</u>	<u>74.344</u>

Positieve posities uit hoofde van derivatencontracten ultimo verslagjaar zijn gepresenteerd onder derivaten bij de beleggingen.

Negatieve posities uit hoofde van derivatencontracten ultimo verslagjaar zijn gepresenteerd onder de overige schulden.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2012:

Type contract	Expiratie-datum	Contract-omvang	Activa	Passiva
Interest Rate Swaps	2030-2034	(14.528)	-	1.724
Interest Rate Swaps	2030-2034	506.788	73.919	-
Interest Rate Swaps	2035-2039	18.872	6.999	-
Interest Rate Swaps	2040-2044	17.721	-	1.364
Interest Rate Swaps	2040-2044	322.262	51.844	-
Interest Rate Swaps	2050-2054	(10.087)	-	3.417
Interest Rate Swaps	2050-2054	245.246	25.221	-
Interest Rate Swaps	2060-2065	46.157	-	5.110
Interest Rate Swaps	2060-2065	96.361	11.058	-
FX Forward currency USD	04-03-2013	196.418	-	2.408
FX Forward currency CHF	04-03-2013	14.496	-	18
FX Forward currency JPY	04-03-2013	32.011	-	1.654
			<u>169.041</u>	<u>15.695</u>

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2011:

Type contract	Expiratie- datum	Contract- omvang	Activa	Passiva
Interest Rate Swaption	28-03-2012	99.000	8.966	-
Interest Rate Swaption	28-03-2012	99.000	8.761	-
Interest Rate Swaption	28-03-2012	48.000	2.942	-
Interest Rate Swaption	28-03-2012	165.000	14.857	-
Interest Rate Swaption	28-03-2012	165.000	14.976	-
Interest Rate Swaption	28-03-2012	54.000	4.350	-
Interest Rate Swaption	28-03-2012	54.000	4.350	-
Interest Rate Swaption	28-03-2012	80.000	4.868	-
Interest Rate Swaption	28-03-2012	36.000	2.909	-
FX Forward currency USD	02-03-2012	154.787	5.971	-
FX Forward currency CHF	02-03-2012	11.010	95	-
FX Forward currency JPY	02-03-2012	25.411	1.299	-
			<u>74.344</u>	<u>-</u>

	31-12-2012	31-12-2011
Overige beleggingen		
Overige beleggingen	<u>165.577</u>	<u>120.169</u>

Specificatie overige beleggingen naar soort

Commodities	110.408	97.244
Liquide middelen inzake beleggingen	58.070	59.066
Kortlopende schulden inzake overige beleggingen	(2.901)	(36.141)
	<u>165.577</u>	<u>120.169</u>

PGGM Vermogensbeheer B.V. is de door het fonds aangestelde vermogensbeheerder, die ook voor andere pensioenfondsen en de beleggingsinstellingen van PGGM de vermogensbeheerder is. Voor het fonds en de overige pensioenfondsen en beleggingsinstellingen die een daartoe strekkend mandaat hebben afgegeven, voert PGGM Vermogensbeheer B.V. het treasury management in gezamenlijkheid uit. Voor de uitvoering van dit gezamenlijke beheer houdt PGGM Vermogensbeheer B.V. op naam van PGGM Treasury B.V. bankrekeningen en geldmarktinstrumenten aan voor rekening en risico van haar opdrachtgevers.

Als gevolg hiervan ligt het economisch eigendom van bedoelde bankrekeningen en geldmarktinstrumenten bij de opdrachtgevers van PGGM Vermogensbeheer B.V. en ligt het juridisch eigendom bij PGGM Treasury B.V. Ultimo verslagperiode gaat het om een vordering van EUR 58 miljoen (ultimo 2011: EUR 59 miljoen) waarvan het fonds alleen het economisch eigendom houdt. Dit bedrag staat op naam van PGGM Treasury B.V. voor rekening en risico van het pensioenfonds. In de jaarrekening is dit bedrag gepresenteerd als Liquide middelen inzake beleggingen. De voordelen, zoals netting en rentecompensatie, die met dit gezamenlijke beheer behaald worden, worden naar rato van het absolute belang in de gezamenlijkheid over de deelnemers verdeeld.

	<u>31-12-2012</u>	<u>31-12-2011</u>
2. Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op werkgevers	3.066	920
Rekening courant gelieerde VUT-fonds	1.209	-
Rekening courant herverzekeraar	52	236
Pensioenen	88	21
Waardeoverdrachten	27	8
Administratiekosten Syntrus	736	127
Overige	-	51
	<u>5.178</u>	<u>1.363</u>

Als gevolg van de financiële crisis hebben de werkgevers in de branche moeite met de betaling van de premiegelden, hierdoor zijn de openstaande vorderingen op de werkgevers ultimo verslagjaar toegenomen.

Nadere specificatie "Vorderingen op werkgevers"

Werkgevers	4.203	1.806
Voorziening dubieuze debiteuren	(1.137)	(886)
	<u>3.066</u>	<u>920</u>

3. Overige activa

Staalbankiers	<u>7.210</u>	<u>2.162</u>
---------------	--------------	--------------

PASSIVA

4. Stichtingskapitaal en reserves

	Volatiliteits - reserve	Bestemmings- reserve speciale projecten	Algemene reserve	Totaal
Stand per 1 januari 2011	580.199	2.165	(428.394)	153.970
Uit bestemming saldo van baten en lasten	(33.853)	(30)	(351.385)	(385.268)
Stand per 31 december 2011	546.346	2.135	(779.779)	(231.298)
Uit bestemming saldo van baten en lasten	(6.654)	-	212.492	205.838
Stand per 31 december 2012	539.692	2.135	(567.287)	(25.460)
			31-12-2012	31-12-2011

Solvabiliteit

Aanwezig vermogen		(25.460)	(231.298)
Minimaal vereist eigen vermogen		132.699	129.396
Vereist eigen vermogen		539.692	546.346

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als dekkingstekort (2011: dekkingstekort).

Voor de berekening van het vereiste eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van het standaard model.

Per 31 december 2012 voldoet het fonds niet aan de wettelijke normen met betrekking tot het minimum vereist eigen vermogen.

Ultimo 2008 voldeed het fonds niet aan de wettelijke normen met betrekking tot het minimum vereist vermogen. Door het bestuur is naar aanleiding van het niet voldoen aan de wettelijke normen ultimo 2008 melding gemaakt bij de toezichthouder DNB en in 2009 is een korte- en lange termijnherstelplan ingediend. Dit herstelplan is goedgekeurd door DNB.

Op basis van de geschatte dekkingsgraad per 31 december 2011 en de evaluatie van het herstelplan heeft het bestuur in 2012 geconcludeerd dat het voor het fonds niet mogelijk is om binnen de wettelijk gestelde termijn (uiterlijk 31 december 2013) tot het minimaal vereist eigen vermogen (104,2%) te herstellen. Begin 2012 heeft het bestuur een voorwaardelijke korting van de opgebouwde aanspraken en rechten per 1 april 2013 aangekondigd met 2,8%. Hierbij zou voor het uiteindelijke kortingspercentage nog rekening worden gehouden met de financiële situatie eind 2012. DNB heeft dit kortingsvoornemen goedgekeurd.

Op 17 januari 2013 heeft het bestuur, op basis van de financiële positie van het fonds op 31 december 2012, het besluit genomen om de kortingsmaatregel door te voeren. De korting is vastgesteld op 2,8%.

Deze korting is per 1 april 2013 doorgevoerd waardoor de aanspraken en rechten van alle deelnemers met 2,8% zijn verlaagd. De korting is reeds verwerkt in het huidige boekjaar, hierdoor daalde de voorziening pensioenverplichtingen met EUR 88,8 miljoen. Als gevolg hiervan is de dekkingsgraad ultimo 2012 gestegen met circa 2,8%.

5. Technische voorzieningen

	Pensioen- verplichting	Overige technische voorzieningen	Totaal
Stand per 1 januari 2011	2.558.475	44.659	2.603.134
Mutatie technische voorziening	401.469	4.853	406.322
Stand per 31 december 2011	2.959.944	49.512	3.009.456
Mutatie technische voorzieningen	135.340	(15.921)	119.419
Stand per 31 december 2012	3.095.284	33.591	3.128.875

	2012	2011
Mutatie voorzieningen pensioenverplichting		
Pensioenopbouw	57.258	55.495
Korting van aanspraken en rechten	(88.829)	-
Rentetoevoeging	45.211	32.833
Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen	(92.481)	(88.733)
Wijzigingen uit hoofde van overdrachten van rechten	(447)	(6.004)
Wijziging marktrente	178.574	388.436
Wijziging uit hoofde van verzwaring overlevingstafels	41.186	29.306
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	(5.132)	(9.864)
	135.340	401.469

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorie van deelnemers als volgt samengesteld:

	31-12-2012		31-12-2011	
	Aantal		Aantal	
Actieve deelnemers	8.693	909.081	10.008	945.975
Gewezen deelnemers	26.012	893.233	24.571	812.799
Pensioengerechtigden	11.223	1.292.970	9.958	1.201.170
	45.928	3.095.284	44.537	2.959.944

Overige technische voorzieningen

	Spaarfonds gemoeds- bezwaren	Voorziening uitloopriscio PVD	Voorziening excasso	Totaal
Stand per 1 januari 2011	226	7.037	37.396	44.659
Vermeerdering	10	2.715	7.208	9.933
Interestvergoeding	10	-	-	10
Vermindering	-	(4.438)	(652)	(5.090)
Stand per 31 december 2011	246	5.314	43.952	49.512
Vermeerdering	23	1.223	-	1.246
Interestvergoeding	14	-	-	14
Vermindering	-	(2.599)	(14.582)	(17.181)
Stand per 31 december 2012	283	3.938	29.370	33.591

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De pensioenregeling van het pensioenfonds betreft een middelloonregeling.

Het ouderdomspensioen is gelijk aan 2,1% van de som van de pensioengrondslagen, waarover premie aan het pensioenfonds is betaald. De pensioengrondslag is gelijk aan het (gemaximeerde) pensioensalaris minus de franchise.

De vroegste aanvangsleeftijd is 21 jaar, de pensioendatum is de 65-jarige leeftijd. Het is mogelijk het pensioen te vervroegen. De vroegst mogelijke pensioendatum is 60 jaar.

Het nabestaandenpensioen bedraagt 70% van het verzekerde ouderdomspensioen. Per kind bedraagt het wezenpensioen 15% van het verzekerde ouderdomspensioen. Werknemers die jonger zijn dan 21 jaar zijn op risicobasis verzekerd voor nabestaanden en wezenpensioen.

Deelnemers kunnen vrijwillig bij het fonds verzekerd zijn; het betreft aanvullende regelingen op de verplichte verzekering. Het gaat om een excedentverzekering voor pensioengevende lonen c.q. heffingslonen boven het maximum loon. Directeuren in de branche kunnen ook vrijwillig bij het fonds verzekerd zijn.

Toeslagen

De toeslagverlening op de pensioenaanspraken van de deelnemers en de gewezen deelnemers en van de gepensioneerden is voorwaardelijk. Er bestaat geen recht op jaarlijkse toeslagen. Of er toeslag wordt verleend en in welke mate is afhankelijk van de financiële middelen van het fonds en van het oordeel van het bestuur en de actuaire over de financiële positie van het pensioenfonds. In het verleden verleende toeslagen geven geen garantie voor de toekomst.

	<u>31-12-2012</u>	<u>31-12-2011</u>
6. Overige schulden en overlopende passiva		
Nog te verrekenen premies	864	199
Pensioenen	1	13
Schulden uit hoofde van collateral management	152.949	8.011
Belastingen en sociale lasten	1.655	1.609
Valutaderivaten risico pensioenfonds	4.080	-
Rentederivaten risico pensioenfonds	11.615	-
Kosten	727	1.599
Overlopende passiva	18	2
	<u>171.909</u>	<u>11.433</u>

Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De aanwezige dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

	<u>Vermogen</u>	<u>Technische voorzieningen</u>	<u>Dekkingsgraad</u> %
Stand per 31 december 2011	2.778.158	3.009.456	92,3
Mutatie	325.257	119.419	6,9
Stand per 31 december 2012	<u>3.103.415</u>	<u>3.128.875</u>	<u>99,2</u>

In 2012 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan welk is ingediend bij DNB in 2009 als volgt ontwikkeld:

	Werkelijk 2012	Herstelplan 2012
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	92,3	95,6
Premie	0,7	1,9
Uitkeringen	-0,2	-0,2
Verandering van de rentetermijnstructuur	-5,2	-
Rendement op beleggingen	10,0	2,5
Korting van aanspraken en rechten	2,8	-
Overige oorzaken en kruiseffecten	-1,2	0,2
Dekkingsgraad per 31 december	99,2	100,0

Verklaring voor de afwijking tussen werkelijk en het herstelplan:

De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2012 99,2% en liep daarmee achter op het herstelplan dat uitgaat van 100,0% op die datum, ondanks de korting van aanspraken en rechten per 1 april 2013 van 2,8%.

De premie heeft minder bijgedragen aan de dekkingsgraad dan verwacht volgens het herstelplan. Dit wordt verklaard doordat in het herstelplan is uitgegaan van een hogere premie dan de werkelijke premie in 2012.

De verandering van de rentetermijnstructuur heeft geleid tot een daling van de dekkingsgraad. In het herstelplan is uitgegaan van een ongewijzigde rentetermijnstructuur tot het boekjaar 2013.

Het rendement op beleggingen heeft meer bijgedragen aan de dekkingsgraad dan verwacht volgens het herstelplan. Dit wordt verklaard doordat in het herstelplan is uitgegaan van een lager rendement dan het werkelijke rendement.

In het herstelplan is geen rekening gehouden met de korting van aanspraken en rechten. De korting per 1 april 2013 is verwerkt in de berekening van de werkelijke dekkingsgraad.

Het effect bij overige oorzaken en kruiseffecten wordt voornamelijk veroorzaakt door de omrekening naar de AG-Prognosetafel 2012-2062.

	31-12-2012	31-12-2011
Het tekort op FTK grondslagen is als volgt:		
Technische voorzieningen	3.128.875	3.009.456
Buffers:		
S1 Renterisico	145.792	201.159
S2 Risico zakelijke waarden	417.386	394.014
S3 Valutarisico	142.701	108.631
S4 Grondstoffenrisico	38.882	37.336
S5 Kredietrisico	47.819	54.540
S6 Verzekeringstechnisch risico	103.863	85.754
Diversificatie effect	(356.751)	(335.088)
Vereist eigen vermogen (vereiste buffers)	539.692	546.346
Vereist pensioenvermogen (art. 132 Pensioenwet)	3.668.567	3.555.802
Aanwezig pensioenvermogen	3.103.415	2.778.158
Tekort	(565.152)	(777.644)

Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds de standaardmethode toe. Voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de feitelijke asset mix in de evenwichtssituatie.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid
- premiebeleid
- herverzekeringsbeleid
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

Marktrisico

Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en omvat het renterisico, prijs(koers)risico en het valutarisico.

De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overall-marktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

Renterisico

Renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de markttrente. Dit risico bestaat doordat beleggingen en verplichtingen niet in dezelfde mate gevoelig zijn voor rentebewegingen. Het renterisico neemt af naarmate de looptijd van de beleggingen meer overeenkomt met de looptijd van de verplichtingen.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de marktwaarde van een belegging of verplichting verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve. Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

	31-12-2012		31-12-2011	
	Balanswaarde	Duration	Balanswaarde	Duration
Duration van de vastrentende waarden (voor derivaten)	1.365.010	5,3	1.200.637	4,3
Duration van de vastrentende waarden (na derivaten)	1.365.010	20,0	1.200.637	13,9
Technische voorzieningen	3.128.875	17,5	3.009.456	18,0

Op balansdatum is de duration van de vastrentende waarden (excl. derivaten) aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van de beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur), de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het pensioenfonds heeft gekozen voor een strategische afdekking van het renterisico van 50%, met een bandbreedte van 45% -55% en maandelijkse herbalancering bij over- of onderschrijding van de bandbreedte. De afdekking is gerealiseerd door middel van langlopende obligaties en renteswaps. Ultimo 2012 is de feitelijke afdekking van het renterisico ca. 51% (2011:32%).

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31-12-2012		31-12-2011	
		in %		in %
Resterende looptijd < 1 jaar	146.858	10,8	86.534	7,2
Resterende looptijd 1-5 jaar	525.938	38,5	493.151	41,1
Resterende looptijd > 5 jaar	692.214	50,7	620.952	51,7
	<u>1.365.010</u>	<u>100,0</u>	<u>1.200.637</u>	<u>100,0</u>

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in de staat van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijrisico kan worden gemitigeerd door diversificatie. In aanvulling hierop kan het prijrisico worden gehedged door het gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten, zoals opties en futures).

Valutarisico

Valutarisico is het risico van waardeverandering door de ontwikkeling van de waarde van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door middel van valutaderivaten wordt dit risico afgedekt.

Het totaalbedrag dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo jaar circa 41% (2011: 46%) van de beleggingsportefeuille en is voor 55% (2011: 66%) afgedekt door de valutaderivaten. Per einde boekjaar is de waarde van de uitstaande valutaderivaten EUR -4.080 (2011: 7.365).

De vreemde valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	<u>Positie voor afdekking</u>	<u>Valuta-derivaten</u>	<u>Nettopositie na afdekking 2012</u>	<u>Nettopositie na afdekking 2011</u>
EUR	1.917.263	739.144	2.656.407	2.361.669
GBP	111.296	(112.276)	(980)	(1.655)
JPY	74.050	(44.137)	29.913	27.772
USD	653.648	(408.916)	244.732	174.949
Overige	510.759	(177.895)	332.864	223.331
	<u>3.267.016</u>	<u>(4.080)</u>	<u>3.262.936</u>	<u>2.786.066</u>

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan (en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.)

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekingsnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert.

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

	31-12-2012		31-12-2011	
		In %		In %
AAA	204.325	15,0	296.811	24,7
AA	229.889	16,8	65.384	5,5
A	327.406	24,0	255.810	21,3
BBB	217.516	15,9	186.159	15,5
BB	122.685	9,0	146.344	12,2
Geen rating	263.189	19,3	250.129	20,8
	<u>1.365.010</u>	<u>100,0</u>	<u>1.200.637</u>	<u>100,0</u>

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Actuariële risico's

De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden en arbeidsongeschiktheid.

Langlevensrisico

Het langlevensrisico is het belangrijkste actuariële (verzekeringstechnische) risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van AG-prognosetafel 2012-2062 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico grotendeels verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ("schadereserve"). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het arbeidsongeschiktheidsrisico is door het fonds herverzekerd.

Toeslagrisico

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om toeslagen op het pensioen te verlenen. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toezegging voor toekomstige toeslagverlening voorwaardelijk is.

Nominale dekkingsgraad	Toeslagverlening
Lager dan 105 %	Nee
Tussen 105% en vereiste FTK dekkingsgraad in evenwichtssituatie	Gedeeltelijk
Hoger dan vereiste FTK dekkingsgraad in evenwichtssituatie maar lager dan reële dekkingsgraad van 100%	Volledig
Hoger dan reële dekkingsgraad van 100%	Volledig + inhaaltoeslag

Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt.

Dit betreft per balansdatum de volgende posten:

Vastrentende waarden:	31-12-2012	31-12-2011
Staatsobligaties Frankrijk	128.384	91.884
Staatsobligaties Duitsland	145.908	124.375

Overige niet-financiële risico's

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

Specifieke financiële instrumenten (derivaten)

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt tevens gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt, dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het fonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken. Een van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen.

Gebruik kan worden gemaakt van onder meer de volgende instrumenten.

- Futures: dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Futures worden gebruikt voor het tactische beleggingsbeleid. Tactisch beleggingsbeleid is slechts zeer beperkt mogelijk binnen de grenzen van het strategische beleggingsbeleid.
- Putopties op aandelen: dit betreft al dan niet beursgenoteerde opties waarmee het fonds het neerwaartse koersrisico van de aandelenportefeuille kan beperken. Voor deze opties wordt bij de verwerving een premie betaald die onder meer afhankelijk is van het actuele koersniveau van de onderliggende index, de looptijd van de opties en de uitoefenprijs van de opties.
- Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- Renteswaps: dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het fonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Verbonden partijen

Transacties met het gelieerde VUT-fonds

Het pensioenfonds verzorgt tevens uitkeringen van de deelnemers van de Stichting Uittreden Architectenbureaus inzake de aanvullende regeling. Gedurende 2012 is er EUR 1.209 betaald aan deze deelnemers door het pensioenfonds. In 2013 wordt dit bedrag volledig verrekend met de Stichting Uittreden Architectenbureaus.

Transacties met bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar toelichting Pensioenuitvoerings- en administratiekosten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Het fonds heeft een uitbestedingovereenkomst afgesloten met Syntus Achmea Pensioenbeheer tot en met eind 2015.

Het fonds heeft met PGGM een contract afgesloten tot en met eind 2014.

Investeringsverplichtingen

Vooruitlopend op verwachte inkomende kasstromen bestaan er per balansdatum de volgende investerings- en stortingsverplichtingen (zogenaamde voorbeleggingen):

	<u>31-12-2012</u>	<u>31-12-2011</u>
Vastgoedbeleggingen (inclusief Infrastructuur)	40.732	62.453
Private Equity	53.704	62.931
	<u>94.436</u>	<u>125.384</u>

6 TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2012

(in duizenden euro's)

	2012	2011
7. Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Verplichte verzekering werkgevers- en werknemersgedeelte	70.807	77.500
Aanvullende verzekering	571	811
Vrijwillige voortgezette verzekering	2.539	95
ANW-hiaatverzekering	152	282
Eenmalige koopsommen	-	291
FVP bijdragen	1.339	(777)
Bijdragen spaarfonds gemoedsbezwaarden	23	10
Afschrijving premievorderingen	(2.207)	(658)
	<u>73.224</u>	<u>77.554</u>

De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

Kostendekkende premie	69.973	70.285
Gedempte premie	54.255	62.514
Feitelijke premie	74.758	77.882

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

Actuarieel benodigde premies	56.923	54.561
Opslag voor uitvoeringskosten	2.690	3.557
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	10.360	12.167
	<u>69.973</u>	<u>70.285</u>

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

Actuarieel benodigde premies	43.625	48.207
Opslag voor uitvoeringskosten	2.690	3.557
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	7.940	10.750
	<u>54.255</u>	<u>62.514</u>

8. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

	Directe beleggings- opbrengsten 2012	Indirecte beleggings- opbrengsten 2012	Kosten van vermogens- beheer 2012	Totaal 2012
Vastgoed	15.391	(13.216)	(1.211)	964
Aandelen	101	156.762	(413)	156.450
Vastrentende waarden	3.197	110.968	(408)	113.757
Derivaten	-	18.877	(315)	18.562
Overige beleggingen	107	58.345	(39)	58.413
	<u>18.796</u>	<u>331.736</u>	<u>(2.386)</u>	<u>348.146</u>
	Directe beleggings- opbrengsten 2011	Indirecte beleggings- opbrengsten 2011	Kosten van vermogens- beheer 2011	Totaal 2011
Vastgoed	17.056	(10.911)	(1.534)	4.611
Aandelen	126	(61.064)	(1.200)	(62.138)
Vastrentende waarden	4.518	43.105	(1.774)	45.849
Derivaten	-	51.977	-	51.977
Overige beleggingen	348	1.711	(122)	1.937
	<u>22.048</u>	<u>24.818</u>	<u>(4.630)</u>	<u>42.236</u>

	2012	2011
9. Saldo waardeoverdrachten risico pensioenfonds		
Overgenomen pensioenverplichtingen	(10)	(1.011)
Overgedragen pensioenverplichtingen	295	7.196
	<u>285</u>	<u>6.185</u>

Gedurende 2012 is het fonds in onderdekking. Op basis van de Pensioenwet heeft het fonds de werkzaamheden van de waardeoverdrachten stilgelegd. Zodra de financiële positie van het fonds het toestaat zullen de onderlinge waardeoverdrachten worden hervat.

10. Pensioenuitkeringen

Ouderdomspensioen	74.655	71.517
Partnerpensioen	15.806	15.306
Wezenpensioen	288	277
Arbeidsongeschiktheid	625	657
Afkopen	1.055	1.256
Overige uitkeringen	-	31
	<u>92.429</u>	<u>89.044</u>

11. Mutatie technische voorzieningen

	2012	2011
Pensioenopbouw		
Pensioenopbouw	57.258	55.495
Korting van aanspraken en rechten		
Korting van aanspraken en rechten van pensioentrekkenden	(37.246)	-
Korting van aanspraken en rechten van gewezen deelnemers	(25.731)	-
Korting van aanspraken en rechten van actieve deelnemers	(25.852)	-
	<u>(88.829)</u>	<u>-</u>
<p>Op 17 januari 2013 heeft het bestuur, op basis van de financiële positie op 31 december 2012, het besluit genomen om de aanspraken en rechten van alle deelnemers met 2,8% te verlagen.</p>		
Rentetoevoeging		
Intresttoevoeging voorziening pensioenverplichtingen tegen rekenrente 1,544% (2011: 1,296%)	45.211	32.833
Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen		
Onttrekking uit de voorziening pensioenverplichtingen en pensioenuitkeringen	(92.481)	(88.733)
Wijzigingen uit hoofde van overdrachten van rechten		
Inkomende waardeoverdrachten actuair	20	944
Uitgaande waardeoverdrachten actuair	(467)	(6.948)
	<u>(447)</u>	<u>(6.004)</u>
Wijziging marktrente		
De voorziening pensioenverplichting wordt gewaardeerd op basis van de rentetermijnstructuur	178.574	388.436
Wijziging uit hoofde van verzwaren overlevingstafels		
Verzwaren overlevingstafels	41.186	29.306
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen		
Resultaat op sterfte	(450)	(7.203)
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	(505)	(1.454)
Resultaat op mutaties	(4.177)	(1.207)
	<u>(5.132)</u>	<u>(9.864)</u>
	<u>135.340</u>	<u>401.469</u>
	<u>2012</u>	<u>2011</u>
Mutatie overige technische voorzieningen		
Mutatie spaarfonds gemoedsbezwaarden	37	20
Mutatie voorziening uitloopriscio PVD	(1.376)	(1.723)
Mutatie voorziening excassokosten	(14.582)	6.556
	<u>(15.921)</u>	<u>4.853</u>

	2012	2011
12. Mutatie voorzieningen risico deelnemers		
Mutatie voorziening risico deelnemers	-	910
13. Herverzekeringen		
Premies herverzekeringen ANW	152	270
Premies herverzekeringen arbeidsongeschiktheidsrisico	40	36
Uitkeringen van herverzekerd ouderdomspensioen	-	(98)
Uitkeringen van herverzekerd wao hiaatuitkering	(8)	-
	<u>184</u>	<u>208</u>
14. Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratiekosten	1.991	3.365
Honoraria accountant	82	82
Advieskosten	459	277
Bestuurskosten	232	118
Communicatiekosten	93	81
Vereniging van de Bedrijfstakpensioenfondsen	78	86
De Nederlandsche Bank	141	149
Autoriteit Financiële Markten	9	14
Overige kosten	130	37
	<u>3.215</u>	<u>4.209</u>

De externe accountant is KPMG Accountants N.V.

Op grond van artikel 382a Titel 9 Boek 2 BW is de vermelding van de honoraria van de accountant als volgt:

Voorschot onderzoek jaarrekening lopend jaar	68	50
Afrekening onderzoek jaarrekening vorig jaar	10	28
Andere niet controle diensten	4	4
	<u>82</u>	<u>82</u>

Het onderzoek van de jaarrekening omvat zowel de wettelijke controle van de statutaire jaarrekening als de verslagstaten in het kader van de Pensioenwet. De andere niet controlediensten bevat de compliance werkzaamheden.

Er zijn geen kosten gemaakt door het overige netwerk van de accountant.

Personeelsleden

Het fonds heeft zowel in 2012 als in 2011 geen personeel in dienst. De beheeractiviteiten worden op basis van een uitvoeringsovereenkomst verricht door personeel in dienst van Syntrus Achmea Pensioenbeheer dan wel vermogensbeheerder.

Bezoldiging bestuurders

De transacties met bestuurders hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met de bestuurs- en commissievergaderingen. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten, overige kosten bestuur en overige bestuurskosten 2012: 232 (2011: 118).

Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op (voormalige) bestuurders.

De heren Parênt en Heuts zijn zelf deelnemer aan de pensioenregeling van het fonds. De heer Weemhof is deelnemer geweest en inmiddels gepensioneerd.

10 Overige gegevens

10.1 Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Het voorstel resultaatbestemming 2012 is opgenomen in de paragraaf van de staat van baten en lasten in de jaarrekening.

10.2 Gebeurtenissen na balansdatum

Op basis van de evaluatie van het herstelplan begin 2012 heeft het bestuur een voorwaardelijke korting van de opgebouwde aanspraken en rechten per 1 januari 2013 aangekondigd van 2,8%. Hierbij zou voor het uiteindelijke kortingspercentage nog rekening moeten worden gehouden met de financiële situatie eind 2012.

Op 17 januari 2013 heeft het bestuur, op basis van de toen beschikbare financiële informatie, het besluit genomen om de kortingsmaatregel door te voeren. De benodigde korting, op basis van de financiële positie ultimo 2012 bedraagt 2,8%. Eind 2013 dient de financiële positie van het fonds te zijn hersteld tot het minimaal vereist eigen vermogen (104,2%). Dit betekent dat het bestuur bij gelijkblijvende omstandigheden uiterlijk 1 april 2014 over zal moeten gaan tot het nogmaals korten van de opgebouwde aanspraken en rechten. Het definitieve besluit en de definitieve omvang van de korting zal worden genomen in het eerste kwartaal 2014 mede gebaseerd op de dekkingsgraad per 31 december 2013. Gedurende 2013 zullen wij uiteraard op de hoogte houden van de ontwikkelingen. Een nadere toelichting op het Herstelplan is opgenomen onder paragraaf 2.6.

Op basis van de gehanteerde parameters in het herstelplan is een tweede verlaging aan deelnemers aangekondigd van naar verwachting 0,4%. De werkelijke verlaging is afhankelijk van de dekkingsgraad van het fonds per 31 december 2013 en is tevens onder voorbehoud van goedkeuring door DNB. Het bestuur heeft het opbouwpercentage voor 2013 verlaagd van 2,1% naar 1,9%.

Op 16 april 2013 heeft het bestuur een visiedag gehouden waarbij ook de deelnemersraad, het verantwoordingsorgaan en sociale partners aanwezig waren. Diverse sprekers hebben presentaties gehouden over de hoofdlijnennota van het Ministerie van SZW wat gaat over de herziening van het financieel toetsingskader en inhoudt de keuze tussen het reëel en nominaal toetsingskader. Tevens heeft het bestuur in april besloten de valutahedge van 70% naar 80% te brengen om een stijging van het vereist eigen vermogen te voorkomen en qua afdekkingspercentage aan te sluiten bij vergelijkbare pensioenfondsen.

Er hebben zich verder geen relevante gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

10.3 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds voor de Architectenbureaus te Amsterdam is aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2012.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

In overeenstemming met de richtlijn "Samenwerking tussen accountant en actuaris ter zake van de controle van verantwoordingen van verzekeringsinstellingen" heeft de accountant van het pensioenfonds mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid en de volledigheid van de administratieve basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeelsvorming van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- heb ik ondermeer onderzocht of de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld, en
- heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangegeven verplichtingen kan nakomen, mede in aanmerking nemend het financieel beleid van het pensioenfonds.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, sprake van een dekkingstekort.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van de artikelen 131 lid 1, 132 lid 1 en 133, gezien het negatieve eigen vermogen van het fonds.

Het pensioenfonds heeft op 17 januari 2013 het besluit genomen om de pensioenrechten en pensioenaanspraken per 1 april 2013 te korten. Deze korting is in aanmerking genomen bij de vaststelling van de technische voorzieningen ultimo 2012.

Het pensioenfonds heeft het voorgenomen besluit genomen om de pensioenrechten en pensioenaanspraken per 1 april 2014 te zullen korten.

Op basis van de uitkomsten van de uitgevoerde consistentietoets in 2012 concludeer ik dat er sprake is van consistentie tussen de gewekte verwachting, de financiering en het realiseren van toeslagen. Echter, op basis van het herstelplan zal het pensioenfonds voorlopig niet in staat zijn om volledige uitvoering aan het toeslagbeleid te kunnen geven.

De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds voor de Architectenbureaus is naar mijn mening slecht, vanwege het dekkingstekort.

Amstelveen, 31 mei 2013

Drs. B. van Boeschoten AAG
verbonden aan Mercer (Nederland) B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur van Stichting Pensioenfonds voor de Architectenbureaus

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de jaarrekening over 2012 van Stichting Pensioenfonds voor de Architectenbureaus te Amsterdam gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2012 en de staat van baten en lasten over 2012 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het verslag van het bestuur, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het inrichten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de stichting gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds voor de Architectenbureaus per 31 december 2012 en van het resultaat over 2012 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Paragraaf ter benadrukking van aangelegenheden

Wij vestigen de aandacht op paragraaf 2.1 'ontwikkeling financiële positie' van het bestuursverslag en paragraaf 9.4 'stichtingskapitaal en reserves' van de jaarrekening, waarin het bestuur meldt besloten te hebben per 1 april 2013 over te gaan tot het korten van de opgebouwde aanspraken en rechten en waarin is toegelicht dat deze korting is verwerkt in deze jaarrekening. Daarnaast vermeldt het bestuur in deze paragrafen besloten te hebben dat, tenzij de dekkingsgraad op 31 december 2013 voldoende zal zijn verbeterd, uiterlijk op 1 april 2014 zal worden overgegaan tot het aanvullend korten van de opgebouwde aanspraken en rechten. Deze situatie doet geen afbreuk aan ons oordeel.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e en f BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het verslag van het bestuur, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de in artikel 2:392 lid 1 onder b tot en met h BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het verslag van het bestuur, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Utrecht, 25 juni 2013

KPMG Accountants N.V.

J.P Faber RA

Bijlage Begrippenlijst

ABTN (Actuariële en bedrijfstechnische nota)

Pensioenfondsen dienen te werken volgens een ABTN. Hierin zijn de financiële opzet van een pensioenfonds en de grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.

AFM

Autoriteit Financiële Markten, toezichthouder op het gedrag van pensioenfondsen.

ALM (Asset Liability Management)

Een methode om modelmatig de samenstelling van de strategische beleggingsportefeuille te bepalen, rekening houdend met de pensioenverplichtingen.

APP (Actuariële Principes Pensioenfondsen)

Regelgeving omtrent de financiering van pensioenen, wordt gevolgd door nFTK.

Benchmark

Vergelijkingsmaatstaf. Representatieve maatstaf waartegen de prestaties van een beleggingsportefeuille worden afgezet.

Commodities

Commodities zijn ruwe basismaterialen die worden gebruikt bij het produceren van goederen zoals olie, ruwe metalen, katoen, koffie, enz. De waarde van een commodity wordt vrijwel in zijn geheel bepaald door vraag en aanbod.

Corporate Governance

Goed ondernemerschap; onder andere integer en transparant handelen door het bestuur, alsmede goed toezicht hierop. Ook het afleggen van verantwoording over het uitgevoerde beleid en het toezicht hierop valt eronder.

Dekkingsgraad

De waarde van het pensioenvermogen uitgedrukt als percentage van de waarde van de pensioenverplichtingen. De dekkingsgraad wordt als graadmeter beschouwd voor de mate van zekerheid dat de toegezegde pensioenen ook daadwerkelijk kunnen worden uitbetaald.

Deposito

Tegoed bij een bankinstelling, waarover eerst na verloop van een overeengekomen tijdsduur (maximaal 2 jaar) kan worden beschikt.

Derivaat

Financieel contract waarvan de waarde is afgeleid van een andere (onderliggende) waarde, zoals een aandeel, obligatie of grondstof. Bijvoorbeeld: futures en swaps.

Duration

Gewogen gemiddelde looptijd van een lening. Maatstaf om de prijsgevoeligheid van de lening te bepalen voor renteveranderingen.

Franchise

Vrijgesteld bedrag. Over dit deel van het pensioengevend loon worden geen aanspraken opgebouwd.

FTK (Financieel Toetsingskader)

Stelsel van De Nederlandsche Bank voor in de toekomst te hanteren waarderingsmethoden.

High Yield

Hoogrenderende obligaties, uitgegeven door ondernemingen met een lage kredietwaardigheid.

Outperformance

Er wordt een beter resultaat behaald dan de benchmark.

Rekenrente

Fictief rendementspercentage dat het belegde vermogen in de toekomst wordt geacht op te brengen.

Rentedekking

Financieringsvorm waarin de betaalde premies gelijk zijn aan de contante waarde van de aanspraak die in dat jaar begint.

Solvabiliteit

Het vermogen dat op langere termijn aanwezig moet zijn om de verplichtingen te kunnen nakomen.

STAR (Stichting van de Arbeid)

Een landelijk overlegorgaan van de centrale organisaties van zowel werkgevers als werknemers in Nederland.

Sterftegrondslag

Berekeningsmethode gebaseerd op een statisch overzicht van sterftekansen per leeftijd van een bepaalde groep personen.

Swap

Ruil van het rendement op een vastgestelde referentiewaarde tegen een variabele rente gedurende een vastgestelde looptijd.

Swaption

Een swap waarbij de eigenaar van de swaption het recht heeft, maar niet de verplichting, om een swap tegen vooraf bepaalde voorwaarden af te sluiten op of binnen een bepaald tijdstip.

Underperformance

Er wordt een slechter resultaat behaald dan de benchmark.

Vastrentende waarden

Beleggingssoort waarover in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt, zoals obligaties, onderhandse leningen en hypotheekleningen.

VPV (Voorziening Pensioen Verplichtingen)

De passiva van het pensioenfonds, gelijk aan de waarde van de pensioenverplichtingen.

Vrijstelling

Vrijstelling van de verplichte deelneming aan de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds.

Waardeoverdracht

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot zeker moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever of verzekeraar.

Z-score

Mate waarin het werkelijke rendement van een pensioenfonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille.

